

BS
715
1893
v. 11

AA0003776168

UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY

THE LIBRARY
OF
THE UNIVERSITY
OF CALIFORNIA
LOS ANGELES

GIFT OF

William Popper

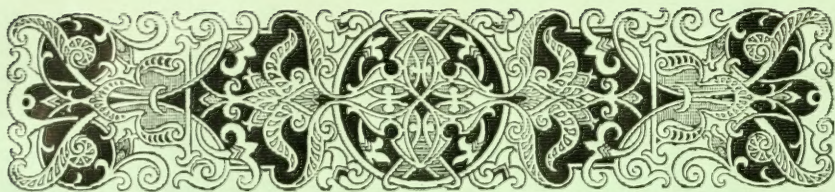

C. H. Cornill

The Book of Jeremiah

in Hebrew

THE present edition of the Sacred Books of the Old Testament in Hebrew exhibits the reconstructed text on the basis of which the new translation of the Bible has been prepared by the learned contributors mentioned on the other page of the cover. It is, therefore, the exact counterpart of the English edition. Wherever the translation is based on a departure from the Received Text, the deviation appears here in the Hebrew text. Transpositions in the translation are also found here in the original.

Departures from the Received Text are indicated by diacritical signs: ∙ (i. e. V = Versions) designates a reading adopted on the authority of the Ancient Versions; ∙ (i. e. c = conjecture), conjectural emendations; and ∙ (i. e. 10 נקוד = נקוד), changes involving merely a departure from the Masoretic points, or a different division of the consonantal text (e. g. ימות, יובי, Eccl. 10, 1). א פס indicates transposition of the Masoretic פסוק פסוק; * is used in cases where the קרי has been adopted instead of the כתיב, and " for changes introduced on the strength of parallel passages. Doubtful words or passages are marked with notes of interrogation (?). Occasionally two diacritical marks are combined, e. g. **, i. e. deviations from the Received Text suggested by the Versions as well as by parallel passages; or >, i. e. departures from the Masoretic points supported by the Versions, &c. — In cases where two or three consecutive words are transposed the traditional sequence is indicated by 1 2 3 &c. respectively prefixed to the individual words (e. g. 13, 25). Hopelessly corrupt passages are indicated by . . . . ., while asterisks **** point to *lacune* in the original. The text has been left unpointed except in ambiguous cases. The headings printed in RED (pp. 1. 13. 16. 17. 23. 26. 27. 38), of course, do not constitute a part of the reconstruction of the original text of the book of Jeremiah but have been added by Professor CORNILL.

The Ancient Versions are referred to in the *Notes* under the following abbreviations: **Ⲁ** = Masoretic Text; **Ⲙ** = LXX; **ⲉ** = Targum; **Ⲑ** = Peshita; **Ⲛ** = Vetus Latina; **Ⲕ** (*i. e.* St. Jerome) = Vulgate; **ⲁ** = Aquila; **Ⲉ** = Theodotion; **ⲉ** = Symmachos. **ⲙ** denotes the Samaritan recension of the Pentateuch. **Ⲙ**^A means Codex Alexandrinus (A), **Ⲙ**^L = Lucianic recension (Λ), **Ⲙ**^M = Ambrosianus (F; — M = Mediolanensis), **Ⲙ**^S = Sinaiticus (**Ⲕ**), **Ⲙ**^V = Vaticanus (B); **ⲉ**^O is the Targum of Onkelos, **ⲉ**[•] = Targum of Pseudo-Jonathan; AV = Authorized Version, RV = Revised Version, RV^M = Revised Version Margin, OT = Old Testament. It has not been deemed necessary to classify all the divergences exhibited by the Ancient Versions. As a rule, only those variations have been recorded by the authority of which an emendation has been adopted by the editor of the text.

The heavy-faced figures in the left margin of the *Notes* (1, 2, 3, &c.) refer to the chapters, the numbers in ( ) to the verses of the Hebrew text. The mark $\wedge$ 40 means *omit(s)* or *omitted by*.

The Book of Jeremiah

CORNILL

THE SACRED BOOKS
OF
The Old Testament

A CRITICAL EDITION OF THE HEBREW TEXT

PRINTED IN COLORS, WITH NOTES

PREPARED

By eminent Biblical scholars of Europe and America

UNDER THE EDITORIAL DIRECTION OF

PAUL HAUPT

PROFESSOR IN THE JOHNS HOPKINS UNIVERSITY, BALTIMORE

PART II

The Book of Jeremiah

BY

C. H. CORNILL

Leipzig

J. C. HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG

1895

Baltimore

THE JOHNS HOPKINS PRESS

London

DAVID NUTT, 270-271 STRAND

THE BOOK
OF THE
Prophet Jeremiah

CRITICAL EDITION OF THE HEBREW TEXT

ARRANGED IN CHRONOLOGICAL ORDER

WITH NOTES

BY

C · H · CORNILL, D. D.

PROFESSOR IN THE UNIVERSITY OF KÖNIGSBERG

English translation of the Notes

BY

C · JOHNSTON, PH. D.

ASSOCIATE IN THE JOHNS HOPKINS UNIVERSITY, BALTIMORE

Leipzig

J · C · HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG

1895

Baltimore

THE JOHNS HOPKINS PRESS

London

DAVID NUTT, 270-271 STRAND

PRINTED BY W. DRUGULIN

PAPER FROM FERD. FLINSCH

Leipzig

[All rights reserved]

cc., vv.	pp., ff.	cc., vv.	pp., ff.
17, 19-24	= 38, 17-24.	36, 4-32	= 29.
17, 25-27	= 39, 1-6.	37, 1-2	= 32, footnote.
18, 1-16	= 6, 26-44.	37, 3	= 31, 32-33.
18, 17-28	= 7, 1-11.	37, 4	= 32, 22.
19, 1-20, 5	= 27.	37, 5	= 31, 31.
20, 6	= 28, 1-3.	37, 6-10	= 31, 34-39.
20, 7-18	= 21, 14-26.	37, 11-38, 4	= 32, 22-41.
21, 1-4	= 20, 36-41.	38, 5-28 ^a	= 33, 1-37.
21, 5-14	= 21, 1-12.	38, 28 ^b	= 33, 43.
22, 1-4	= 18, 26-30.	39, 1-2	= 39, 8, 9.
22, 5-23, 6	= 19.	39, 3	= 33, 43-44.
23, 7-8	= 23, 15-18.	39, 4-13	= 39, 10-22.
23, 9-40	= 20, 1-35.	39, 14	= 34, 1-2.
24	= 17, 19-33.	39, 15-18	= 33, 38-42.
25, 1-16	= 9, 22-33.	40, 1-5	= 39, 22-29.
25, 17-38	= 10, 1-14.	40, 6-41, 16	= 34, 2-44.
26	= 28, 5-39.	41, 17-43, 6	= 35.
27	= 30, 8-34.	43, 7-44, 23	= 36.
28, 1 ^a	= 30, 8.	44, 24-30	= 37.
28, 1 ^b -7	= 30, 35-41.	45	= 30, 1-7.
28, 8-17	= 31, 1-12.	46, 1-12	= 10, 16-31.
29, 1-7	= 17, 35-41.	46, 13-26	= 25, 23-38.
29, 8-32	= 18, 1-16.	46, 27	= 25, footnote.
30, 1-6	= 23, 26-31.	46, 28	= 26, footnote.
30, 7-31, 21	= 24.	47, 1-3	= 10, 33-35.
31, 22-40	= 25, 1-21.	47, 4-48, 43	= 11.
32, 1-11	= 21, 28-35.	48, 44-49, 27	= 12.
32, 12-33, 1	= 22.	49, 28-33	= 13, 1-8.
33, 2-26	= 23, 1-15.	49, 34-39	= 18, 18-24.
34, 1-7	= 31, 21-30.	50, 1-11	= 39, 31-42.
34, 8	= 31, 40.	50, 12-51, 5	= 40.
34, 9-22	= 32, 1-21.	51, 6-48	= 41.
35, 1-14.	= 15, 29-44.	51, 49-64	= 42, 1-20.
35, 15-19	= 16, 1-6.	51, 59-64	= 31, 14-19.
36, 1-3	= 28, 41-44.	52, 1-19	= 42, 22-44.

52, 20-34 = 43.

Corrigenda

- Page 3, line 6, *for* ותקעו *read* יתקעו.
 Page 15, line 6, *for* וכל *read* יוכל.
 Page 16, line 37, *for* שלמה: *read* שלמה.

Arrangement of the Text

In the present edition of the Book of Jeremiah the text is arranged in chronological order as follows:

1, 1. 2. 4-19; 2, 1-13. 18-37; 3, 1-5. 19-25; 4, 3-9. 11-31; 5, 1-19. 23-31; 6; 3, 6-16; 11; 12, 1-3. 5. 6; 18; 7; 8; 9, 1-21; 10, 17-24; 25, 1-3. 7-11. 13^a. 15-29; 46, 1-12; 47; 48, 1-21^a. 25. 28. 35-44; 49, 1-33.

14; 15, 1-10. 15-21; 16, 1-13. 16-18. 21; 17, 1-4. 14-18; 12, 7-17; 35, 1-14. 17-19.

13.

24; 29, 1. 3-15. 21-22^a. 31^b. 32; 49, 34-39; 22; 23, 1-6; 23, 9-18. 21-40; 21, 1-10. 13. 14; 20, 14-18. 7-12; 32, 1^a. 2^a. 6-15. 24-44; 33, 1. 4-13; 23, 7. 8 (= 16, 14. 15).

30, 1-9. 13-21; 31, 1. 2-9. 15-34. 38-40; 46, 13-26.

19; 20, 1-6; 26, 1-19. 24. 20-23; 36; 45; 28, 1^a; 27, 1-6. 8-22; 28, 1^b-17; 51, 59. 60^a. 61. 63. 64; 34, 1-7; 37, 5. 3. 6-10; 34, 8-22; 37, 4. 11-21; 38, 1-28^a; 39, 15-18. 38, 28^b. 39, 3. 14; 40, 6-16; 41; 42; 43; 44, 1-28.

10, 1-4. 9. 5-8. 10. 12-16; 17, 19-27; 39, 1. 2. 4-12; 40, 1-5; 50; 51; 52.

Interpolations relegated to the Footnotes

The following passages, being later glosses and interpolations, are relegated from the text, and appear in the footnotes:

1, 3; 3, 17. 18; 4, 1. 2. 10; 5, 20-22; 10, 11. 25; 15, 11-14; 17, 12; 20, 13; 21, 11. 12. 23, 19. 20; 25, 4. 6. 12. 13^b. 14. 30-38; 27, 7; 29, 2. 16-20. 22^b-31^a; 30, 10. 11. 22-24; 31, 10-14. 35-37; 32, 1^b. 2^b-5. 17-23; 33, 2. 3. 11^a. 14-26; 35, 15. 16; 37, 1. 2; 39, 13; 44, 29. 30; 46, 27. 28; 48, 21^b-24. 26. 27. 29-34. 45-47; 51, 60^b. 62.

Index Table

to facilitate references to verses appearing in the present edition
out of the traditional order.

cc., vv.	pp., ff.	cc., vv.	pp., ff.
1, 1-2, 3	= 1.	11, 1-10	= 5, 30-41.
2, 4-13	= 2, 1-11.	11, 11-12, 3	= 6, 1-21.
2, 14-17	= 26, 5-7.	12, 4	= 26, 17. 18.
2, 18-37	= 2, 12-32.	12, 5. 6	= 6, 22-24.
3, 1-5	= 2, 33-38.	12, 7-17	= 15, 16-27.
3, 6-18	= 5, 14-28.	13, 1-20	= 16, 14-39.
3, 19-24	= 2, 39-44.	13, 21-27	= 17, 1-12.
3, 25-5, 7	= 3.	14, 1-15, 1	= 13, 17-44.
5, 8-6, 19	= 4.	15, 2-16, 13	= 14, 1-38.
6, 20-30	= 5, 1-12.	16, 14. 15	= 23, 15-18.
7, 1-29	= 7, 13-44.	16, 16	= 14, 39. 40.
7, 30-9, 13	= 8.	16, 17. 18	= 15, 1. 2.
9, 14-21	= 9, 1-12.	16, 19. 20	= 26, 20-22.
9, 22-25	= 26, 9-15.	16, 21-17, 4	= 15, 3-9.
10, 1-16	= 38, 1-15.	17, 5-13	= 26, 24-36.
10, 17-25	= 9, 13-20.	17, 14-18	= 15, 10-14.

- 51 (48) **א** reads יבוא, the plural is, however, to be restored according to **CS**. In **U** the whole passage, 44^b-49^a, is wanting.
- (49) **א** חללי ישראל. These words can only be taken as a vocative: *Babylon, too, must fall, O ye slain of Israel!* but this gives no close association of ideas, and the address to the slain is peculiar. **3**, quite freely, *et quomodo fecit Babylon ut caderent occisi in Israel, sic de Babylone cadent occisi in universa terra*. **CS** have taken בבל as adverbial accusative, or else have read בבבל and taken לנפל as predicate to חללי ישראל: אף בבבל איתרמיאו קטילי ישראל: חללי ישראל. In **U** the whole passage is wanting. The necessity for an emendation is evident, and sense and parallelism both point to a convenient way. We need merely repeat the final ל of לנפל before חללי, and order is at once restored.
- (58) **א** reads חמות. **CS**, better, חומות; cf. 1, 18.
- א** ויעפו, which is probably a mere clerical error. **CS** simply, ἐκλείψουσιν, **א** without conjunction; cf. the parallel passage Hab. 2, 13.
- (59-64) Verses 59-64, in their original form as an independent passage, have already occupied our attention; but since they are the root from which the present oracle against Babylon has grown up, and in their traditional shape form the inseparable conclusion of that oracle, they must be repeated here. For all questions of textual criticism I would refer to the previous treatment of the subject (on p. 71).
- 52 (1ff.) Since c. 52, with exception of some slight variations, is verbally identical with 2 K. 24, 18-25, 30, and is merely an external and foreign appendix added to the Book of Jeremiah, we give here only the most essential points of the textual criticism and would refer for all else to the critical notes on the Book of Kings.
- (1) **א** K^{ethib} חמיטל. 25
- (11) **א** K^{ethib} בבית.
- (12) **א** points עמר, but, according to **CS** ἐστῶς, עמר is better. The parallel passage, 2 K. 25, 8, has instead of עמר לפני, the shorter עבר.
- (14) **א** + כל, which is at least superfluous.
- (15) At the beginning of v. 15 **א** erroneously places the words ומרלות העם, derived from the beginning of v. 16. The words are altogether unsuitable here, and are wanting in **U** as well as in the parallel passage 2 K. 25, 11.
- (20) **א** K^{ethib} האחר.
- (21) **א** K^{ethib} קומה.
- (23) The words רוחה כל הרמנים מאה are utterly obscure, and evidently corrupt. No successful restoration has as yet been accomplished, which is the more to be deplored as the passage is wanting in 2 K. 25, and might throw light on the description of the two bronze pillars in 1 K. 7, 15-22.
- (31) **א** K^{ethib} הבלאי; cf. 37, 4.
- (32) **א** K^{ethib} מלכים. 40
- (33) **א** K^{ethib} חיו.

- 51 (31) An utterly desperate passage. **Al** reads **קשתו ואל-יתעל בסרינו**, the second **ידרך** being erased by the Q^rc: it is a **כתיב ולא קרי** and a mere ditto-gram. It would seem simplest to point the traditional **אל** as the negative **אל**, and this has actually been done by **CS**. But this is impossible on account of the meaning, since only the enemies of the Chaldeans can be addressed here; and therefore **Al** points **אל-** and explains the whole as a violent ellipsis: *To him who bends, I say: Let him bend his bow; and to him who envelops himself in his coat of mail: Spare not.* This explanation is, however, merely a desperate effort to get out of the difficulty; the position of **הדרך** and especially that of the jussive **יתעל** is absolutely incomprehensible. We must, therefore, with **Θ** **τείνετω** 10 **ὁ τείνων τὸ τόξον αὐτοῦ καὶ περιέσθω ὃ ἐστὶν ὄπλα αὐτοῦ**, strike out the two negatives, although the elimination of a negative is one of the most hazardous operations of textual criticism. But another variation of **Θ** from **Al** is noteworthy: **ὃ ἐστὶν ὄπλα αὐτοῦ** can never have been the translation of a simple **בסרינו**, but would go back to a **עליו סרינו**. Besides, the parallelism and the structure of the 15 verse would lead us not to subjoin as the second member a simple **ויתעל בסרינו**, in which, moreover, the jussive **יתעל** coming immediately before the pause is, to say the least, unusual. **S**, too, has found it necessary to supply a special subject for this clause, and renders: **سلا يمحلب** (*sic!*) **هنيئذ محلب**. In view of the reading **עליו סרינו** and **ויתעל**, which is conjecturally assumed as that of **Θ**, 20 and in accordance with the structure of the first three words, we easily arrive at **ויתעל העלה בסרינו** as the original reading. **עלה** is the common word for *hostile aggression*, so that **העלה** can actually mean *the enemy*.

- 7) **Al** + **גוים**.
 (11) The word **השלטים** can, in the context, hardly mean anything else than *quivers*, 25 as **CS** translate; **CS** simply retain the obscure word.
 13) **Al** **K^ethib** **שכנתי**.
 The two words **אָמַת בָּעֵצֶךָ** are very obscure, but are found in all the Versions; for **Θ**'s reading **εἰς τὰ σπλάγχνα σου** is merely due to the error of a scribe who wrote **במעך** for **בעעך**. **אמת** is pointed by a number of witnesses **אָמַת**; but **Al** has 30 very properly avoided this, as in that case no construction is to be obtained which would be satisfactory. For the sense, parallelism and context are reliable guides; the assonance **... בעעך קצך** must be regarded as intentional.
 (19) **Al** **K^ethib** **יעקוב**.
Al + **ושבט**, which gives no satisfactory sense; we should have to read **וישראל שבט** 35 **נחלתו**, with **Θ** **דאחסנתיה** **שבטא חולק ישראל הוא כולא די אף די ברא כולא הוא וישראל חולק שבטא דאחסנתיה**, in conformity with the primary passage 10, 16. **Θ**, therefore, correctly, **ὅτι ὁ πλάσας τὰ πάντα αὐτός ἐστι κληρονομία αὐτοῦ**. **S** combines **Al** and **Θ**: **سبحان الله وبنو اسرائيل**.
 (30) **Al** reads **הציתו** which, in parallelism with **נשברו**, is extremely harsh. We shall, 40 therefore, have to read the Hof'al with **CS**, while **S** **حسبوا لمحلبوا اجس** **لحسبوا**, has both verbs in the active voice. The Masorites probably pointed the consonantal form **הצתו** as an active verb, because the Hof'al does not elsewhere occur in the OT, the Nif'al being the usual passive.
 (34) **Al** **K^ethib** **הממנו**.
Al **K^ethib** **הציגנו**.
Al **K^ethib** **בלענו**.
Al has **הריחנו**, and the Q^rc has the same verb **הִרְחִינִי**; but we must derive the form from the stem **נרַח**, and so point **הִרְחִינִי**.
 (41) **Al** + **ששך**, an *Athbash* for **בבל**; cf. *ad* v. 1 (p. 76), and 25, 26 (p. 54). The fact 50 that the word disturbs the elegiac scheme evidently intended here (note the **אין**!), is sufficient to show that it is a later interpolation.
 (43) **Al** + **ארץ**.

- 50 בֹּא וְנִלְחָה, cf. 51, 10; 35, 11. The sudden change to the direct narration makes the expression finer and more vivid.
- (6) אֱלִי K^ethib הִיָּה.
אֱלִי K^ethib שׁוֹבִימִים, which is utterly meaningless and a mere clerical error.
- (7) אֱלִי + יְהוָה. 5
- (8) אֱלִי K^ethib יֵצֵאוּ.
- (11) אֱלִי K^ethib תִּשְׁמָחִי.
אֱלִי K^ethib תַּעֲזֹלִי.
אֱלִי K^ethib תִּפְּוִשִׁי.
אֱלִי points to דָּשָׂא, and, therefore, regards the word as feminine participle from the 10 stem דָּוַשׁ. All textual witnesses, with exception of אֱלִי, point to דָּשָׂא: ὁ ὧς βοῖδια ἐν βοτάνῃ; *ſicut vituli super herbam*; כַּעֲנִלִי רִיבְקָא (similarly S), all going back to this pointing. But in this case we should have to read either דָּשָׂא, or כַּעֲנִלָה עָלֵי דָּשָׂא, and besides the reading of אֱלִי is correct in point of fact. Threshing, during which the animal could eat at pleasure (Deut. 25, 4), was agreeable work 15 (Hos. 10, 11), and, according to the very common metaphorical application of the word *thresh*, the action which is here figuratively described, the work of the enemies of Israel, the plunderers of the inheritance of JHVH, is in fact a *threshing*.
אֱלִי K^ethib וְתַעֲזֵהלִי.
- (15) אֱלִי K^ethib אֲשׁוּיָתִיָּה. 20
- (17) אֱלִי has הִרְיָחוּ הָרָאשׁוֹן, but, following HITZIG, the two words must be divided, הִרְיָחוּ הָרָאשׁוֹן. The object, which is expressed in all the other witnesses to the text, can hardly be dispensed with, while רָאשׁוֹן can here stand very well without the article.
אֱלִי נִבְּוֹכְרָאֲצָר + אֱלִי.
- (21) אֱלִי + אַחֲרֵיהֶם. 25
- (29) אֱלִי points to רָבִים, and exegetical tradition agrees in rendering πολλοῖς. But the parallelism would lead us to follow RASHI in deriving it from the stem רָבָה *to shoot*, and to point, in accordance with Gen. 21, 20, רָבִים. Moreover, according to Job 16, 13, a passage to which RASHI expressly refers, the pointing רָבִים may perhaps be intended to bear this meaning. 30
לֵה is a כְּתִיב; קָרִי וְלֹא כְתִיב לֵה; ὁ ὧς had it also; cf. v. 26.
- (30) אֱלִי בֵּימֵי הַהוּא + אֱלִי.
- (31) אֱלִי reads פִּקְרָתִּי; see *ad* 6, 15 (p. 48).
- (32) אֱלִי בַּעֲרִי ὁ ἐν τῷ δῶκτῳ αὐτῆς; cf. 21, 14 and also 46, 23. In poetry the figurative form of speech is always to be preferred to the literal. 35
- (33) אֱלִי וְכֹל ὁ ὧς merely πάντες. The asyndeton is much stronger and more emphatic, and the ו a dittogram from the preceding יָחִיד.
- (38) In this place alone אֱלִי points to חָרֵב, on account of prosaic considerations of reasonableness. The whole structure and plan of the passage, which rests upon the rhetorical figure of anaphora, to which this section is especially partial, imperatively re- 40 quire חָרֵב, which is, moreover, the reading of S. The word is altogether wanting in ὁ, but even here no inconsiderable number of MSS, among them ὁ ὧς, read μάχαιρα(ν) ἐπὶ τῷ ὕδατι αὐτῆς.
- (44) אֱלִי K^ethib אֲרוּצִים.
- (45) אֱלִי נוֹה, which is also attested by ὁ. Nevertheless we must read with ὁ ὧς, and the 45 primary passage 49, 22, נוֹהִים. In אֱלִי the ם has dropped out before מְקוֹל.
- 51 (1) אֱלִי לֵב קָמִי, which is a so-called *Athbash* for כְּשֵׁרִים, and, like the *Athbash* in 25, 26 and in v. 41 of the present chapter, owes its origin to a later interpolation. ὁ still had the original reading, καὶ ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας Χαλδαίους. 50
- (2) אֱלִי points to וְרִים, but the context absolutely requires וְרִים, *ventilatores* (S). ὁ, also ὑβρίστας καὶ καθυβρίσουσιν αὐτήν, and S בָּסֵלָה סִבְכִּים, take וְרִים as participle of וּרָה.

- 17 pecially Neh. 13,15-22. We also find in this passage many details of expression not agreeing with the style of Jeremiah which add external confirmatory evidence to the internal grounds of suspicion. But, on the other hand, the whole tone and form of expression is so plainly intended to imitate Jeremiah, and depends so evidently on parallel passages of Jeremiah, that we must assume that a partisan of Nehemiah put this sabbath sermon into the mouth of the prophet and incorporated it into his book.
- 39 (1ff.) C. 39 has no connection at all with c. 38, and presents an entirely different legendary narrative of the fate of Jeremiah after the capture of Jerusalem. The 10 narrative, in its present form, has been worked over and interwoven with the older account, in the course of which some of its details have been omitted. Verses 4-13 are wanting in $\mathfrak{G}$, but improperly.
- (4) The reading of $\mathfrak{M}$ and all the Versions is כַּאֲשֶׁר רָאָם, refering back to v. 3 (which, however, belongs to a different connection), and giving an altogether false sense. 15 It was not the knowledge that the Babylonian generals had taken position at the middle gate, but the perception of the fact that Jerusalem was captured, that drove Zedekiah and the troops which still remained, to seek their safety in flight by night.
- $\mathfrak{M}$ reads וַיֵּצֵא, but $\mathfrak{S}$ have, correctly, the plural, *et aggressi sunt*, which is also 20 the reading of the parallel passage 52,7 (וַיִּלְכְּוּ).
- (8) $\mathfrak{M}$ בית $\mathfrak{M}$. $\mathfrak{S}$, and the parallel passage 52,13, correctly, בַּיִת.
- (13) V. 13, returning to v. 3, leads over to v. 14, which belongs to the older narrative; it must, therefore, be attributed to the latest redaction.
- 40 1. The beginning of v. 1 reads in the traditional text: הָרַבֵּר אֲשֶׁר הָיָה אֵל יְרֵמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה אַחֵר שָׁלַח אֹתוֹ נְבוּזַרְדַּן רַב טַבָּחִים מִן הָרְמָה בִּקְחָתוֹ אֹתוֹ. But this superscription cannot be original, for in the whole of the following section no word of God whatever comes to Jeremiah. We must, therefore, see in these words another result of the combination of the two narratives of the experience of Jeremiah 30 after the destruction of Jerusalem. The statement that the following scene, the fulfillment of the royal edict of Nebuchadnezzar issued in 39,12, took place in Ramah is, of course, essential, and forms part of the original contents of this account, in the reconstruction of which it must, therefore, be retained. The words which we have inserted in the text on purely conjectural grounds, and 35 without any external support, would restore in the simplest manner the connection between 39,12 and 40,1-6.
- (3) $\mathfrak{M}$ + וְהָיָה לָכֶם דְּבַר (הָרַבֵּר הוּא) $\mathfrak{Q}^{\text{er}}$.
- (4) $\mathfrak{M}$ + וְעָתָה הִנֵּה $\mathfrak{M}$.
- $\mathfrak{M}$ + הַיּוֹם.
- $\mathfrak{M}$ + לְבֹא אֹתִי בְּבֵל.
- $\mathfrak{M}$ + רֵא. כל הארץ לפניך אל טוב ואל הישר בעיניך ללכת שמה לך + $\mathfrak{M}$.
- (5) V. 5 begins in $\mathfrak{M}$ with the utterly unintelligible words וְעֹרְנוֹ לֹא יָשׁוּב. 40
- $\mathfrak{M}$ בערי $\mathfrak{M}$. $\mathfrak{G}$ ἐν ἑνὶ, which is decidedly better.
- 50 For cc. 50 and 51 the student should consult BUDDÉ's conclusive investigation, *Über die Capitel 50 und 51 des Buches Jeremia*, in *Jahrbücher für deutsche Theologie*, vol. xxiii, pp. 428-470; 529-562.
- (2) $\mathfrak{M}$ + הַבִּישׁוֹ עֲצָבִיָּה חָתוּ נְלוּיָהּ + $\mathfrak{M}$.
- (5) $\mathfrak{M}$ reads וְנָלְוּ, but seems, by the pointing באו, which, of course, can only be 50 the imperative, to intend to indicate that וְנָלְוּ also is to be taken as an irregular imperative Nif'al. Were וְנָלְוּ correct, we should at least have to read וּבָאוּ וְנָלְוּ in accordance with $\mathfrak{G}$, καὶ ἤξουσιν καὶ καταφύξονται. We read, therefore, with $\mathfrak{S}$

44

crescences which we have already repeatedly encountered in the narrative sections.

(17-19,25) Here also אלה points everywhere לְמִלְכַּת הַשָּׁמַיִם; cf. note on 7, 18 (p. 51).

(19) אלה + לְהַעֲצִיבָהּ, with special Masoretic marginal note, הָה' רָפָה. This difficult word, which is wanting in G, has been explained in various ways: G לְמַעֲוָתָא; I *ad colendam eam*; A, εἰς κάκωσιν; Σ, τῷ γλυπτῷ αὐτῆς; in some Greek MSS we find καὶ σοββα which may be the rendering of Θ. The most probable explanation is that given by RASHI, in accordance with Job 10,8, *to make an image of her*, so that the meaning would be *to make an image of the goddess out of dough*.

(22) אלה מאין יושב.

10

(23) אלה כיום הזה.

(29,30) The fact that vv. 29 and 30 are not original has been clearly shown by HITZIG. Jer. does not give an אֵת anywhere else; and the way in which the fall of Hophra is here predicted as not caused by the conqueror of Zedekiah shows that we have here a *vaticinium ex eventu*. The real Jeremiah mentions, (43, 10-12; 15 46, 20ff.) the catastrophe of Hophra as brought about by Nebuchadnezzar, which is also the view of Ezekiel in his Egyptian prophecies, cc. 29-32. In general, the conclusion of the biographical portion of the Book of Jeremiah is mutilated: we expect, beyond question, the continuation of the narrative to the catastrophe. And this mutilation must be regarded as intentional, for the traditional account 20 of the tragic end of the venerable prophet is supported by every external and internal probability, and it is easy to understand how in later times pains would be taken to draw the veil of oblivion over this sad and shameful occurrence.

25

10

(5-9) Throughout this whole section the text of G is very corrupt and in a mutilated condition; so much, however, is certain, that G read v. 9 before vv. 5ff., and this position of v. 9 is by far better and more natural than in אלה, and must certainly 30 have been original.

(5) אלה reads יִנְשׂוּ, which is, of course, a mere clerical error.

(11) V. 11, which the fact of its being written in Aramaic is sufficient to characterize as something *sui generis*, must be considered a very late interpolation in the passage 10, 1-16, itself a late addition. It violently separates vv. 10 and 12, 35 which belong intimately together; but it is found in G which, on the other hand, omits v. 10, and also vv. 6-8. This wide divergence of tradition must of itself arouse suspicion; moreover, the whole passage 10, 1-16 is so specifically in the style of Deutero-Isaiah, that no one but a late writer conversant with that prophet can be its author. Nevertheless it does not belong to the very latest portions of 40 the book of Jeremiah, since, as is shown by the citation 51, 15-19, it was regarded by the author of cc. 50, 51 as an integral part of the book.

(13) אלה K^ethib ארץ.

17

(19) אלה K^ethib עם.

45

(23) אלה K^ethib שומע.

(24) אלה K^ethib בה.

(19-27) This passage is not by Jeremiah, but quite late. Jeremiah nowhere else mentions the Sabbath at all, and is such an earnest opponent of all the dead works of the Law that he cannot have connected with the external observance of the 50 Sabbath such promises, even going so far as to make the very existence of Judah and Jerusalem dependent upon it. We are reminded rather of the struggle of Ezra and Nehemiah for the carrying out of the law of the Sabbath; cf. es-

- 41 (6) **¶** reads הלך הלך ובכה. It is impossible to see any motive for Ishmael's weeping, whereas the eighty men, who come as mourners, are the natural subject of the verb here. **¶** therefore, correctly, αὐτοὶ ἐπορεύοντο καὶ ἔκλαιον.
- (7) **¶** + תוך.
- (9) **¶** has ביר גדליהו, which is utterly meaningless and admits of no explanation. **¶**, 5 with very slight variation from the consonantal text of **¶**, φρέαρ μέγα.
- (10) **¶** reads את בנות המלך ואת כל העם הנשארים במצפה. **¶** merely καὶ τὰς θυγατέρας τοῦ βασιλέως. The conjunction is indispensable; the rest in **¶** is a needless addition, and a mere repetition of what has been previously said.
- ¶** + וישכם ישמעאל בן נתניה. This, too, is a needless repetition. 10
- (16) We must emend, with HIRTZIG, אשר שבה ישמעאל instead of the traditional reading, אשר השיב מאת ישמעאל. The corruption would be still easier to explain, if we could assume, with HIRTZIG, that the original reading was, אשר השבה אתם ישמעאל; but no Hif'il of the stem שבה occurs.
- (17) **¶** K^{ethib} כמוהם. 15
- 42 (1) **¶** ויוניה. **¶** καὶ Ἀζαρίας; cf. 43,2.
- (2) **¶** + כל.
- (6) **¶** K^{ethib} אנו.
- (12) **¶** points to השׁיב, and **¶**, too (καὶ ἐπιστρέψω ὑμᾶς), derives the word from the 20 stem שׁוּב. The first person in **¶** has no weight against the third person in **¶**, which latter is the only correct reading. But **¶**, *et habitare vos faciam*, derive the form from the stem יִשׁב, and this is what the whole context positively requires.
- ¶** has אל. 25
- (18) **¶** + והמתי.
- (20) **¶** K^{ethib} התעתים; a mere clerical error.
- ¶** + אל יהוה אלהיכם.
- 43 (10) **¶** טמנתי. **¶** S, better, κατέκρυψας. 30
- ¶** K^{ethib} שפרורו.
- (11) **¶** K^{ethib} וכאה.
- (12) **¶** והצתי. **¶** S, better, καὶ καύσει.
- The original and remarkable rendering of v. 12^b in **¶**, καὶ φθειρίει γῆν Αἰγύπτου ὥσπερ φθειρίζει ποιμὴν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, is, of course, genuine and reproduces 35 the original sense of the passage. Perhaps **¶** read another verb instead of עטה.
- (13) **¶** reads בארץ מצרים. **¶**, far better, τοὺς ἐν Ὠν; cf. Gen. 41,45.50; 46,20, and Ez. 30,17 (**¶**).
- 44 (3) **¶** reads ואתם ואבותיכם, which is intended to lead over to the direct address 40 which follows. S, better, ואתם ואלהיכם. In **¶** the words are wanting altogether.
- (9) **¶** נשיו. **¶** τῶν ἀρχόντων ὑμῶν. The מלך and the שרים always form a *syzygy*, and the mention of the שרים would be decidedly missed here. **¶**, however, seems to be right in reading the suffix pronoun of the third person singular, as against 45 the second person plural of **¶**.
- (11.12^a) Verses 11 and 12^a appear in **¶** in the following form: לכן כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל הנני שם פני בכם לרעה ולהכרית את כל יהודה ולקחת את שארית יהודה אשר שמו פניהם לבוא ארץ מצרים לגור שם ותמו כל בארץ מצרים יפלו בחרב ברעב יתמו מקטון ועד גדול. בחרב וברעב יתמו. **¶**, on the other hand, διὰ τοῦτο οὕτως εἶπε Κύριος· ἰδοὺ ἐγὼ ἐφίστημι τὸ πρόσωπόν μου τοῦ ἀπολέσαι πάντας τοὺς καταλοιπούς τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ πεσοῦνται ἐν ῥομφαίᾳ καὶ ἐν λιμῷ, καὶ ἐκλείψουσιν ἀπὸ μικροῦ ἔως μεγάλου. The text as given by us varies from this latter form merely in the position of the conjunction in a single instance. Here again **¶** exhibits all the ex-

- 37 the most intimate connection with the contents of c. 34, and must originally have been narrated along with them. The temporary retreat of the Chaldeans is supposed in 34,21.22 to be already known; and therefore the only passage in which it is reported, 37,5, must necessarily have stood originally before 34,21. Moreover, the two verses which at present open c. 37, and there introduce the report severed from its connection with c. 34, are of the most superficial and worthless character, and clearly bear the stamp of mere patch-work. The removal of 37,4 from this connection and the placing of 37,3 after 37,5 are necessary consequences.
- 34 (11) **אל** Q^crê ויכבישום. The Hif'il of כבש occurs nowhere else.
 (12) **אל** + מאת יהוה, which, alongside of דבר יהוה, is entirely superfluous and incomprehensible, and is properly wanting in **ט**.
- 37 (4) **אל** K^cthib הכליא; cf. 52,31.
 (16) **אל** כי בא, which is syntactically very strange and difficult. **ט** καὶ ἦλθεν.
 (19) **אל** K^cthib ואיו.
- 38 (3) **אל** only כה. **ט**, better, ὅτι οὕτως.
 (4) **אל** + השרים. It is easy to understand how, after all that comes between, the 20 need would be felt clearly to designate the subject from v. 1, but this is not indispensable.
 (5) **אל** אתכם, according to which the words would be part of the speech of Zedekiah, and would contain a confession, on the part of the king, of his unworthy situation. Better, with **ט**, πρὸς αὐτοῦς, as an explanatory remark of the 25 narrator.
 (10) **אל** שלושה is a generally accepted emendation of HITZIG's for the traditional שלשים.
אל את ירמיהו הנביא. **ט**, simpler and better, merely αὐτόν.
 (11) **אל** K^cthib הסחבות.
 (16) **אל** + בכתר. Here a useless addition.
אל + את, which is, however, expressly attested as כתיב ולא קרי.
 (23) **אל** points to תשרף, probably on account of the את which can, however, very well stand with the passive. Much better and more naturally **ט** κατακαυθήσεται.
- 39 (15-18) Another transposition must be made here. The account of the oracle given to 35 Ebed-melech in person forms the natural conclusion of c. 38, and comes, both as regards matter and time, before the conquest of Jerusalem which is described in 39,1 ff.
 (16) **אל** K^cthib מבי before את immediately following.
 (14) Between 39,14 and 40,6 must originally have stood a statement of the fact that 40 Gedaliah was appointed the Babylonian governor over the people who remained, and that he took up his abode at Mizpah.
- 40 (8) **אל** וישמעאל; **ט** without copulative conjunction.
אל has ויוחנן ויוחנן בני קרה. **ט** καὶ Ιωαναν υἱὸς Καρηε. Since in the further course 45 of the narrative only a יוחנן בן קרה appears, the doubling of the name in **אל** must be referred to an uncorrected clerical error.
אל K^cthib עיפי.
 (10) **אל** אלינו. **ט**, much better and more in keeping with the context, ἐφ' ὑμᾶς.
אל בעריכם. **ט** merely ἐν ταῖς πόλεσιν.
- 41 (1) **אל** + רבי המלך.
 (3) **אל** + את גרליהו.

- 27 and translated, and that alone, can stand as forming an integral part of the genuine ancient text. In καὶ τῶν ἐπιλοιπῶν σκευῶν we have probably a corruption in the Greek text for καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν σκευῶν.
- 28 (1) **¶** reads: ויהי בשנה ההיא בראשית ממלכת צדקיה מלך יהודה בשנת הרביעית בחדש החמישי 5
אמר אלי. **¶** καὶ ἐγένετο ἐν τῷ τετάρτῳ ἔτει Σεδεκία βασιλέως Ἰούδα ἐν μηνὶ τῷ
πέμπτῳ εἶπέ μοι, the eye of the scribe having wandered from בשנה to בשנת. But this elaborate date is utterly out of place here. Every attempt to represent to ourselves what is here reported leads to the recognition of the fact that we have, in cc. 27 and 28, a connected narrative, in which the events follow one 10
another in swift succession. After Jeremiah has completed his warning and dissuasive words, Hananiah immediately presents himself, and both by speech and by⁷ symbolical action defends the opposite view.
- ^{3b} 4 Verses 3^b and 4 read in **¶**: את כל כלי בית יהוה אשר לקח نبוכדנאצר מלך בבל מן המקום: 15
הוא ויביאם בבל ואת יכניה בן יהויקים מלך יהודה ואת כל גלות יהודה הבאים בבבל אני משיב. אל המקום הוא נאם יהוה כי אשר את על מלך בבל. **¶** on the other hand, has: τὰ
σκεύη οἴκου Κυρίου καὶ ἰερωνίαν καὶ τὴν ἀποικίαν Ἰούδα, ὅτι συντρίψω τὸν ζυγὸν
βασιλέως Βαβυλῶνος. Here, too, as in 27, 19-22, excrescences may be recognized in the text of **¶**, and the briefer recension of **¶** is original.
- 11) **¶** + נבוכדנאצר. 20
¶ + בעור שנתיים ימים, a needless repetition.
At the end of v. 11 **¶** and all the Versions have the words יולך ירמיה לדרנו, except **¶**, which has merely: καὶ ὤχρητο Ἰερεμίας εἰς τὴν ὁδὸν αὐτοῦ. But the following words of Jeremiah can only be conceived as the immediate answer to the symbolical action of Hananiah; it would be utter nonsense to suppose that the prophet 25
after this action goes quietly home, and does not speak what follows till several days have passed. Moreover, the introduction of these words by יולך ירמיה לדרנו, from which the addition יולך ירמיה לדרנו has arisen, must not be understood to mean that Jeremiah, when he spoke these words, was no longer in the presence of Hananiah but in some other place; cf., on this point, 35, 13, and especially 30
39, 16.
- (13) **¶** ועשית. **¶** καὶ ποιήσω, is undoubtedly correct.
- (14) V. 14 reads in **¶**: כי כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל על ברול נתתי על צואר כל הגוים: 35
האלה לעבד את נבוכדנאצר מלך בבל ועבדהו וגם את חית השדה נתתי לו. **¶** on the other hand, has only: ὅτι οὕτως εἶπε Κύριος· ζυγὸν σιδηροῦν ἔθηκεν ἐπὶ τὴν τράχηλον
πάντων τῶν ἐθνῶν ἐργάζεσθαι τῷ βασιλεῖ Βαβυλῶνος.
- 51(59ff.) This remarkable narrative has come down to us as an appendix to the long oracle against Babylon, cc. 50 and 51; to make it applicable there, vv. 60^b and 62 were interpolated later, and these verses must of course be omitted if 40
we would restore the original form of the narrative.
- (64) At the end of this passage **¶** adds the words, wanting in **¶**, ויעפו עד הנה דברי ירמיהו. The utterly meaningless ויעפו can only have strayed in here through some unfortunate accident from v. 58; it is the concluding word of the long oracle against Babylon. The words עד הנה דברי ירמיהו are, after the analogy of 45
Job 31, 40; ψ 72, 20, a note intended to mark off the speeches of Jeremiah from the historical appendix c. 52; they owe their origin to the final redaction of the Book of Jeremiah.
- 34 (5) **¶** ובמשרפות. **¶** et secundum combustiones; **¶** καὶ ὡς ἐκλαυσαν. 50
(7) **¶** + הנותרות.
- 37 (5) Another transposition must be made here. The facts related in c. 37 stand in

36

הראשנה + א.

- (32) א has: וירמיהו לקח מגלה אחרת ויתנה אל ברוך בן נריהו הספר corresponding closely to v. 28. $\mathfrak{G}$, more briefly, καὶ ἔλαβε Βαρουχ χαρτίον ἕτερον, which must be regarded as the original reading, altered in א in accordance with v. 28.

45

5

- (4) א + את כל הארץ היא. These words, which are moreover very strange syntactically, distort the whole sense. We must at least have את כל הארץ ההיא; for the grief of Baruch over the sorrow and affliction which he must write down has reference to the calamity with which the people of God are threatened; and the great thing which Baruch seeks is evidently the turning away of this sentence; 10 and that which JHVH has built and planted, can refer to Israel in accordance with prophetic usage.

- 27 (1 ff.) The narrative of cc. 27 and 28, as will appear later on, has been variously disarranged and very much revised. A transposition must be made at the very 15 beginning, and the date, 28,1, be prefixed to the whole narrative. In א, c. 27 begins with the words, (Q^rê: יאשיהו בן יואשיהו) בראשית ממלכת יהויקים, which has long been recognized as a palpable error, since in v. 3 Zedekiah appears as the king then reigning in Jerusalem. The error may have arisen from 26,1, where the statement is quite correct. $\mathfrak{G}$ has no superscription at all, but begins 20 c. 27 with v. 2: οὕτως εἶπε Κύριος· ποιήσον [σεαυτῷ] δεσμούς καὶ κλοιούς. But a date in the superscription is indispensable. Since, however, c. 28, which clearly forms the immediate continuation of c. 27, at least does not need a date, all difficulties are removed if we simply transfer the words of 28,1 to the head of c. 27.

- (1) Instead of בשנת the Q^rê reads בשנה; cf. ad 32,1 (p. 63). 25

- (2) א + אלי, contrary to the style of the narrative sections. $\mathfrak{G}$ has, correctly, only οὕτως εἶπε Κύριος.

- (6) א את כל הארצות האלה. $\mathfrak{G}$, better, simply τὴν γῆν.

- (7) Verse 7 is properly wanting in $\mathfrak{G}$. The idea that the dominion of the Chaldeans is to be merely transitory, and is to fall to pieces after the third generation, is 30 decidedly inappropriate in this place, where it is much more to the interest of the prophet to depict the power of Nebuchadnezzar as terribly as possible.

- (9) א הלמתיכם, but the parallelism imperatively requires τῶν ἐνυπνιαζομένων ὑμῶν, which is actually the reading of $\mathfrak{G}\mathfrak{S}\mathfrak{I}$; cf. ad 29,8 (p. 61).

- (12.16) Here and in v. 16 the reading of א and all the Versions is דברתי. But such a change 35 to the first person is not appropriate to the narrative sections, to which c. 27 undoubtedly belongs; even the אלי of v. 2 is wanting in $\mathfrak{G}$. I, therefore, read in both cases תדבר.

- (18) א has לבלתי באו, which is absolutely impossible. A perfect is syntactically not allowable here, and א therefore points, not באו, which would naturally suggest 40 itself, but בא; we are left, therefore, the choice between the infinitive בוא and the imperfect יבואו. The latter is the more probable; the initial י of יבואו dropped out after the final י of לבלתי.

- (19-22) Verses 19-22 appear in א in the following form: 19 יכני כה אמר יהוה צבאות אל העמדים: 20 ועל הים ועל המכונות ועל יתר הכלים הנותרים בעיר הזאת אשר לא לקחם נבוכדנאצר מלך בבל 45 בנלותו את יכוניה (יכניה Q^rê) בן יהויקים מלך יהודה מירושלם בבבלה ואת כל חרי יהודה וירושלם 21 כי כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל על הכלים הנותרים בית יהוה ובית מלך יהודה וירושלם 22 בבבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אתם נאם יהוה והעליתים והשבתים אל המקום הזה. This intolerable diffuseness and prolixity evidently owes its origin to later redaction. $\mathfrak{G}$ has in fact the following shorter form, which is certainly the original, although 50 the opening words have been somewhat disarranged: ὅτι οὕτως εἶπε Κύριος· καὶ τῶν ἐπιλοιπίων σκευῶν, ὧν οὐκ ἔλαβε βασιλεὺς Βαβυλῶνος, ὅτε ἀπῆλκυσε τὸν Ἰερουσαλημ, εἰς Βαβυλῶνα εἰσελεύσεται, λέγει Κύριος. What $\mathfrak{G}$ has here read

- 19 (2) **אל** K^chīb החרסות. But **ט** has πύλης τῆς χαρσείθ. 5
- (11) **אל** + וכתפת יקברו מאין מקום לקבור + **אל**. These words, which are identical with 7,32^b, just as v. 6 with 7,32^a, here unnaturally separate the correlative clauses, and destroy the connection entirely. By changing their position and inserting them, for example, after ואת העיר הוואת in the same verse (so EWALD), nothing is gained. In **ט** they are, very properly, wanting.
- (12) **אל** ולותת, through dittography of the final ו of וליושביו. This reading has the support of **ט** alone. We should at least have to read, with **ס** *et ponam*, ונתתי, **ט**, simply, τοῦ δοῦναι.
- (13) **אל** must be the correct reading, and **ט** כאתר תופת דמסאב, seems actually to have 10 read thus. **אל** has הטמאים, but to take this as in apposition to the singular התפתה is altogether out of the question. If we should attach the ה to התפתה, and read, in accordance with Is. 30,33, כמקום התפתה טמאים, we should undoubtedly remove the chief objection; but, in the first place, התפתה in this single instance, while we have תפתה everywhere else, would be very strange; and, in the second place, we 15 should certainly expect to find טמאים before התפתה, whereas **ט** καθὼς ὁ τόπος ὁ διαπίπτων, ἀπὸ τῶν ἀκαθαρσιῶν αὐτῶν ἐν πάσαις ταῖς οἰκίαις, bears indirect testimony to the traditional order of the words. We might be tempted to read, with **ט**, מןמאאתם, but this is wholly un-Jeremian. There remains, then, nothing else but to read הטמא, though it must be acknowledged that the sense 20 thus obtained is rather feeble.
- אל** ותפך. The infinitive absolute, which in 7,18 is entirely in place, would be very strange here. According to 32,29, we should read ותפכו; **ט** καὶ ἔσπεισαν.
- 15 **אל** K^chīb מבי, before the following אל. 25
- 20 2 **אל** ויכה פשחור את ירמיהו הנביא **ט**. **ט** merely καὶ ἐπάταξεν αὐτόν, cf. 26,23. The reading יכה probably preserves a trace of the original ויכה.
- 26 (1) The words אל ירמיהו are wanting in **אל** and all the Versions, but can hardly be dispensed with; cf. 27,1; 34,1; 36,1, and 49,34. 30
- (2) **אל** has על.
- אל** + ערי, which is wanting in **ט**; cf. 7,2; 17,20; 36,6.
- (3) **אל** והשכם, probably a mere clerical error; all the Versions and the parallel passages 7,13.15; 11,7; 25,3.4; 29,19; 32,33; 35,14.15; 44,4, agree in omitting the conjunction. 35
- (4) **אל** K^chīb הוואתה.
- (5) **אל** has צנה, but these consonants must have originally been intended to have the pronunciation צנה, **ט** συνέταξε . . . αὐτῷ, as in 36,8.
- אל** + וכל העם. But an omission of these words in **ט** would be hard to explain, while, on the other hand, it is entirely in keeping with the situation for priests 40 and prophets to take the initiative and incite the people, as in v. 11, where they are the authors of the accusation, and as, *vice versa*, in v. 16 the words of Jeremiah make such an impression on the people that they turn against the priests and prophets.
- (18) Instead of מיכה the Q^crê would read the more usual form of the name מיכה. 45
- (24) It is very awkward that v. 24, though it forms the immediate continuation of v. 19, is separated from it by the intervention of vv. 20-23; for Ahikam, the son of Shaphan, also belongs to the princes of Judah who here sit in judgment upon Jeremiah. 50
- 36 (17) **אל** + מפיו, which has been erroneously and awkwardly introduced from v. 18, and is, therefore, properly wanting in **ט**.
- (28) **אל** + הראשנים.

- 2 מוֹלִיךְ we should expect the infinitive (GRAF). The words are, moreover, redundant, while up to this point we have a well-constructed verse of two parallel members. **U** evidently did not read the words, and had the text of v. 17 in a somewhat different form: οὐτὰρ ταῦτα ἐποίησέ σοι τὸ καταλιπεῖν σε ἐμέ; λέγει Κύριος ὁ θεός σου. This בָּאֵם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, as a more complete conclusion to our coherent and independent passage, is certainly very tempting, and אֲתִי instead of אַת can hardly be regarded as a mere variant; yet it seems to me more prudent to abide by **A**, on account of the strict parallelism subsisting between the two members of the verse.
- 12 (4) Instead of אַתְּ אֲחֵרֵינוּ, **U** has ὁδοῦς ἡμῶν = אֲרֵחוֹתֵינוּ which may be the better reading; but it is impossible to come to any decision in regard to such a fragment, standing, as it does, apart from all context.
- 17 (8) The Q^rê following the false analogy of v. 6, which is altogether dissimilar, would read here וְלֹא יֵרָא instead of וְלֹא יֵרָא; this reading of the Q^rê has only the support of **C**. The K^ethib is correct, and we must, with **U****S****I**, point יֵרָא.
- (10) **A** וְלֹא יֵרָא. **U****S****I**, better, without the conjunction.
A K^ethib בָּרִכּוּ.
- (11) **A** K^ethib יָמוּ.
- (12) V. 12 in the form in which it has come down to us can only be an appeal to God, parallel to מְקוֹה יִשְׂרָאֵל יְהוָה, v. 13, and must then be taken in close connection with v. 13. But this causes considerable difficulties. It is hardly possible to 'conceive of מְקוֹם מְקֻדְּשֵׁנוּ as said of JHVH; מְרוֹם is a most unnatural expression for the one who sits enthroned in the heights of heaven; and in the single parallel passage in Jeremiah, 14, 21, כְּסֵא כְבוֹד refers to Jerusalem. Some have, therefore, been disposed to regard the whole verse as an apostrophe to Jerusalem: *O glorious high throne from the beginning, place of our sanctuary!* while others have taken the sentence as a separate statement: *The place of our sanctuary is a glorious, high throne from the beginning.* But the latter interpretation of the words yields no connection with the context, and introduces a perfectly idle and, in this place, unintelligible thought; while the former, an invocation of Jerusalem as the place whence alone salvation can come, involves an idea not to be expected from the prophet who (7, 13-15) so emphatically protests against all external estimation of the temple of Jerusalem. Since **U**, too, has the words in a greatly abbreviated form, θρόνος δόξης ὑψιστεύς, ἄγλαμα ἡμῶν, we are forced to recognize in them a later addition.
- (13) יִסּוּרֵי בָאֵרץ יִכְתְּבוּ is EWALD's extremely happy emendation. **A** has יִסּוּרֵי בָאֵרץ יִכְתְּבוּ, for which the Q^rê reads וְיִסּוּרֵי. But this sudden change to the first person is extremely harsh, and we should certainly read, with **I** *recedentes a te*, וְיִסּוּרֵי; **K** might easily drop out immediately before **B**. Without either pronoun **U** ἀφεστηκότες, and **S** סֹמְכֵינוּ. The traditional יִכְתְּבוּ בָאֵרץ must also be due to a clerical error. The figure *they shall be written on the earth* (that is, in the dust, and not on the imperishable rock) is very peculiar, and is not to be met with elsewhere in the OT; moreover, we expect here an idea parallel to the preceding יִבְשׁוּ. All these difficulties are solved in the simplest manner by EWALD's emendation בָּאֵרץ; יִכְתְּבוּ, then, must, of course, be connected with וְיִסּוּרֵי.

- 19 (1) **A** has here simply מוֹקֵנִי, but a new verb is indispensable here. **U****S****S**, in accord, καὶ ἄξεις ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων. **I**, simplifying differently, *vade et accipe lagunculam figuli testem a senioribus populi.*

- 33 sense and contents, it is first of all apparent that הנתצים, which is found in all the Versions, is to be pointed as the Nif'al participle, and taken in the sense of the Latin gerundive, the Greek verbal adjective: *those doomed to destruction*. באים must then be taken as the predicate to הכשרים, the את before the latter word must be omitted. Thus with the smallest possible departure from that which has been transmitted to us, the text, in the form proposed by us, yields a sense at once satisfactory and in accordance with the context.
- (5) אֱלֹהִים מֵהֵעַר הוּאֵת; 6 ἐπ' αὐτῶν.
- (8) אֱלֹהִים לְכֹל; 6 K^{chib}.
- (9) אֱלֹהִים לְשֵׁם שְׁשׁוֹן; 6, better, εἰς εὐφροσύνην. 10
 אֱלֹהִים + אֹתָם, which is wanting in 6, and is certainly superfluous.
- (11) The words which stand here in the middle of the verse are, on account of their liturgical and Levitical character, to be ascribed to a later redaction, and consequently stricken out, as in the case of vv. 14-26 of this chapter and of 31, 10-14.
- (14-26) The whole passage, vv. 14-26, is wanting in 6, and is clearly a later excrescence, 15
 whose ideas and views are entirely foreign to those of the real Jeremiah; it is therefore to be canceled. On the other hand, an independent discourse of some length could not well end with v. 13, and we must, therefore, look for a fitting conclusion. Now if we take the passage 23, 7-8, which is placed by 6 after 23, 40, we find that it serves in both texts as the final paragraph of a long discourse, 20
 although it forms a fitting conclusion in neither case. Indeed, the very fact of the varying position of the passage in the two texts, would be sufficient to arouse our suspicion that these verses in c. 23 have not retained their original place. Here, however, at the end of a speech which deals *ex professo* with the future of Israel after its release from the Exile, they would form a most appropriate conclusion. 25
 We also meet with these verses, almost word for word, in 16, 14-15, where, although they are to be found in all the Versions, they are absolutely inappropriate and interrupt the connection very sensibly. On the other hand, their occurrence in all the witnesses speaks in favor of their authenticity which is, in fact, not to be questioned. 30
- The form in which these verses appear here, is produced by a combination of cc. 16 and 23. In 16, 14, אֱלֹהִים has וְלֹא יֵאָמְרוּ עוֹד, against וְלֹא יֵאָמְרוּ עוֹד 23, 7; but 6 has in both places καὶ οὐκ ἐροῦσιν ἔτι. In אֱלֹהִים the second verse (16, 15) reads: כִּי אִם חַי יְהוָה אֲשֶׁר הָעֵלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ צָפֹן וּמִכָּל הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר הִדְחָם שָׁמָּה וְהִשְׁבֹּתִים 35
 עַל אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָאֲבוֹתָם. 6 has the same text except that it reads τὸν οἶκον ἱσραὴλ, instead of ἱσραὴל, and ἐξῴσθησαν instead of הִדְחָם; 23, 8, however, אֱלֹהִים has: כִּי אִם חַי יְהוָה אֲשֶׁר הָעֵלָה וְאֲשֶׁר הִבְיָא אֶת וְרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ צָפֹנָה וּמִכָּל הָאֲרָצוֹת; and 6: ἀλλὰ ὁ Κύριος ὁς συνήγαγε πᾶν τὸ σπέρμα ἱσραὴλ ἀπὸ τοῦ ἡγῆ βορρᾶ καὶ ἀπὸ πασῶν τῶν χωρῶν οὗ ἐξῴσεν αὐτοὺς ἐκεῖ, καὶ ἀπεκατέστησαν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν αὐτῶν. The use of the two verbs together, 40
 אֲשֶׁר הָעֵלָה וְאֲשֶׁר הִבְיָא, in אֱלֹהִים is very harsh; we, therefore, following 16, 15, read simply אֲשֶׁר הָעֵלָה, which is in keeping with the parallelism and in agreement with 6 (here συνήγαγε, while in the preceding verse הָעֵלָה is rendered by ἀνήγαγε). The reading of 6 πᾶν τὸ σπέρμα ἱσραὴל is certainly preferable to the וְרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל of אֱלֹהִים, since the two exiled kingdoms of Israel and Judah are here referred to. 45
 For the conclusion of the verses we have adhered as closely as possible to 16, 15. Instead of הִדְחָם 23, 8, 6 reads הִרְחָם, as also אֱלֹהִים correctly in 16, 15. The conclusion of 23, 8 in 6 is more closely conformed to 16, 15, from the fact that הָשִׁיב וְהָשִׁיב is read, instead of וְהָשִׁיב; cf. אֱלֹהִים. It must be acknowledged, however, that the reading of אֱלֹהִים in 23, 8 is to be preferred in that it has the stem יָשַׁב and 50
 הָשִׁיב. The return to the old home is mentioned in the first half of the verse, and now follows as a new element, the promise that they shall always dwell there. We therefore prefer to read וְהוֹבְשֵׁתִים; cf. also 32, 37.

- 23 33 **Al** אֶת־מֶה־מֵשָׂא, which is utterly unintelligible, and is due solely to a wrong division of the words. **Θ** ὑμεῖς ἐστέ τὸ λῆμμα=אִתְּכֶם הַמָּשָׂא.
- 37 **Al** תֹּאמְרוּ, but, according to v. 35, we must, with **S** תֹּאמְרוּ, read תֹּאמְרוּ. The corresponding words are altogether wanting in **Θ** owing to a corruption of the text; but the Hexaplar text supplies from **Θ** οὕτως ἐρεῖτε.
- 41 **Al** points and reads אֶתְּכֶם נִשָּׂא וְנִשְׁתִּי אִתְּכֶם נִשָּׂא; but **ΘSC** agree in reading διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἐγὼ λαμβάνω, **אֶתְּכֶם נִשָּׂא וְנִשְׁתִּי אִתְּכֶם נִשָּׂא**, and this is absolutely required by the sense and the play on the words evidently intended here.
- 21 (3) All the Versions agree with **Al** in reading יִיאָמְרוּ אֵלֵיהֶם כֹּה תֹאמְרוּן אֶל צְדַקְיָהוּ, which, when compared with v. 8, must certainly be altered to יִיאָמְרוּ יְהוָה אֵלֵי כֹה תֹאמְרוּן אֶל צְדַקְיָהוּ. The narrative form introduced by the later editor into the two opening verses, which serve to explain the situation, has caused the use of the narrative form in v. 3 as well.
- 4) **Al** אֶת מֶלֶךְ בָּבֶל וְאֶת הַנְּשֻׁרִים. **Θ** only πρὸς τοὺς Χαλδαίους.
- 6) **Al** וְאֶת הָאָדָם. **ΘSC** without *and*.
- 7) **Al** + וְאֶת. **Θ**, correctly, καὶ τὸν λαὸν καταλειφθέντα.
- 9) **Al** בִּיד נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וְבִיד אִיבִיהֶם. **Θ** only εἰς χεῖρας ἐχθρῶν αὐτῶν.
- 9) The Q^{re} would read here, unnecessarily, וְחִיהָ instead of וְחִיהָ.
- (11-12) The opening words of v. 11 are difficult in **Al** (**Θ**, however, has ὁ οἶκος βασιλέως louδα ἀκούσατε λόγον Κυρίου), and for the last word of v. 12, מעלליהם, the Q^{re} would read מעלליכם. These two verses do not suit here at all, since in v. 13 also all Jerusalem is addressed; they are an interpolation based on v. 14 of this chapter and especially on 22,3, and must, therefore, be omitted.
- 20 (14ff.) **EWALD** long since rightly saw that, in the passage 20,7-20, vv. 14-20 should precede vv. 7-13.
- (17) **Al** אֲשֶׁר לֹא מוֹתֵנִי מֵרָחֵם; **ΘS** ὅτι οὐκ ἀπέκτεινέ με ἐν μήτρᾳ. What follows shows that not מֵרָחֵם, but רָחֵם is the original and correct reading. Since it did not lie within the power of any human being to bring this to pass, least of all in the power of the אִישׁ, who, in accordance with Oriental custom, had no access to the lying-in room, and whose sole task it was to convey the news of the happy birth, we must point מוֹתֵנִי as the second person and take it as an address to JHVH. Then אֲשֶׁר also, at the beginning of the verse, must be altered to לִמָּה.
- (13) This verse, with its very singular transition to the tone of the Psalms (*cf.* especially the characteristic use of אֲבִינִי), must be regarded as a later addition; v. 12 forms a sufficient conclusion, requiring no further.
- 32 (1) Instead of בשנת, the Q^{re} would read here בשנה as in 28,1, although in 46,2 and 51,59 the former reading is allowed to stand.
- (1^b & 2^b ff.) Verses 1^b and 2^b-5 have been omitted because they are simply detailed circumstantial historical additions, quite in the style of the biographical portions of the Book of Jeremiah, and are merely intended to explain the situation in the following chapter.
- 2) **Al** + הַנְּבִיא.
- 4) **Al** עֵינֵי קִרְיָתִי, Q^{re} עֵינֵי קִרְיָתִי.
- 6) **Al**, adhering to the style of the preceding explanatory and narrative additions, reads, יִיאָמְרוּ יְרֵמְיָהוּ הִיא רַבָּה יְהוָה אֵלֵי לֹאמְרוּ, while **ΘS** read, καὶ ὁ λόγος Κυρίου ἐγενήθη πρὸς Ἱερεμίαν λέγων; *cf.* 33,1, and also 14,1.
- 7) After אֲשֶׁר בָּאֵרֶץ בְּנִימִין come, in **Al**, the entirely superfluous words אֲשֶׁר בָּעֲנָתוֹת, which **Θ** places before אֲשֶׁר בָּעֲנָתוֹת, κατὰ τὴν σῶμα τοῦτον ἄγρον μου τὸν ἐν τῇ Βενιαμιν

- 24 (8) $\text{אל} + \text{כי}$, which G rightly omits.
 (9) After לוועה , which the Q^rê again alters to לועה , אל adds לרעה . The word is perhaps merely a dittogram from לוועה ; in any case, such a use of רעה is unexampled.
- 29 (1) הנביא אל .
 $\text{אל} + \text{יתר}$, an addition which is difficult to understand.
 אל אשר הגלה נבוכדראצר מירושלם בבבלה + אל .
 (2) V. 2 occurs in all the Versions, but is undoubtedly to be attributed to the editor who worked over the genuine text of the letter and brought it into its present form.
 (3) נבוכדראצר אל .
 (8) אל אל הלהמתם אשר הם הלמים is absolutely required by the context in place of the traditional אל תלמותיכם אשר אתם מקלמים. In c. 23 also, it is the false prophets who have dreams and use them as the vehicle of their false prophecies (23, 25. 27. 28 and, according to the reading of G , v. 32); cf. also 27, 9 (G). The impossible form מהלמים has long been recognized as being due to a dittography of the final ם of הם .
 (14) אל K^{thib} שביתכם.
 (16-20) Verses 16-20 must positively be stricken out. They form a digression to the subject matter of c. 24 very difficult to understand, and v. 21 is evidently the immediate continuation of v. 15. The passage is wanting in G , but probably because the scribe skipped from בבלה v. 15 to בבלה v. 20.
 (21) אל צבאות אלהי ישראל + אל .
 אל נבוכדראצר + אל .
 (22-31) Verses 22^b-31^a are to be omitted. At the time when Jeremiah wrote, the fate of these two false prophets could not have been fulfilled, since otherwise the fact that the passage has the form of a prophecy would be absolutely incomprehensible. We must assume that Jeremiah merely threatened these two persons with a violent death, and that later, after this had actually occurred, the fact was inserted by the author of the narrative portion and editor of the whole book of Jeremiah. The account is doubtless correct, and very valuable to us, but certainly formed no part of the original contents of the letter. We must regard in a similar manner what is reported in vv. 24ff. with reference to Shemaiah, which certainly comes from the same reliable source. Jeremiah could not refer in his letter to a document which only came to Jerusalem from Babylon as a result of that letter. This narrative also is no doubt correct in point of fact, and is exceedingly interesting to us, but must certainly here be due to later interpolation. I would call attention here to the change in the form of the narrative to the third person, just as in the biographical portions of the Book of Jeremiah. Moreover, it is necessary in v. 26 to read, with G ($\text{γενέσθαι ἐπιστάτην}$), פקיר instead of פקרים.
 23 אל K^{thib} הוירע, Q^rê הוירע.
 (32) אל ולא יראה. Jeremiah could not expect that Shemaiah would live seventy years longer, to see the future salvation of his people. With G τοῦ ἰδεῖν, we must read לראות.
 49 (36) אל K^{thib} עולם.
 (39) The reading of אל and all the Versions is באחרית הימים. I read, instead, אחרי כן according to 49, 6; cf. STAERK, ZAT. xi, 247-253.
 אל K^{thib} אשוב; Q^rê אשיב. We must, of course, adopt the reading of G , kai ἀποσπέρψω, which represents the proper Hebrew construction.
 אל K^{thib} שבית.

- 35 (18) $\mathfrak{M}$ + רמיהו כה אמר. The words are wanting in $\mathfrak{G}$ and must certainly be omitted, since throughout the whole chapter up to this point the first person is employed. $\mathfrak{G}$ reads the verse in a somewhat different form: διὰ τοῦτο οὕτως εἶπε Κύριος ἐπειδὴ ἤκουσαν υἱοὶ Ἰωναδὰβ υἱοῦ Πηχαβ τὴν ἐντολὴν τοῦ πατρὸς αὐτῶν ποιεῖν καθότι ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ πατὴρ αὐτῶν. 5
- $\mathfrak{M}$ + ותשמרו את כל מצותיו, which is again wanting in $\mathfrak{G}$.
- (19) $\mathfrak{M}$ + יהוה צבאות אלהי ישראל. כה אמר לכן also is wanting in $\mathfrak{G}$, but this must be retained.
- 13 (16) The Q^rē incorrectly alters the K^thīb ישית to ישית. 10
- (18) All the Versions, except $\mathfrak{T}$, have ἀπὸ κεφαλῆς ὑμῶν. $\mathfrak{M}$ reads מְרָאשְׁתִּיכֶם; since, however, מְרָאשׁ never means *head-ornament*, but always *region of the head*, just as מְרָאשׁוֹתֵיכֶם means *region of the feet*, we should expect at least מְרָאשׁוֹתֵיכֶם. For ראש in its primitive meaning *head* a plural ראשׁוֹת cannot be established, even from Ez. 36, 11, and we must, therefore, read מְרָאשְׁתִּיכֶם. 15
- (19) $\mathfrak{G}$ ἀποικίαν τελείαν = שְׁלֵמָה, Am. 1, 6. 9. $\mathfrak{M}$ הַנִּלְתָּ שְׁלֹמִים, but שְׁלֹמִים in the sense required here is very strange, and $\mathfrak{T}$ אִתְקַבְּלוּ תוֹשִׁלִּימָה עוֹבְדֵיהֶן, seems to have felt the difficulty and pointed שְׁלֹמִים. שְׁלֹמִים arose under the influence of the immediately preceding הַנִּלְתָּ by dittography of the final ה of כלָה. 15
- (20) $\mathfrak{M}$ has שְׂאֵי עֵינֵיכֶם וְרָאִי, which the Q^rē corrects to שְׂאֵי עֵינֵיכֶם וְרָאוּ. So $\mathfrak{TSS}$, the latter taking the following מַצְפֵּן הַבָּאִים as a vocative and subject of the two imperatives. $\mathfrak{G}$ has ἀνάλαβε ὀφθαλμοὺς σου Ἱερουσαλὴμ καὶ ἶδε τοὺς ἐρχομένους ἀπὸ βορρᾶ. Ἱερουσαλὴμ is here an explanatory gloss, but is quite correct, since the whole verse is addressed to Jerusalem. The metre itself shows that $\mathfrak{M}$ is right in omitting this word, but the singular must, of course, be restored through- 25 out.
- (21) The unanimously attested reading is: מָה תֹּאמְרִי כִּי יִפְקֹד וְאֵת לְמֹדֶת אוֹתָם עַל־יָד אֱלֹהִים לְרָאשׁ. We are here in precisely the same situation as in 18, 15: the metre is disturbed. According to the elegiac scheme there are too many words for one verse, too few for two; and the question, therefore, arises whether we should expand to 30 two verses or abridge to one. As in case of 18, 15, the rhythm of those stanzas which can be clearly distinguished, is in favor of the latter alternative. What is the meaning of the general and indefinite subject of יִפְקֹד, $\mathfrak{G}$ ὅταν ἐπισκέπτονται? JHVH is throughout the speaker, and the subject of the approaching visitations. The slight change to בִּפְקֹדֵי removes both objections and restores a correct first member 35 of the metre. Since לְרָאשׁ gives the requisite second member and forms the natural conclusion of the thought, the unsuitable and superfluous intervening words מָה תֹּאמְרִי וְאֵת לְמֹדֶת אוֹתָם must be omitted.
- $\mathfrak{M}$ has כְּמוֹ אִשָּׁה, but כְּאִשָּׁה suits the metre better and is smoother.
- (24) According to the structure of the remaining stanzas a whole verse must have 40 fallen out here, which, however, I do not venture to restore. The word וּפְעִינָם, found in all the Versions, with its departure from the vocative hitherto strictly observed, is evidence of the corruption which has here taken place in the text.
- (25) Here, too, the text must be somewhat altered for the sake of the metre. The universally attested reading is: זֶה גִּוְרֹלֶךְ מִנֶּחֱ מִדֶּיךָ מֵאֵתִי נָאִי יְהוָה, although $\mathfrak{G}$ (καὶ μερὶς 45 τοῦ ἀπειθεῖν ὑμᾶς ἐμοί) read מִדֶּיךָ מֵאֵתִי instead of מִדֶּיךָ. We need not hesitate to omit the נָאִי יְהוָה, which is frequently inserted or omitted in the different Versions, and then by simply changing the position of מֵאֵתִי we obtain a verse perfectly correct in form, with which the second member, whose metrical structure has been pre- 50 served intact in all the Versions, joins naturally to form a stanza.
- 24 (2) $\mathfrak{M}$ has again אַחֵר; $\mathfrak{G}$, better, אַחֵר.
- (6) $\mathfrak{M}$ has עַל.

- 16 of subject from that of v. 6^b is indicated, the subject must be the same here, *viz.* the survivors, and the object the dead. It is then at once clear that Θ is right in reading לנחם, instead of $\mathbb{M}$ לנחמו. The words להם and לחם are both indispensable, and, in the case of two words so much alike standing side by side, either the first (as in Θ), or the second (as in $\mathbb{M}$) might easily drop out; we must here combine $\mathbb{M}$ and Θ . SCHWALLY also strikes out the universally attested על before אבל, whereby the text is made smoother; he also omits the suffixes of אביו and אמו.
- 16 $\mathbb{M}$ K^{athib} לדוגים, which is here, as in Ez. 47, 10, altered by the Q^{rê} to דינים.
- 17 $\mathbb{M}$ + ראשונה, which is correctly omitted in Θ . It is related to vv. 14 and 15, 10 which did not belong here originally, but are a later addition; before the promise can be fulfilled the guilt of Judah must be atoned for twofold.
- 17 1 מובחתיכם $\mathbb{M}$, but $\mathbb{A}\mathbb{O}\Sigma\Sigma\Sigma$ agree in reading the third person. Θ omits the whole of vv. 1-4 and the opening words of v. 5, the eye of the scribe having probably wandered from יהוה (16,21) to יהוה (17,5^a).
- 2 These words are very obscure. All the Versions, so far as we have them, connect בניהם in such a way that בניהם is made the subject of כוכר: ἡνίκα ἀναμνησθήσονται οἱ υἱοὶ αὐτοῦ; and it must be acknowledged that this view is grammatically the most likely. But the sense and context would rather lead us to take בניהם, as well as the two following words, as the object of כוכר. For the sacrifice of children is always regarded, in Jeremiah and Ezekiel, as the culmination of Israel's crimes. In this case we may suppose that the matter is intentionally alluded to here in a delicate manner, just as the succeeding crimes are merely mentioned without being specially characterized.
- 25 All the Versions read, with $\mathbb{M}$, מובחתיכם; but here, alongside of אשרים, only מצבות could have stood. The same change of מצבה to מובה is recognized by WELLHAUSEN in Gen. 33, 20.
- 3 The longer form הקרי is very strange in the singular, and $\mathbb{A}\mathbb{O}\Sigma\Sigma\Sigma$ understood, in fact, הקרי. $\mathbb{M}$, however, has probably pointed correctly, in which case הררי בשרה will refer to Jerusalem; cf. 21, 13.
- 4 כל $\mathbb{M}$. The *and*, which is found in $\mathbb{A}\mathbb{O}\Sigma\Sigma\Sigma$, is indispensable; cf. also 15, 13.
- (4) $\mathbb{M}$, which only admits of a very forced explanation. Σ evades the difficulty by a lengthy paraphrase. The Hexaplar Version, whose origin is not expressly stated, reads, probably on the basis of a variant text, καὶ ἀραιεθήσεται καὶ ταπεινωθήσεται. $\Sigma\Sigma$ both render freely; Σ *وَأَخَذَ*; Σ *et relinqueris sola*. We must, with GRAF, emend to ירך, in accordance with Deut. 15, 2.3.
- $\mathbb{M}$ קרחתם. $\mathbb{A}\mathbb{O}\Sigma$, better, ἐκκέαυται; cf. 15, 14.
- 12 (9) The unanimously attested reading is לי, which, following GRAF, must be emended to בי.
- $\mathbb{M}$ points הקיט, which results from the corruption of כי to לי. Only the article can be intended here, and not the interrogative particle.
- 11) $\mathbb{M}$ שָׁמָּה. $\Sigma\Sigma\Sigma$, better, שָׁמָּה. Θ , quite freely, ἐτέθη.
- 35 12 $\mathbb{M}$ אל ירמיהו; Θ correctly πρὸς μέ.
- 14 $\mathbb{M}$ עד היום הזה כי שמעו את מצות אביהם.
- 15 16 Verses 15-16 are found in all the Versions, but must nevertheless be stricken out. The prolixity of the latter half of this chapter is positively intolerable, and the portions wanting in Θ show that later hands have been at work here.
- 17 $\mathbb{M}$ אלהי ישראל. An altogether unparalleled accumulation of divine names, in which $\mathbb{M}$ stands entirely alone.
- $\mathbb{M}$ יען דברתי אליהם ולא שמעו ואקרא להם ולא ענו.

- 49 emendation proposed by HITZIG, איך לעובה, would, in order to give a proper meaning, have to read איך היתה לעובה. It seems best, then, to read, in accordance with 4, 13, 37; 6, 4; 13, 10; 45, 3: **אוי לי כי**, which is a genuine Jeremian expression, and yields at least a clear sense in agreement with the context. **אל** has תהלה. Instead of this the Q^rê reads תהלה, which, in view of the well-known עוי וזמרת יה, would be equivalent to תהלתי. **ט** merely πόλις ἐμὴν. In any case, the suffix pronoun must either stand both times, or be omitted both times, as in ٢٣٣.
- (26) **אל** + ביום ההוא, which sensibly disturbs the parallelism, and is rightly lacking in **ט**. 10
- (28) **אל** and all the Versions add to this heading the words: אשר הכה נבוכרראצר מלך בבל, against the analogy of all the other headings in this section (the first oracle against Egypt is a special case), and all the more unnecessarily, since, in v. 30, the King of Babylon is expressly named as the threatening enemy.
- (30) **אל** again points to העמיקו; cf. ad v. 8. 15
- אל** + נבוכרראצר.
- (31) **אל** + יהוה, נאם, which is utterly inappropriate in the mouth of the heathen who speak here.
- 14 (3) **אל** K^ethib עעוריהם. 20
- (6) **אל** + כתנים, which, in the meaning ὡς ὁράκων (ΑΘῙ), or **לפ** (S), is alike incongruous, and therefore is correctly omitted in **ט**.
- (14) **אל** K^ethib ואלול, which is corrected by the Q^rê to ואליל. The conjunction is found in all the Versions; but the usage of the language and the parallelism compel us, with GRAF, to strike out the ו, and to take וקם אליל as in construct relation. 25
- אל** K^ethib תרמותם.
- (18) **אל** + ולא; **ט** and **ז** correctly ἢ οὐκ εἰσεσεν.
- 15 (4) In Jeremiah the word זועה is always altered in the Q^rê to זועיה, in accordance with Deut. 28, 25; Ez. 23, 46. 30
- (8) **אל** K^ethib אלמנותו.
- (9) **אל** K^ethib באה.
- (10) **אל** has, in consequence of an incorrect division of the words, the portentous reading קלה מקללני.
- (11-14) Verses 11-14 are to be omitted. It is generally acknowledged that vv. 13 and 14 are an unfortunate and unskillful interpolation from 17, 3; and we must hold the same opinion in regard to vv. 11 and 12. V. 12 is absolutely unintelligible, though innumerable attempts have been made to make sense of it. V. 11, in respect to which the Versions vary greatly, can only be intended to console the prophet and to remind him that his condition is neither so bad nor so devoid of comfort as he supposes. But after these comforting words of God, how are we to explain the terrible outbreak in v. 15? To what, then, do the opening words of v. 15, אתה ידעת, incorrectly omitted in **ט**, refer? V. 15 is the immediate continuation of v. 10, and by so regarding it all difficulties and objections are removed. 40
- (11) **אל** K^ethib שרותך; Q^rê שריתך. 45
- (16) **אל** K^ethib דבריך.
- 16 7, In regard to this whole passage cf. SCHWALLY, *Leben nach dem Tode* (Giessen, 1892) p. 22. **אל** has ולא יפרסו להם על אבל לנחמו על מת ולא ישקו אותם כוס תנחומים על 50
- אביו ועל אמו** **ט** καὶ οὐ μὴ κλασθῇ ἄρτος ἐν πένθει αὐτῶν εἰς παρακλήσιν ἐπὶ τεθνηκότι οὐ ποτισοῦσιν αὐτὸν ποτήριον εἰς παρακλήσιν ἐπὶ πατρὶ καὶ μητρὶ αὐτοῦ. **ט**, therefore, read לחם instead of להם, and לנחם instead of לנחמו. Since no change

- 48 (45-47) Verses 45-47, which in fact are wanting in $\mathfrak{G}$, are to be cut out as a later interpolation. They are very awkwardly made up from Num. 21,28.29, and 24,17, and only serve to weaken the forcible and full conclusion of v. 44. Moreover, in accordance with the parallel passage Num. 21,28, מִבֵּית סִיחֹן must be read instead of מִבֵּין סִיחֹן.

5

- 49 1) $\mathfrak{M}$ points מִלְכָּם; but $\mathfrak{G}$ (Μελχολ) and $\mathfrak{S}$ read here correctly the name of *Milcom*, the principal god of the Ammonites.
- 3) The form universally attested is חֶשְׁבֹן. But according to the context, only Ammon itself, or a prominent Ammonite city can be addressed. It is true that Hesbon lay only five hours journey from Rabbath Ammon, but it was never an Ammonite town, nor was it ever considered as such. Nothing remains, therefore, but to emend to עַמּוֹן. עַמּוֹן alone, without בְּנֵי, is, indeed, only found in 1 Sam. 11,11; but here, where the land is addressed as personified, there can be no objection to this rather rare mode of designating it.
- 15 עַר is an excellent emendation by K. H. GRAF, for the עַי of $\mathfrak{M}$ and Versions. The context imperatively requires the capital of Ammon. It is true that we only find the form עַר in case of the capital of Moab, but there is nothing to prevent our assuming that the capital of Ammon also, which, as GRAF very justly remarks, had no proper name, was called עַר by the Israelites. Moreover this objection 20 can be readily removed by reading שְׂרָה הָעִיר; שְׂרָה הָעִיר is the capital, as the occurrence of the name *Rabbah* in parallelism with it puts beyond doubt; cf. 2 Sam. 10,3, and especially v. 8, where we read simply פָּתַח הַשַּׁעַר, but where we must conclude from the context that Rabbah is intended, although it is not mentioned by name throughout the whole chapter, and even in v. 14 appears merely as 25 הָעִיר.
- $\mathfrak{M}$ points again מִלְכָּם; cf. especially 48,7.
- (4) $\mathfrak{M}$ only מִי; $\mathfrak{G}$ ἢ λέγουσα τις εἰσελεύσεται ἐπ' ἐμέ. This האמרה can hardly be dispensed with.
- (8) $\mathfrak{M}$ points דַּעֲמָקִי, but the sense absolutely requires an imperative.
- 30 $\mathfrak{M}$ reads פָּקְדָתִי; $\mathfrak{G}$ also, ἐν χρόνῳ ᾧ ἐπεσκεψάμην ἐπ' αὐτόν; while $\mathfrak{CS}$ read פָּקְדָתִי. *Vid. ad* 6,15.
- (20) $\mathfrak{M}$ reads יָשִׁים. There can be no doubt as to the sense.
- (23) $\mathfrak{M}$ has בִּים דָּאָנָה, with which nothing can be done. The change to בִּים, in accordance with Is. 57,20, (so GRAF) must be considered a complete failure; since a 35 boiling and raging sea cannot form a fitting image for a frightened and despairing multitude. $\mathfrak{G}$ has ἐξέσθησαν ἐθυσμώθησαν; but to read נִמּוּנוֹ דָּאָנָה and assume that בִּים is an interpolation from Is. 57,20, where also the words לֹא יוֹכֵל הַשָּׁקֶט occur, is out of the question, since in the passage before us the parallelism requires three words. It would be simplest to read בָּם instead of בִּים: *fear is upon* 40 *them*; but the order of the words opposes this, since in that case we should certainly expect בָּם דָּאָנָה. To read, in accordance with נִמּוּנוֹ (or rather נִתְמוּנוֹ) בִּיר עֲוִינִי Is. 64,6, נִמּוּנוֹ בִּיר דָּאָנָה is also unsatisfactory. In view, then, of the traditional form of the text, nothing remains but to read נִמּוּנוֹ בִּה מְרָאָנָה, Σ and $\mathfrak{I}$ actually have, respectively, ὅπῃ μερίμνης, and *prae sollicitudine*.
- 45 $\mathfrak{M}$ יִבְּלוּ; but we must read, with $\mathfrak{G}$ and $\mathfrak{C}$, יִבְּלוּ.
- (25) The universally attested reading is אֵיךְ לֹא עֲזָבָה, and $\mathfrak{G}$ also has πῶς οὐχὶ ἐγκατέλιπεν. The rendering *how is the splendid city not deserted!* would be acceptable enough so far as the sense is concerned, but is a pure Germanism. The view of certain Jewish commentators, mentioned by RASHI and QAMHI, who took עֲזָב in the mean- 50 ing of *to let go, to spare*, (לִמָּה לֹא נִעְזְבָת מִן הָרַעָה הַזֶּה שֶׁלֹּא תִבָּא רָעָה עֲלֶיהָ), is inadmissible on grounds of usage. In spite of $\mathfrak{I}$ *quomodo dereliquerunt civitatem laudabilem*, to strike out the negative would be commonplace and unmethodical. The

- 48 tently באוצר ובבית נגזר. One thing at least is clear, that $\mathfrak{U}$ read here only one word; and this agrees with the structure of the verse. Since in v. 41 והמצרות = $\kappa\alpha\iota\ \tau\alpha\ \delta\epsilon\chi\tau\acute{\omega}\mu\alpha\tau\alpha$, we should have here, as the equivalent of $\epsilon\nu\ \delta\epsilon\chi\tau\acute{\omega}\mu\alpha\tau\iota\ \sigma\upsilon$, במצרתך, in which we immediately recognize $\mathfrak{M}$ באצרתך. The reading of $\mathfrak{U}$ is correct in point of fact. While the boasting of riches and treasures introduces a new feature into the picture, for which we are altogether unprepared, and which leads to no result, we need only be acquainted with the nature of the land of Moab, to understand a boasting of mountain fortresses. This במצרתך was corrupted in $\mathfrak{M}$ to באצרתך through the influence of the similar, but not altogether identical, passage 49,4. במעשך can only be a later addition meaning *idols*, since, in the second half of the verse, Moab's idol Chemosh is explicitly mentioned.

$\mathfrak{M}$ K^ethib כמיש.

The Q^re unnecessarily alters יחרו to יחר.

- 8, $\mathfrak{M}$ אשר; $\mathfrak{U}$ and $\mathfrak{S}$ καθως. 15
- 12) $\mathfrak{M}$ ונבליהם; $\mathfrak{U}$ and $\mathfrak{S}$ have the plural in both cases; $\mathfrak{U}$ $\kappa\alpha\iota\ \tau\alpha\ \kappa\acute{\epsilon}\rho\alpha\tau\alpha$ (corruption of the Greek for $\kappa\acute{\epsilon}\rho\alpha\mu\alpha$) αὐτοῦ.
- 15) $\mathfrak{M}$ points שרר, which J. D. MICHAELIS correctly alters to שרר in accordance with v. 18; cf. also v. 8.
- 18) $\mathfrak{M}$ K^ethib ישיבי, a mere clerical error. 20
- 20) $\mathfrak{M}$ K^ethib הלילי וועקי ה.
- 21^b 24) The utterly disproportionate length of this oracle against Moab must strike every one, and this is the more obvious, since the length is in inverse ratio to the importance of the contents. But since the passage contains much that is vigorous and original, and since such an expression as v. 13 can only be understood if placed before the destruction of Jerusalem, we must endeavor to extract the genuine Jeremian nucleus from the mass of accretions that envelop it. This has been our course in our treatment of the text. In favor of striking out vv. 21^b 24 only æsthetic reasons can be urged, but they seem to be sufficiently weighty.
- 21, $\mathfrak{M}$ K^ethib מופעת, Q^re מופעת. 30
- 26 27) Verses 26 and 27 evidently presuppose the fall of Jerusalem, while Moab is regarded as having escaped the calamity; they cannot, therefore, have been written in the fourth year of Jehoiakim.
- 27, $\mathfrak{M}$ K^ethib נמצאה, Q^re נמצא.
- 29 34) Verses 29-34 are utterly idle and empty excerpts from Is. 15 and 16, a prophetic passage which frequently crops out here; but by Jeremiah, while it is freely employed and reproduced, it is never simply copied. The next verses, 35-38, are characteristic of his mode of procedure in regard to his original.
- 36) We might feel tempted to alter אל אנשי קיר חרש, in accordance with Is. 16,7, to אל אנשי קיר חרש; but there is no sufficient reason for it, especially after cutting out vv. 29-34.
- 37) $\mathfrak{M}$ כי כל ראש, and so also $\mathfrak{U}$. $\mathfrak{U}$ and $\mathfrak{S}$ translate here freely. According to the parallel passage Is. 15,2, בכל ראש must be read.
- $\mathfrak{M}$ על כל ידים. But נדרת is undoubtedly a participle and not a nominal form, so that we must read with $\mathfrak{U}$, $\kappa\alpha\iota\ \pi\acute{\alpha}\sigma\alpha\iota\ \chi\epsilon\iota\rho\epsilon\varsigma$ = כל ידים. 45
- $\mathfrak{M}$ ועל מתנים. But כל, which might easily fall out after על, is here indispensable, and is actually found in $\mathfrak{U}$.
- 39) $\mathfrak{M}$ + הלילי, which between the two א'ים is out of place and interrupts the connection.
- 40, $\mathfrak{M}$ + מואב. A literal interpolation from 49,22. 50
- 41, $\mathfrak{M}$ + מוצה. Likewise interpolated from 49,22.
- 44) $\mathfrak{M}$ K^ethib הנם.
- $\mathfrak{M}$ has אלקה; $\mathfrak{U}$ and $\mathfrak{S}$, better, ταῦτα = אלה.

- 25 and with regard to their contents also they are suspicious. Moreover, the meaningless תפוצותיכם in v. 34 must, following $\mathfrak{G}$, be stricken out, and perhaps also instead of ככלי should be read כְּכָרִי ὡς περ οἱ κριοὶ οἱ ἐκλεκτοί. In v. 38 instead of the very strange חרון היונה חרון היונה must be restored from $\mathfrak{G}$; cf. 46,16; 50,16. 5
- 46 ⁹ $\mathfrak{A}$ reads ולודים תִּפְשִׁי; $\mathfrak{G}$ καὶ Λύδοι ἀνάβητε. The parallelism and the structure of the verse require here two names of peoples, just as previously כוש ופוט. The Lydians are too distant to appear here as the allies or auxiliaries of the Egyptians, so that instead of them the Libyans, לובים, are to be understood; cf. Nah. 10 3,19; 2 Chr. 12,3; 16,8; Dan. 11,43 (see STADE, *De populo Javan*, p. 6). It is impossible to find any national name graphically resembling תִּפְשִׁי. The name סִפְיִים, which stands in 2 Chr. 12,3, next to לובים, is obscure and doubtful.
- ¹¹ $\mathfrak{A}$ K^{thib} הרביתי.
- ¹² $\mathfrak{A}$ has קלונך; but $\mathfrak{G}$ φωνήν σου is precisely what is required by the parallelism 15 with וצוחתך.
- 47 ¹ $\mathfrak{G}$ heads this article simply ἐπὶ τοὺς Ἀλλοφύλους, just like the four following. $\mathfrak{A}$ gives the title in the form: אשר היה דבר יהוה אל ירמיהו הנביא אל פלשתים בטרם יכה פרעה את עזה. It is expressly stated by Herodotus (2,159) that Pharaoh Necho 20 conquered Gaza; cf. HIRZIG's dissertation *De Cadyti urbe Herodotea*; the notice in $\mathfrak{A}$ is, therefore, in substance correct. Nevertheless it can hardly have formed part of the original text, since from the whole style of description (cf. that of the North, v.2!); and from the analogy of the other oracles forming part of this group, Nebuchadnezzar is the only enemy with whom the Philistines can here be 25 threatened. We must, therefore, look upon the reading of $\mathfrak{A}$ as the result of a false combination.
- ⁵ $\mathfrak{A}$ has עֲקָקָם, from which no satisfactory sense can be obtained. $\mathfrak{G}$ καὶ οἱ κατάλοιποι Ἐνακειμ=שארית ענקים; cf. Josh. 11,22.
- ⁷ $\mathfrak{A}$ has תשקטי, which can only be a clerical error, due to the influence of the immediately preceding תשקטי. $\mathfrak{G}$ ὁμοῦ unanimously ἡσυχάσει. 30
- 48 ¹ $\mathfrak{A}$ + הבישה, which three words later, is to be found in all the Versions also.
- ⁴ $\mathfrak{A}$ has צעוריה, which is altered by the Q^{re} to צעוריה. $\mathfrak{G}$ has εἰς Ζογόρα=צֶעֱרָה; cf. also the similar parallel passage in Is. 15,5. The pointing צֶעֱרָה (since in the 35 *scriptio defectiva* we have only to do with variation in pointing) is to be explained from 49,20; 50,45; cf. also 14,3.
- ⁵ $\mathfrak{A}$ K^{thib} הלחות.
- $\mathfrak{A}$ has במורר חרונים בכי יעלה בכי כי במורר חרונים; $\mathfrak{G}$ ἐν κλαυθμῷ ἀναβήσεται κλαίων ἐν ὀδῷ Ωρωναίμ. בכי, which is found in all the Versions is altogether meaningless, and 40 which immediately follows, looks suspiciously like dittography; indeed $\mathfrak{G}$ omits it altogether. We should, according to the parallel passage Is. 15,5, emend במורר חרונים; the copulative conjunction before במורר can hardly be dispensed with.
- $\mathfrak{A}$ + צָרִי, with which nothing can be done. $\mathfrak{G}$ and $\mathfrak{T}$ either did not read the 45 word or did not translate it.
- ⁶ $\mathfrak{A}$ has כערוער, which gives no satisfactory sense, whether we take the word as a proper name or as an appellative; Ἀμυρίκη; cf. ערער 17,6. $\mathfrak{G}$ has ὡς περ ὄνος ἄρκτος=כערור, which is graphically almost identical, and presents a strikingly appropriate image of the persecuted Moab fleeing in despair into the most 50 lonely and desolate wildernesses in order to save her life from the invading foe.
- ⁷ $\mathfrak{A}$ has במעשיך ובאוצרותיך; $\mathfrak{G}$ only ἐν ὀχυρώματί σου. $\mathfrak{S}$ translate the text of $\mathfrak{A}$ (though probably influenced by $\mathfrak{G}$): in munitionibus tuis et in thesauris tuis; $\mathfrak{T}$ consis-

- chapter has undergone a revision which has completely distorted the original meaning. This meaning is plainer in **G** than in **M**, which exhibits a much more advanced stage of revision. The form of the text adopted by us is based throughout on SCHWALLY.
- (1) **M** + היא השנה הראשונה לנבוכדראצר מלך בבל + **M** 5
- (2) **M** + ירמיהו הנביא.
M + כל.
M + היה דבר יהוה אלי + **M** 10
- (3) **M** + אשכים.
M + ולא שמעתם + **M** 10
- (4-6) Verses 4-6 are found in all the Ancient Versions (except that in **G** לשמע is omitted in v. 4, and נא in v. 5), but belong altogether to the revision. They contain an unusual number of strange expressions, and give a view of the fruitless efforts of the other prophets as well, which is utterly inappropriate here.
- (7) **M** + נאם יהוה למען הכעסוני (Q^ere הכעיסני Q^ere) במעשה ידיכם לרע לכם + **M** 15
- (9) **M** + כל.
M + משפחות; **G** correctly πατρίαν.
M + נאם יהוה ואל נבוכדראצר מלך בבל עבדי + **M** 20
- M** + האלה.
M + והחרמתים; **G** better καὶ ἐξερημώσω αὐτούς.
- (11) **M** + **M** has ועברו הגוים האלה את מלך בבל + **M** **G** correctly καὶ δουλεύουσιν ἐν τοῖς ἔθνεσιν.
- (12) V. 12 also, which **G** presents in the shorter form καὶ ἐν τῷ πληρωθῆναι τὰ ἐβδομήκοντα ἔτη ἐκδικῶσά τὸ ἔθνος ἐκείνο καὶ θήσονται αὐτούς εἰς ἀφανισμόν αἰώνιον, belongs to the revision.
- (13) The same is true both of v. 13^b, which has, in **G**, the reading הגוים על without כל, 25 and of v. 14 which **G** omits entirely.
The passage 25, 1-13, in its present shape, was intended to form an introduction to the book of discourses on foreign peoples, including those on Babylon cc. 46-51. The latter in **G** are actually introduced in this place, and must once have stood here in **M** also, since the words 13^b, which in **G** plainly form the heading 30 to the discourses on foreign peoples, are here retained in **M**.
- (14) V. 14 is then a further amplification laying renewed emphasis on the fact that the Babylonian Empire, too, must undergo the wrathful judgement of JHVH.
- (15) **M** + כי כה + **G** simply οὕτως.
- (18) **M** + **G**SS³ unanimously καὶ ἄρχοντας αὐτοῦ. 35
M + לשרק ולקללה כיום הזה + **G** only καὶ εἰς συριγμόν. The copulative conjunction is necessary, and the redundant words in **M** are an addition, which is altogether out of keeping with the situation in c. 25.
- (20) **M** + ואת כל הערב + **G** καὶ πάντας τοὺς συμμίκτους, the proper name *Arabia* must certainly be read here. 40
M + ואת כל מלכי ארץ העוץ + **M**. It is especially easy to explain excrescences and additions in just such a passage as this.
M + ארץ.
- (22) **M** + כל (bis). 45
M + ואת מלכי האי + **G** καὶ βασιλεῖς.
- (24) **M** + מלכי ערב ואת כל מלכי + **M**
- (25) **M** + מלכי ומרי ואת כל + **M**
- (26) **M** + הממלכות (sic!) הארץ. The article is syntactically impossible and stamps the words as not original. **G** simply: καὶ πάσας βασιλείας τὰς ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς.
M + ומלך ששך ישתה אחיהם + **M**. The *alibash* ששך is sufficient to prove this a later 50 piece of trifling.
- (30-38) SCHWALLY (*loc. cit.*) has clearly established the fact that these nine concluding verses are not original. An entirely different tone all at once appears in them,

- 9 an interval not less so. The emendation ארצנו, which is graphically very simple, removes both objections. השלכנו ממשכנותינו is imperatively required both by sense and context. א reads השליכו ממשכנותינו, which can only be rendered: *they* (people) *have cast down our dwellings*. Θ και ἀπεβρίωκαμεν τὰ σκηνώματα ἡμῶν, *i. e.* השלכנו משכנותינו, and this shows the first stage of the corruption of the text, *viz.* the falling out of the מ before ב. 5
- 21 Before ונפלה א reads נאם יהוה. These words are grammatically very objectionable, have no meaning at all in this place, and disturb the whole metrical arrangement, so that, following Θ, we must strike them out. א and all the Ancient Versions read כרמן על פני השרה, as in 8,2; 16,4; 25,32; *cf.* also 2 K. 9,37; but this is not allowable for metrical reasons. The form given in the text is based on ψ 83,11: והיו דמן לארמה. Θ presents this verse in a still further amplified form: καὶ ἔσονται οἱ νεκροὶ τῶν ἀνθρώπων εἰς παράδειγμα ἐπὶ προσώπου τοῦ πεδίου τῆς γῆς ὑμῶν, so that we might be tempted to expand the thought into a complete stanza of two verses; but the metrical structure is altogether opposed to this. 15
- 10 [17] א K^cthib יושבתי. The fact that the metre hitherto employed is retained in this verse also, shows that 10,17 is the immediate continuation of 9,21.
- 18 This למען ימצאו is very difficult, but is the universally attested reading. Θ ὅπως εὔρεθῃ ἡ πληγὴ σου; Ξ בריל דיקבלון פורענות חוביהון; Ψ *ita ut inventiantur*. S quite freely, and with a different application: **ינכבסו סנכססו**. The interpretation which we adopt, *that they may feel it*, is that best suited to the context, although difficult to support by usage. The divine threat was intended in bitter, deadly earnest — that must be the sense of the words; they are immediately followed by the confession of humbled Zion that this severe punishment is fully deserved. The interpretation *that they may find me*, which is to be found as early as S, cannot be established grammatically, and is based on an incorrect understanding of 16,21. In this connection a promise is out of place, even one that is made possible and brought about through the medium of a severe punishment. 20
- 25 This verse is found in א and all the Ancient Versions, though Θ omits the ואכלהו at the end. But this verse gives rise to the most serious suspicion. Apart from the question whether such an idea can be attributed to Jeremiah, it does not suit the context here at all. The words are found, almost literally, in ψ 79 (vv. 6-7) which is certainly Maccabean. There, as the outcry of a people driven to despair by the frantic oppression of the heathen, and by devilish persecution for the sake of JHVH, they are appropriate and psychologically natural. But here, where these heathen have simply executed JHVH's own sentence upon the sinful people, it would be utterly inconsistent to call down God's wrath upon the obedient instrument of JHVH, in order to avert it from the disobedient people. Such a thing could only be possible, if the heathen had exceeded JHVH's commission, and done more than had been commanded them (*cf.* Is. 10,5-19; 47,6-15); but such an idea would have to be expressed, and is, moreover, absolutely inappropriate to the context here. As the words stand, they are a clear expression of the view that the heathen are in themselves an object of JHVH's wrath, the Jews an object of his favor, a view which directly contradicts the whole theology of Jeremiah. It is possible that originally something different stood here, since v. 24 does not form a fitting conclusion to a long connected discourse; but it certainly could not have been the present v. 25. 45 50
- 25 The excellent treatise of SCHWALLY, ZAT. viii, 177-190, should be consulted in regard to the whole of c. 25. SCHWALLY has shown convincingly that this

- 8 (5) **יְרוּשָׁלַם**, which is either a dittogram of the initial ה of **הַעַם**, or is due to the effect of the interpolated **יְרוּשָׁלַם**.
יְרוּשָׁלַם, which in the traditional form of the text, is impossible. We must either read **הוּא הַעַם שׁוֹבֵב יְרוּשָׁלַם**, or **מְדוּעַ שׁוֹבֵב יְרוּשָׁלַם**. We decide, with **U**, in favor of the former reading.
- (6) **U** **Κ^εthib** **בְּמַרְצוֹתָם**.
- (7) **U** **Κ^εthib** **וּמוֹס**.
- (10) **U** **שְׂדֵוֹתֵיהֶם**, but the asyndeton is here harsh, and quite inadmissible if the words form the conclusion of a verse. The copulative conjunction must, therefore, be inserted, with **U**.
U **כִּי מִקֵּץ וְעַד גָּדוֹל כָּלָה בָּצַע בָּצַע מִנְבִּיא וְעַד כָּהֵן כָּלָה עָשָׂה שָׁקֶר יִירָפוּ אֶת שֹׁרֵר בֵּת עַמִּי** **U** **עַל נִקְלָה לֵאמֹר שָׁלוֹם שָׁלוֹם וְאִין שָׁלוֹם**¹² **הַבָּשׁוּ כִי הוֹעֵבָה עָשׂוּ נֹם בּוֹשׁ לֹא יִבְשׁוּ וְהַכֵּלֶם לֹא יִדְעוּ לֹכֵן יִפְלוּ בְּנִפְלִים בַּעַת פְּקָדְתָם יִכְשְׁלוּ אִמֵּר יְהוָה**. An almost literal repetition of 6, 13-15, which suit here well enough, but are entirely unnecessary and, on the other hand, separate **U** from vv. 13 and 14 which explain it. Since there is no reason for supposing that the words have been either unintentionally or intentionally omitted in **U**, we must regard them as a later interpolation from c. 6.
- (13) **U** **וְאַתָּן לָהֶם עֲבֻרִים**, which can only mean: *and I gave them, caused to befall them, what they had transgressed*. This is in sense impossible, since the punishment evidently lies in the future, and in point of language it would be most singularly expressed. It is better to slightly alter the punctuation and read **וְאַתָּן** *then I will give them, bring upon them, those who shall pass over them*, that is: the enemy who are to execute the punishment; or according to the emendation proposed by ROTHSTEIN, *יִבְעֹרוּ*: *who shall devour them*. But what is there to devour on a fig-tree or vine which bears no fruit, and has even lost its foliage? The interpretation most suitable to the context would be that of **AOS** **καὶ ἔδωκα αὐτοῖς καὶ παρήλαθην αὐτούς**, *which (i. e. fruit and foliage) I had given them, but which has vanished from them*. This interpretation is based upon a recognition of the fact that the words **וְהָעֵלָה נָכַל** form a conclusion to both the preceding members, **אִין עֲנִיבִים**, **בְּנִפֵּן וְאִין תְּאִינִים בְּתִאִנָּה**, and cannot, therefore, introduce an entirely new idea. But since the structure of the verse does not absolutely require a new member, we must, following **U**, omit these words, as a gloss intended to form a transition between vv. 13 and 14.
- (14) **U** **לִיהוָה**; **U** better **ἐναντίον αὐτοῦ**.
- 9 (4-5) **U** **הָעֵוָה נִלְאוּ שְׁבָתָךְ בְּתוֹךְ מְרִמָּה בְּמַרְמָה מֵאִנּוּ דַעַת אוֹתִי נָאִם יְהוָה** **U**, on the other hand, **ἡδίκησαν καὶ οὐ διέλιπον τοῦ ἐπιστρέψαι. τόκος ἐπὶ τόκῳ καὶ δόλος ἐπὶ δόλῳ: οὐκ ἤθελον εἰδέναι με φησὶ Κύριος**. Passing over the slight variant **הָעוּו** for **הָעוּה**, the two readings are identical, except that the words are differently divided. The form presented by **U** is by far the preferable one, on both material and philological grounds.
- (6) **U** **ἀπὸ προσώπου πονηρίας θυγατρὸς λαοῦ μου**. **U** only **מִפְּנֵי בֵּת עַמִּי**; but **רַעַת** is indispensable, and might easily have dropped out before **בֵּת**.
- (7) The **Q^{re}** reads **שׁוֹחֵט** instead of **שׁוֹחֵט**, which is at least unnecessary; the **K^εthib** moreover is supported by **U** **τυτρώσκουσα**, and by **U** *vulnerans*.
- (8) **U** **בָּם**, which, however, is rightly lacking in **U^{SS}**, and apparently also in **U**; cf. 5, 9, 29.
- (14) **U** **אֶת הָעַם הוּא**. **U**, correctly, simply **ἰδοὺ ἔρχῃ ψαυμιῷ αὐτούς**. **U^{SS}** translate as though the text were **הוּא הָעַם מֵאִכֵּל אֶת הָעַם הוּא**.
- (16) **U** **וְתִבְּוֹנָה**; but **U** **καὶ φθειράσθωσαν** must be regarded as the original, as the variation in **U** between **תִּבְּוֹנָה** and **וְתִבְּוֹנָה** immediately before also shows.
- (18) **U** has **כִּי** joining the **כִּי** to the following clause. But **אִין** alone, without any qualification, would be very singular, and the repetition of the **כִּי** after so short

- idea is certainly most appropriate and in accordance with the connection; but the words do not suit the metre, and it cannot be supposed that the prophet would here suddenly depart from the metrical arrangement, which he so strictly maintains both in the preceding portion and also in the two following verses. We must, therefore, while keeping as closely as possible to the traditional text, bring the words into proper metrical arrangement, and this can be done either by expanding the words into two verses, or by contracting them into one. The form of the other stanzas, in which the idea is invariably expressed in two parallel verses, compels us to adopt the latter alternative, unless we expand the preceding verse *כי שכחני עמי לשוא יקמרו*, into a complete stanza by the addition of a second verse, and this is in every respect a less advisable procedure. We must, therefore, have a verb which can serve as predicate to both halves of the verse. Since *כשל* cannot be construed either with *מן* or with *ל*, I adopt *שלך* which is graphically the most probable, and is construed with both the above-mentioned prepositions. *לכת.....דרך* and *בררכיהם* are later explanatory additions.
- 16) *שרוקת* K^{ethib}. All the Versions have *ויניד*; but it is more in accordance with the structure of the *קינה* strophe, to have the second and shorter member follow asyndetically.
- 17) *אָרָאם* points *אָרָאם*; but *ἄρᾶς αὐτοῖς* agrees in reading *אָרָאם*.
- 22) *שיוהה* K^{ethib}.
- 23) *תמחי* has *תמחי*, which is certainly an error; cf. 3,6. For *והיו* the Q^re would read *ויהיו*, which would have about the same meaning, but would not be so forcible an expression.
- 7) *ἄκουσατε λόγον Κυρίου πάντα Ἰουδαία*. Instead of this, *א* presents the beginning of this chapter in the following amplified form: *יהדבר אשר היה אל ירמיהו מאת יהוה לאמר בעמר בשער בית יהוה וקראת שם את הרבר הזה ואמרת שמעו דבר יהוה כל יהודה הבאים בשערים האלה להשתחוות ליהוה*. Since no reason can be assigned for an unintentional omission of these words in *Ḥ*, and still less for their intentional omission, the shorter form of the text presented by *Ḥ* must be regarded as the original. On the other hand, it is easy to see the motive which would lead to the introduction of additions from 26,2.
- 10) The general traditional pointing is *נַעֲלָנוּ*, which EWALD cleverly alters to *נַעֲלָנוּ*.
- 15) *א* + *כל*, which has probably crept in here from the following part of the verse. *Ḥ* correctly omits it.
- 18) *א* always points *מְלָכָה*, which evidently = *מְלָאכָה*, and is regarded as a synonym of the more usual *עֲבַד הַשָּׁמַיִם*. But originally the feminine of *מֶלֶךְ* was certainly intended, which is always read *מְלָכָה*. Cf. especially on this point, KUENEN, *Verslagen en Mededeelingen de K. Akad. v. Wetensch., Afdel. Letterkunde 3. Reeks, Deel 5* (1887) [= KUENEN's *Gesammelte Abhandlungen* (Freiburg i. B. 1894, pp. 186-211] and, as the principal defender of the opposite view, STADE, ZAT. vi, 289-339.
- 22) *הוציא* K^{ethib}.
- 24) *א* + *בשררות*, as the word more commonly employed by Jeremiah in such a case. Both words together give rise to an impossible construction, so that, following *Ḥ*, we omit *בשררות*.
- 25) The universally attested reading is *הנביאים יום*, in which *יום* is probably to be regarded as a dittogram of the final *יום* of *הנביאים יום*, since *יום* alone never means *daily*; we should, in this case, have at least *יום יום*. Cf. 25,4; 26,5; 29,19; 35,15; 44,4.
- 8) 1) *וינציאו* K^{ethib}.
- 3) *הנשארים* + *א*, a dittogram from the preceding line and, therefore, rightly lacking in *Ḥ*.

- 12 cellent emendation בורה, which is almost categorically demanded by the sense and the context.

- 18 (3) The Q'rê reads unnecessarily והנה הוא instead of והנהו.

- (10) הרעה K^ethîb ו.

- (14) Both here and in the whole of the following passage, we must deviate considerably from the traditional text. אלה reads הַיָּעוֹב מְצוֹר שָׁרִי, which can be explained in two ways: שָׁרִי may be taken to mean *my fields*, and we may translate: *Does the snow of Lebanon that comes from the rocks leave my fields?*^a that is, does it ever cease to water Canaan? Or שָׁרִי may be regarded as the well known poetic by-form for שָׂדֶה, and, according to 17,3; 21,3, referred to Jerusalem: *Does the snow of Lebanon cease from the rock of the field?*^b In this case, comparing ψ 133,3, a connection is assumed between the waters of Jerusalem and the Lebanon. Then it is still better to adopt EWALD's view, and to see in the rock of the field the peak of Lebanon itself, clad with eternal snow and visible from afar. This interpretation of the words is undoubtedly the most natural and probable; and we obtain this sense clearly and unambiguously, if we make the slight alteration of שרי to שָׂרִין. Sirion is, according to Deut. 3,9, another name for Mount Hermon, which occurs also in poetry ψ 29,6; and the Anti-Lebanon is still more appropriate here than the Lebanon, since the former is actually covered with perpetual snow, while the Lebanon attains the region of perpetual snow only in its more distant northern portions lying outside of Palestine. For the reading שָׂרִין, ט paves the way with its ἀπὸ πέτρας μαστοί and ΣΣ with ἀπὸ πέτρας μαστῶν, which, since a *status constructus* is altogether out of the question, points to a reading שָׂרוּם or שָׂרוּן. A presents here a noteworthy attempt to obtain a satisfactory sense from the traditional text by means of a slight change of punctuation: μη ἐγκαταλειφθήσεται ἀπὸ στερεοῦ ἱκανοῦ χιῶν τοῦ Αἰβάνου = הַיָּעוֹב מְצוֹר שָׂרִי: *Does the snow of Lebanon ever cease to come from the Rock, the Almighty?* The change to שָׂרִין is still not sufficient; we must also correct הַיָּעוֹב to הַיוֹב. הַיוֹב used absolutely is very rare, and עוֹב is never used at all, while עוֹב occurs Lam. 4,9 as a synonym of מָסַח in the sense, *flow away, melt away, vanish*.

The second hemistich is given by the entire tradition in the form: **אִם וְיָתֵשׁוּ** **מִים זָרִים קָרִים נוֹלִים**. **Ἡ μὲν ἐκκλίνη ὕδωρ βιαίως ἀνέμῳ φερόμενον**, goes back to a text substantially the same; it evidently reads **קָרִים** instead of **קָרִים**, and renders somewhat freely. I pass over here the numerous attempts to extract a tolerable sense from **קָרִים**. It is evident, however, at the first blush, that the second hemistich forms, in its syntactic relation to the first hemistich, the second member of a double question, and also that, in regard to its matter, it must contain a parallel thought to the first, a rhetorical question. It is, moreover, extremely probable that the construction also was originally parallel to that of the first 39 hemistich. We are thus led to point **מִים** as **מָקָם** corresponding to **מַצִּיר**. The mountain peak is contrasted with the surface of the sea. The Mediterranean Sea (**יָם אַחֲרוֹן**) Deut. 11, 24; 34, 2; Joel 2, 20; Zech. 14, 8) was, for the Hebrews, the Ocean, the great sea; and this reading must be restored here. That which 45 dries up from the ocean just as little as the snow melts from the mountain tops, is the water. **נוֹלִים** alone would be completely sufficient in poetic diction (Ex. 15, 8; Is. 44, 3; Cant. 4, 15; Prov. 5, 15; **שׁ 78, 16. 44**), but since the metre positively requires two words, we must read **מִים**. The suspicious similarity of the two words **קָרִים** and **זָרִים** in the received text is very striking. The possibility of regarding them as the corruption of an original **אַחֲרוֹן מִים** cannot be gainsaid, and in this way 50 the conditions both of sense and parallelism are strictly fulfilled.

- (15) Here, too, a wide departure from the traditional text is necessary. **אל** has ויבִּשְׁלוּם (Qêrê שבילי שבול, and so all Versions. The

- 3 6 **¶** **¶** has ותוני, but in accordance with the sense only the third pers. sing. fem. is possible, as rendered by **¶** and explained by RASHI and QAMHI. **¶**, moreover, actually writes ותון in v. 8. **¶** has ἐπόρνευσαν, as previously also ἐπορεύθησαν, but in many MSS, among them those of Lucian's recension, we find in both cases the singular ἐπορεύθη and ἐπόρνευσεν. An analogous case is תמחי 5 18, 23.
- 7) The Q^crê reads unnecessarily ותרא for ותראה.
- 8) **¶** and most of the MSS of **¶** have ורא, καὶ εἶδον, which gives no sense. The group of MSS which exhibit the text of Lucian, and **¶** offer the only reading which suits the context καὶ εἶδεν, ἰδὼ; and in **¶** it is only a matter of the difference between εἶδον and εἶδεν. **¶**, rightly perceiving the impossibility of the traditional text, passes over the word altogether.
- 9) **¶** has מקל, which **¶**, the Masora and Rabbinical tradition derive expressly from the stem קלל. In view of the large number of analogous formations, the fact that no substantive קל occurs makes no difference, but the idea would be 15 too weak.
- ¶** has ותחנף. But since חנף is intransitive, we could only have ותחנף הארץ as in 3, 1, omitting את, or ותחנף את-הארץ, as in 3, 2. The latter is preferable. **¶** actually render so. **¶** omits the words altogether.
- 13) **¶** שמעתם, an error due to the influence of the succeeding verse. **¶** correctly 20 ὑπήκουσας, *audisti*.
- 17-18. STADE has shown (ZAT. iii, 14-15) that vv. 17 and 18 have no connection with the preceding verses, but are an addition by a later hand. This is sufficiently evident from the contradiction between vv. 14 and 18. In the former, the converted remnant of the Ten Tribes of Israel are brought back to Jerusalem, which 25 is clearly regarded as still standing. In the latter, both Israel and Judah return to Palestine from the northern land, so that Judah, too, is regarded as languishing in exile. These interpolated verses have displaced the original conclusion of the passage, since a discourse could not end with v. 16.
- 30
- 11 2 **¶** points very strangely וְדַבְּרָתֶם, as also **¶** and **¶**. The only possible reading is that of **¶** καὶ λαλήσεις, **¶**. This would suggest וְדַבְּרָתֶם, but we must assume that וְדַבְּרָתֶם was the original reading, and that **¶** and **¶**, rendering somewhat freely, have left the suffixed pronoun untranslated, since otherwise it would be impossible to account for the reading of **¶**. 35
- 13 **¶** + לבשת מוכחות, an utterly impossible expression, which disturbs the whole structure of the verse.
- 14 **¶** בער, which is a mere clerical error. **¶** all read ἐν καιρῷ; cf. v. 12; 2, 27-28.
- 15 **¶** presents this verse in the form: מִה לִידִירִי בְּבִיתִי עֲשׂוּתָהּ תִּמְנָמָתָהּ הָרָבִים וּבִשְׂרִיקָשׁ 40 יַעֲבְרוּ מִעֲלֶיךָ כִּי דַעַתְכִּי אֶז תַּעֲלֹי, which is so hopelessly corrupt that all attempts at explanation must fail. **¶** has τί ἢ ἡγραπημένη ἐν τῷ οἴκῳ μου ἐποίησε βδέλυγμα; μή εὐχαὶ καὶ κράα ἄγρια ἀφελούσιν ἀπὸ σοῦ τὰς κακίας σου, ἢ τούτοις διαφεύξῃ; This undoubtedly contains the original text, and from it the origin of all the corruptions of **¶** can be readily and certainly explained. 45
- (19) The reading of **¶** and all Versions is בלחמו, which can only be explained in a forced and absurd manner. HITZIG's emendation בלחו, on the basis of Deut. 34, 7, is most excellent in its classic simplicity.
- 22 **¶** reads ימחי, specially noting the *scriptio defectiva*. But even **¶** has thought it necessary to alter the verb here. According to 14, 15, יתמו is evidently the 50 correct reading.
- 12 5 In place of the universally attested reading בוטח, HITZIG again proposes the ex-
Jer.

- 6 of בור to ביר (Q^rê) cannot be explained unless הקיר be understood in this way.
 א correctly בור, which is altered by the Q^rê to ביר, owing to its incorrect conception of הקיר.
- (9) Ὁ ἐπιστρέψατε (χεῖρα). The latter word is not found in all MSS, and in none with the possessive pronoun. א correctly ירך, which arises through dittography of the initial כ of the following כבוצר, and consequently the infin. absol. הָשֵׁב had to be taken as imperative.
- (15) א has פְּקָרְתִּים as in 49,8; 50,31; but all the Ancient Versions read פְּקָרְתִּים, as also א in the passages 8,12; 10,15; 11,23; 23,12; 46,21; 48,44; 50,27.
- (17) א וְהָקִימְתִּי, expressly pointed as *conversivum*. Ὁ correctly καθέστακα, and Ὡ have at least *et constitui*.
- (18) Ὁ καὶ οἱ ποιμαίνοντες τὰ ποίμνια αὐτῶν, which contains a most excellent and apposite reference to v. 3. א וְרָעִי עֲרָה אֶת־אֲשֵׁרִיבָם, which is utterly unintelligible. Since ערה in this connection can not possibly designate the congregation of Israel (so Ὡ), or a portion of it, while ערה, without further qualification, can hardly be taken as referring to the assemblage of the peoples (so apparently Ὡ), and the rendering συναγῶγῃ ἐν αὐτοῖς (ΣΣ) is excluded by the א, א has cleverly thought of the stem עור: καὶ γῶντε (ורע) ἡδ' μαρτυρίαν τῇ οὖσαν ἐν αὐτοῖς. But in this case we should at least have את ערה, and, furthermore, ערה never occurs in the sense of testimony given against one. We must, therefore, gratefully accept the reading of Ὡ: וְרָעִי עֲרִיחָם, though the construction would certainly be smoother if we read וְרָעִי עֲרִיחָם.
- (21) The K^{ethib} יאברו, in favor of which we have the testimony of all the Ancient Versions, is altered by the Q^rê to וְאָבְרוּ, which only makes the construction more dragging and affected.
- (25) The Q^rê reads תצאו and תלכו in conformity with all the Versions. The K^{ethib} has תצאי and תלכי, which is due to the influence of the singular forms of the following verse.
- (27) א points מְבַצֵּר, which gives no satisfactory sense. J. D. MICHAELIS proposes here the excellent punctuation מְבַצֵּר; for בצר in the sense of *separating* from extraneous matter, said of the refiner of metal, cf. בצר Job 22,24.25 (and 36,19?). Ὁ (ἐν λαοῖς δεδοκιμασμένοις) probably read בְּעַמִּי מִבְּחֵן, since מבחן, which immediately precedes, and ובחנת, which immediately follows, are both rendered by δοκιμάζω, although the word מבחן does not occur elsewhere, and מבחר would be graphically more probable; מבחר, Prov. 8,10, is actually rendered ὑπερχρυσίον δεδοκιμασμένον.
- (29) א in the K^{ethib} as one word; so also ס נאִוֶּסֶס. The Q^rê and all other Versions divide into two words. We must also follow the Masoretic accentuation, which joins מֵאֵשׁ to the second part of the verse and separates it from נחר מפח. נחר is not, as Ὡ take it, Nif'al from חרר, but Qal from נחר to snort, pant, of which no verbal forms occur, though it is undoubtedly the stem from which are derived נַחֲרָה 8,16, נחר Job 39,20, and נַחֲרִים Job 41,12 (most probably also בנחירות Ez. 32,2, the clever emendation proposed by EWALD in place of the traditional בנחירות).
 א צורף, which might be a nominal formation like בָּחוּן in v. 27; but it is simpler to read, with Ὡ (cf. also 9,23) the participle צורף.
- 3 (6-16) STADE (ZAT. iv, 151-154) has shown convincingly that 3,6-16 forms an independent passage, complete in itself, which interrupts the connection between 3,5 and 3,19, and cannot originally have stood here. A certain affinity with 3,1-3 on the one hand, and with 3,20-22 on the other, may have caused its insertion here.

- 5 *cf.* also the German *läufisch*. *℣* seems not to have read the word. *ℳ* freely, but well *ללא*.
- (13) *ℳ* כה יעשה להם. These words, rightly omitted in *℣*, are superfluous and, moreover, do not suit the context. Speeches of the false prophets are not quoted here, and even should we assume that the words of the people given in v. 12 are merely the echo of the lies spoken to them by the false prophets, and, therefore, substantially the language of the prophets, they are nevertheless not words of ill omen, but promises of happiness, with reference to which it cannot be said: *may what they prophesy happen to themselves!* Moreover the words which immediately precede in v. 13, are the assurance of what is for Jeremiah an absolute certainty, so that the wish that they may come to pass is utterly illogical.
- 20 22) STADE (ZAT. iii, 15-16), rightly says that verses 20-22 cannot be attributed to Jeremiah. The inflated and pompous diction of v. 22 ill accords with the tone of the remaining speeches, which is elevated indeed, but always simple; moreover the use of the plurals הנירו and השמיעו in calling the prophet to deliver prophetic addresses to Israel, is unparalleled.
- (24) *ℳ* K^{ethib} ויורה.
- (28) *ℳ* has עברו דברי רע, which the commentators have endeavored to explain in various ways: *they overstep the words of evil*, that is, they surpass in evil all measure and limit; or *they overflow with evil words or with evil*. ΣΘ (καὶ παρέβησαν τοὺς λόγους μου εἰς πονηρὸν) read דברי, so also *ℑ*, and apparently *℣*. *℣* and *ℳ*, on the other hand, καὶ παρέβησαν κλίσιον οὐκ ἔκριναν κλίσιον ὀρφανοῦ, did not read עברו דברי and took the inf. absol. דין as a substantive standing as direct object to עברו. This sets us on the right track. עברו דברי must in fact be stricken out, and עברו must be emended to עביו, in accordance with Deut. 32, 15. The pausal form of a ל"ה verb with י retained, which occurs also Jer. 12, 9, must be preserved, as it affords the best explanation of the corruption עברו.
- 6 (2) A very doubtful passage in which the tradition varies greatly. We have translated in accordance with *ℳ*: *I annihilate the lovely and delightful, the daughter of Zion*. The words are certainly disconnected and sound rather prosaic and flat, but the fact that רמה has, in the Qal, the meaning *annihilate*, is positively assured by Hos. 4, 5. *℣* seems to have so understood the words, and RASHI and JOSEPH QAMHI explain in the same way. Σ and *ℑ* ὠλοῖσθα, *i. e.* רמית, and DAVID QAMHI takes the Qal in this sense. *ℳ* rather more suitably: *רמית*, which is taken as 2 pers. fem. written with י according to the Aramaic form, but in this case a ל, or an אל would be necessary. EWALD would avoid this difficulty by rendering: *I mean the daughter of Zion*, which he takes as a parenthesis; but רמה always means *to imagine something*, never simply *to mean*. *℣* differs completely, reading נהיה instead of הנוה and joining it to v. 1: καὶ συντριβὴ μεγάλη γίνεται καὶ ἀφαιρεθήσεται τὸ ὕψος θύγατερ Σιών. This would give good sense and would suit the connection. They evidently read רומה (*cf.* Mi. 2, 3) instead of רמית, but the word ἀφαιρεθήσεται causes some difficulty. A consideration of *ℳ* might lead to the conjecture ונענתה: *and the haughtiness of the daughter of Zion shall be brought low*. But נענה is never translated by ἀφαιρεῖσθαι, nor ענה by ἀφαιρέιν, and the context requires something stronger than the mere humiliation of haughtiness. It seems best, therefore, to retain the reading of *ℳ*.
- (6) *ℳ* has עצה without מפיק; so also *℣*. All other Versions read עצה, which is necessary; *cf.* Deut. 20, 19.
- (7) *ℳ* has בקהיר, but the same verb must stand in both hemistichs. הקיר might be derived from the stem פיר; *cf.* פיר 33, 10; Ez. 17, 19; פיר 89, 33; Hos. 8, 4; but the Jewish commentators expressly derive הקיר from קיר, and the change

- 4 (4) **אז** ערלות; so also Σ (τὰς πονηρίας). **TS** better ערלת, cf. Deut. 10, 16. **U** freely τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν, but in a number of MSS (among them those which contain the recension of Lucian) we find τὴν ἀκροβυστίαν τῆς καρδίας ὑμῶν.
- (5) **אז** K^{ethib} ותקעו; so also **אז**, a dittogram of the final ו of ואמרו. **TS** agree with the Q^{re}.
- (10) This verse is modeled on 14, 13; 1, 6; cf. also 1, 11. 13; 11, 5; 24, 3. But while in these passages the speech of the prophet is immediately followed by the divine answer, we find here nothing of the sort; v. 11 completely ignores v. 10, and connects directly with v. 9. As regards the matter also, the words are very suspicious. In spite of 1 K. 22, 20-23, Jeremiah could not say that the false prophets deceived the people by command of JHVH, nor does he ever say so, however much he complains of the false prophets and contends against them: cf. especially the answer of JHVH in 14, 14 with the standing לא שלחתים (14, 19; 23, 32; 27, 14; 29, 9) and the וישאו לכם נביאים of 29, 8. The verse must accordingly be considered as a later addition intended to exculpate Judah.
- (16) הנה. The Masoretic accentuation must be abandoned. **אז** joins הנה to the following words, but **U** correctly regards it as containing the purport of הוכירו: ἰδοὺ ἤκασι. Since Jerusalem alone, not the נזים themselves, can be conceived of as the recipient of the announcement, ל must here, as frequently after אמר, serve to designate that concerning which the announcement is made. It would have been clearer, had the prophet said הנהם, but the simple הנה is also used in v. 24 where we should expect הנהם; cf. also Job 9, 19.
- (19) **אז** presents in the K^{ethib} the impossible form אוחולה, which, in order to obtain a form grammatically possible, is altered by the Q^{re} to אוחילה. The reading אוחולה gives the meaning ὁλῶ which is required by the context and is in accordance with the entire tradition. This reading is in fact given in the BAER-DELITZSCH edition, but there, too, is pointed אוּחִלָּה. אוּחִלָּה must, however, have actually stood in the archetype of **אז**, since otherwise the misunderstanding of the form would be simply inconceivable.
- אז** K^{ethib} שמעתי, which is altered by the Q^{re} to שָׁמַעְתִּי. The context absolutely requires the participle שֹׁמֵעַ, which is also the reading of all the Ancient Versions. In 22, 29 we have two certain participial forms ending in תי.
- (28) **אז** reads ממנה ואשוב ממנה ולא נחמתי ולא על כי דברתי ומתי ולא; **U**, on the other hand, gives the only natural and unconstrained order of the words: διότι ἐλάλησα καὶ οὐ μετανοήσω, ὥρμησα καὶ οὐκ ἀποστρέψω ἀπ' αὐτῆς.
- (29) **U** correctly πᾶσα ἡ χώρα; so also **U** in the London Polyglot. **אז** העיר, an error produced by the influence of the following כל העיר.
- (30) **אז** K^{ethib} אתי.
- The following word שרור is wanting in **U**, and is rather harsh syntactically, but should nevertheless be retained.
- 5 (7) **אז** K^{ethib} אסלוח.
- BAER-DELITZSCH point ואשבע, and **TS** all take it in this sense. But most printed editions of the Hebrew have ואשבע, and a few Greek MSS, among them those which exhibit the recension of Lucian, have, in accordance with this reading, καὶ ὥρμιζον as a doublet.
- (8) The K^{ethib} מוונים, which gives perfectly good sense, is, to say the least, unnecessarily altered by the Q^{re} to מוֹנִינִים.
- The difficult word משכים is read by **U** משכים; Σ משכים, but without obtaining a satisfactory sense. **אז** reads משכים, which can only be part. Hif. from a stem שכה, which must then be combined with שנה to wander about, which in Prov. 5, 20 is also used of the madness of love. The stem שוק, which EWALD would compare (משכים=משקים) likewise unites the meanings of running and heat or rut;

2 of מַצְאֵתִים, which might be either first person (63), or second person feminine (so S; T seems to have read מַצְאֵתָם). Our translation follows the latter construction as the more probable. כִּי עַל כָּל אֱלֹהִים might also mean: *thou hast not come upon them breaking in, but on account of all this*, that is, thou hast murdered them on account of all thy sins and evil deeds, because they would not connive at them, but rebuked thee for them; and this might refer to the murdered prophets of v. 30: דָּם נָקִי is actually used in this way in 2 K. 21,16; 24,4. The expression would, however, be extremely forced and unnatural. The reference of אֱלֹהִים to כָּל אֱלֹהִים: *I have not found it* (the blood of the murdered) *in the place of breaking in, but upon all these* (the edges of thy garments), is likewise unsatisfactory. It would seem to be the simplest plan to connect the words with the following verse: *but in spite of all this thou sayest: I am innocent*. But here, too, serious philological difficulties arise, and, moreover, this explanation is excluded by the structure of both verses, according to which the words in question or their equivalent can only be connected with v. 34. No certain restoration of this corrupt passage has so far been offered.

3 (1) אֱלֹהִים begins the verse with the word לֹא־אֵמַר, which causes considerable difficulty. It cannot mean *vulgo dicitur* (3), and it is impossible to supply a form of אֵמַר. The assumption that the phrase וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי has been omitted, or that וַיֹּאמֶר 20 אֱלֹהִים יְהוָה אֱלֹהֵינוּ is to be supplied from v. 6, is excluded by the fact that 3,1 forms the immediate continuation of 2,37. It would seem, therefore, more natural to take מֵאֵם (2,37) as the *verbum dicendi* or *sentendi* upon which לֹא־אֵמַר depends. But the intervention of the words וְלֹא תַעֲלִיתִי לָהֶם is opposed to this view. We must, therefore, in accordance with 63, omit the word, though it is difficult to 25 say how it got into the passage, since it can hardly be regarded as a dittogram of the preceding לָהֶם. It might possibly be the corrupt remnant of a verse that has entirely dropped out, since the context, although intelligible as it stands, would certainly be clearer if some such idea intervened as we find in Hos. 2,9: *Then shalt thou say: I will return to my former husband, for I was better off* 30 *then than now*.

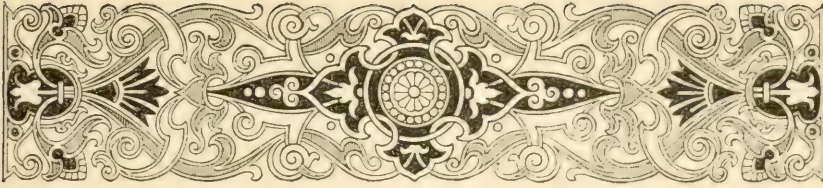
4.5) דְּבַרְתִּי קִרְאֵתִי and דְּבַרְתִּי.

(19) The K^{ethib} תְּשׁוּבָה, expressly attested by 6 and S, has been unnecessarily altered by the Q^{ere} to תְּשׁוּבָה and תְּשׁוּבָה.

22) אֶרְפָּה is expressly recognized by the Masora as an incorrect spelling for אֶרְפָּה. 35

23) ὁὕτως εἰς ψευδος ἦσαν οἱ βουνοὶ καὶ ἡ δύναμις τῶν ὀρέων, 63 and apparently also T; ΑΣ τὸ πλεθροῦς τῶν ὀρέων, which gives a better sense, and correctly omits the copula. אֱלֹהִים has אֶרְפָּה מִן הָאֱלֹהִים. The simple change of the punctuation to הָאֱלֹהִים is of no service, since the idea would still be very awkwardly expressed. No such form as מִן הָאֱלֹהִים or מִן הָאֱלֹהִים occurs, nor did the Masorites 40 find it here. In spite of 23,23 and ψ 101,7; Prov. 12,17; 19,5.9, it is altogether impossible to divide differently and read אֶרְפָּה מִן הָאֱלֹהִים, and nothing else remains than to assume a clerical error and strike out the מ.

4 1.2. Verses 1 and 2 are an amplification of the words of JHVH in 3,22^a, but both in 45 thought and expression decidedly foreign to the style of Jeremiah. 6 presents them in a characteristically different form, in which their un-Jeremian character appears still more distinctly: ἐὰν ἐπιστραφῇ Ἰσραὴλ, λέγει Κύριος, πρὸς μὲ ἐπιστραφήσεται, καὶ ἐὰν περιέλῃ τὰ βδελύγματα αὐτοῦ ἐκ στόματος αὐτοῦ, καὶ ὑπὸ τοῦ προσώπου μου εὐλαβηθῇ, καὶ ὁμώσει: Ζῇ Κύριος, μετὰ ἀληθείας ἐν κρίσει καὶ 50 δικαιοσύνῃ, καὶ εὐλογήσουσιν ἐν αὐτῷ ἔθνη καὶ ἐν αὐτῷ αἰνέσουσι τῷ θεῷ ἐν Ἱερουσαλὴμ. In reality, 4,3 forms the immediate continuation of 3,25 and contains the answer of JHVH to Israel's confession in 3,22^b-25.

Critical Notes on Jeremiah

- 1 (3) As this verse mentions the eleventh year of Zedekiah it cannot have been written in the fourth or fifth year of Jehoiakim.
- (5) **Al** K^ethib אצורך.
- 10 **Al** + ולהרוס; but as early as Sir. 49,7 the words are quoted in the form ἐκριζοῦν καὶ κακοῦν καὶ ἀπολλύειν ὡσαύτως οἰκοδομεῖν καὶ καταφυτεύειν.
- 14 **Al** תפתח; but **U** ἐκκαυθήσεται, as in the foregoing verse λέβητα ὑποκαίόμενον, and as is required by the parallel with the preceding vision.
- (18) **Al** ולחמות; perhaps a mere clerical error; cf. 2,25; 8,6; 17,23. The same variant occurs 51,58. 10
- 2 (12) **Al** תרבו, which is in every respect strange. **U** well renders ἐπὶ πλεῖον σφόδρα = הרבה מאד.
- (20) נתקת, שברת, נתקת, so **U**; cf. also 5,5. This may have been intended by **Al**, but the pointing is שְׁכַרְתִּי and נִתְקַתִּי, and the first person is expressly confirmed by **CS** 15 'AO.
- The K^ethib אעבור, confirmed by **USS**, is altered by the Q^erê to אַעבור; so also **C**.
- 21 **Al** has הנפן, as in 22,26 הארץ אחרת, which is contrary to syntax, and only occurs in rare instances in very doubtful passages.
- (24) **Al** K^ethib נפשו.
- 25 **Al** K^ethib ונורנך, a mere clerical error; cf. ad 1,18.
- 27 The K^ethib ילדתי, confirmed by **USS**, is unnecessarily altered by the Q^erê to ילדתני.
- (30) **Al** לקחו. **U** correctly ἐδέξασθε.
- (31) [For מאפליה (STADE, § 302^b: מאפליה) cf. Dr. MARTIN JÄGER's note in his paper 25 on the semivowel ' in Assyrian, printed in DELITZSCH's and HAUPT's *Beiträge zur semitischen Sprachwissenschaft*, vol. i, p. 471 below. JÄGER considers the appended יה in חסיןיה; מאפליה (ψ 89,9); שלהבתיה (Cant. 8,6) an enclitic emphatic particle. — P. H.]
- (33) **U** σὺ ἐπονηρεύσω τοῦ μᾶναι τὰς ὁδοὺς σου, and this parallelism between תיטיב and הרעות was certainly intended in the original text. **Al** reads אַתְּהָרְעוֹת לְמַדָּת (K^ethib למדתי), which has about the same meaning, but is very unnaturally expressed: *thou hast taught thy ways evil*.
- (34) **Al** + אכזוניים, which disturbs the *parallelismus membrorum*, and introduces an erroneous, or at least misleading feature into the figure. 35
- Al** has at the end of the verse כי על כל-אֵלֶּה: which is read by **US** אֵלֶּה, ἐπὶ πάσῃ δρῦι. The understanding of the passage is rendered difficult by the ambiguity

הסירות ואת המנרות ואת הכפות ואת המנקיות אשר זהב זהב ואשר כסף כסף 52
 לקח רב טבחים: העמודים שנים הים אחד והבקר שנים עשר נחשת אשר תחת 2
 המכנות אשר עשה המלך שלמה לבית יהוה לא היה משקל לנחשתם כל הכלים
 האלה: והעמודים שמנה עשרה אמה קומתם העמוד האחד וחוט שנים עשרה 21
 אמה יסבנו ועביו ארבע אצבעות נכוב: וכתרת עליו נחשת וקומת הכתרת האחת 5
 חמש אמות ושקבה ורמונים על הכותרת סביב הכל נחשת וכאלה לעמוד השני
 ורמונים: ויהיו הרמונים תשעים וששה רוחה כל הרמונים מאה: על השקבה סביב: 23
 ויקח רב טבחים את שְׁרִיָּה כהן הראש ואת צפניה כהן המשנה ואת שלשת 24
 שמרי הסף: ומן העיר לקח סרים אחד אשר היה פקיד על אנשי המלחמה ושבעה 25
 אנשים מראי פני המלך אשר נמצאו בעיר ואת ספר שר הצבא המצבא את עם 10
 הארץ וששים איש מעם הארץ הנמצאים בתוך העיר: ויקח אותם נבוזראדן רב 26
 טבחים וילך אותם אל מלך בבל רבלתה: ויפה אותם מלך בבל וימתם ברבלה 27
 בארץ חמת ויגל יהודה מעל אדמתו: זה העם אשר הגלה נבוכדראצר בשנת 28
 שבע יהודים שלשת אלפים ועשרים ושלושה: בשנת שמונה עשרה לנבוכדראצר 29
 מירושלם נפש שמנה מאות שלשים ושנים: בשנת שלש ועשרים לנבוכדראצר 15
 הגלה נבוזראדן רב טבחים יהודים נפש שבע מאות ארבעים וחמשה כל נפש
 ארבעת אלפים ושש מאות:
 ויהי בשלשים ושבע שנה לגלות יהויכין מלך יהודה בשנים עשר חדש בעשרים 31
 וחמשה לחדש נשא אויל מדרך מלך בבל בשנת מלכתו את ראש יהויכין מלך 20
 יהודה ויצא אותו מבית הכלאים: וידבר אתו טבות ויתן את כסאו ממעל לכסא 32
 המלכים אשר אתו בבבל: ושנה את בגדי כלאו ואכל לחם לפניו תמיד כל ימי 33
 חייו: ואחתתו ארחת תמיד נתנה לו מאת מלך בבל דבר יום ביומו עד יום 34
 מותו כל ימי חייו:

51 על בבל שמים וארץ וכל אשר בהם כי מצפון יב־אֶל־¹² לה השודדים נאם יהוה:
 גם בבל לנפל ל־חללי ישראל גם לבבל נפלו חללי כל הארץ: פלטים מחרב
 הלכו אל תעמדו זכרו מרחוק את יהוה וירושלם תעלה על לבבכם: בשנו כי
 שמענו חרפה כסתה כלמה פנינו כי באו זרים על מקדשי בית יהוה: לכן הנה
 ימים באים נאם יהוה ופקדתי על פסיליה ובכל ארצה יאנק חלל: כי תעלה
 בבל השמים וכי תבצר מרום צֶהָה מאתי יבאו שודדים לה נאם יהוה: קול זעקה
 נה מבבל ושבר גדול מארץ כשדים: כי שרד יהוה את בבל ואפר ממנה קול גדול
 והמו גליהם כמים רבים נתן שאון קולם: כי בא עליה על בבל שודד וגלכדו
 גבוריה חתתה קשתותם כי אֶל גְּמֻלוֹת יהוה שָׁלֵם: והשכרתי שריה וחכמיה
 פחותיה וסנניה וגבוריה וישנו שנת עולם ולא יקיצו נאם המלך יהוה צבאות
 שִׁמוּ: כה אמר יהוה צבאות חֲזֹמֹת בבל הרחבה ערער תתערער ושעריה הגבהים
 באש יצתו ויגעו עמים בדי ריק ולאמים בדי אש י־עֵפוּ:
 הדבר אשר צוה ירמיהו הנביא את שְׁרִיָּה בן נריה בן מחסיה בלכתו את
 צדקיהו מלך יהודה בבל בשנת הרבעית למלכו ושריה שר מנוחה: ויכתב ירמיהו
 את כל הרעה אשר תבוא אל בבל אל ספר אחד את כל הדברים האלה הפתבים
 אל בבל: ויאמר ירמיהו אל שְׁרִיָּה כבאך בבל וראית וקראת את כל הדברים
 האלה: ואמרת יהוה אתה דברת אל המקום הזה להכריתו לבלתי היות בו יושב
 למאדם ועד בהמה כי שממות עולם תהיה: והיה ככלתך לקרא את הספר הזה
 תקשר עליו אבן והשלכתו אל תוך פרת: ואמרת ככה תשקע בבל ולא תקום מפני
 הרעה אשר אנכי מביא עליה ויעפו עד הנה דברי ירמיהו:

52,א בן עשרים ואחת שנה צדקיהו במלכו ואחת עשרה שנה מלך בירושלם ושם
 אמו חֲמִיָּסָה¹ בת ירמיהו מלבנה: ויעש הרע בעיני יהוה ככל אשר עשה יהויקים:
 כי על אף יהוה היתה בירושלם ויהודה עד השליכו אותם מעל פניו וימרד
 צדקיהו במלך בבל: והי בשנה התשעית למלכו בחדש העשירי בעשור לחדש
 בא נבוכדראצר מלך בבל הוא וכל חילו על ירושלם ויחנו עליה ויבנו עליה דִּיֶּק
 סביב: ותבא העיר במצור עד עשתי עשרה שנה למלך צדקיהו: בחדש הרביעי
 בתשעה לחדש ויחוק הרעב בעיר ולא היה לחם לעם הארץ: ותפקע העיר וכל
 אנשי המלחמה יברחו ויצאו מהעיר לילה דרך שער בין החמטים אשר על גן
 המלך וכשדים על העיר סביב וילכו דרך הערבה: וירדפו חיל כשדים אחרי
 המלך וישגו את צדקיהו בערבת ירחו וכל חילו נפצו מעליו: ויתפשו את המלך
 ויעלו אותו אל מלך בבל רבלתה בארץ חמת וידבר אתו משפטים: וישחט מלך
 בבל את בני צדקיהו לעיניו וגם את כל שרי יהודה שחט ברבלתה: ואת עיני
 צדקיהו עִוֵּר ויאסרוהו בנְחָשִׁים ויָבִיאוּהוּ מֶלֶךְ בָּבֶל בבלה ויתנחוּ² בית הפקדת
 עד יום מותו: ובחדש החמישי בעשור לחדש היא שנת תשע עשרה שנה למלך
 נבוכדראצר מלך בבל בא נבוזראדן רב טבחים עֲמָדָה לפני מלך בבל בירושלם:
 וישרף את בית יהוה ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלם ואת כל בית הגדול
 וישרף באש: ואת כל חומת ירושלם סביב נתצו חיל כשדים אשר את רב
 טבחים: ואת יתר העם הנשארים בעיר ואת הנפלים אשר נפלו אל מלך בבל
 ואת יתר האמון הגלה נבוזראדן רב טבחים: ומדלות הארץ השאיר נבוזראדן
 רב טבחים לכרמים ולִיְגָבִים: ואת עמודי הנחשת אשר לבית יהוה ואת המכנות
 ואת ים הנחשת אשר בבית יהוה שברו כשדים וישאו את כל נחשתם בבלה:
 ואת הסרות ואת היעים ואת המזמרות ואת המזרקת ואת הכפות ואת כל כלי
 הנחשת אשר יִשְׁרְתוּ בהם לקחו: ואת הספים ואת המחנות ואת המזרקות ואת

מאלהיו מיהוה צבאות כי ארצם מלאה אשם מקדוש ישראל: גסו מתוך בבל 51,6
ומלטו איש נפשו אל תדמו בעונה כי עת נקמה היא ליהוה גמול הוא משלם
לה: כוס זהב בלד ביר יהוה משפרת כל הארץ מיינה שתו גוים על כן יתהללו 7
- פתאם נפלה בבל ותשבר הילילו עליה קחו צרי למכאובה אולי תרפא: רפאנו 9,8
את בבל ולא נרפתה עזובה ונלך איש לארצו כי נגע אל השמים משפטה ונשא 5
עד שתקים: הוציא יהוה את צדקתינו באו ונספרה בציון את מעשה יהוה אלהינו: י
הברו החצים מלאו השלמים העיר יהוה את רוח מלכי מדי כי על בבל מומתו 11
להשתיתה כי נקמת יהוה היא נקמת היכלו: אל חומת בבל שאו גם החוקיו 12
המשמר הקימו שמרים הכינו הארכים כי גם זמם יהוה גם עשה את אשר דבר
אל ישיבי בבל: שכנתם על מים רבים רפת אוצרת בא קצף אמת קצף: נשבע 14,13
יהוה צבאות בנפשו כי אם מלאתיך אדם כילק וענו עליך הירד: עשה ארץ 14
בכחו מכין תבל בחכמתו ובתבונתו נטה שמים: לקול תתו המון מים בשמים 16
ויעל נשאים מקצה ארץ ברקים למטר עשה ויוצא רוח מאצרתיו: נבער כל אדם 17
מדעת הביש כל צרף מפסל כי שקר נסכו ולא רוח בם: הבל המה מעשה 18
תעמלים בעת פקדתם יאבדו: לא כאלה חלק יעקב כי יוצר הכל הוא - נחלתו 19
יהוה צבאות שמו: מפץ אתה לי כלי מלחמה ונפצתי בך גוים והשתחתי בך 2
ממלכות: ונפצתי בך סוס ורכבו ונפצתי בך רכב ורכבו: ונפצתי בך איש ואשה 22,21
ונפצתי בך זקן ונער ונפצתי בך בחור ובתולה: ונפצתי בך רעה ועדרו ונפצתי 23
בך אכזר וצמדו ונפצתי בך פחות וסגנים: ושלמתי לבבל ולכל יושבי כשדים את 24
כל רעתם אשר עשו בציון לעיניכם נאם יהוה: הנני אליך הר המשתחית נאם 20
יהוה המשתחית את כל הארץ ונשיתי את ידי עליך וגלגלתיך מן הסלעים ונתתיך
להר שרפה: ולא יקחו ממך אבן לפנה ואבן למוסדות כי שממות עולם תהיה 26
נאם יהוה: שאו גם בארץ תקעו שופר בגוים קדשו עליה גוים השמיעו עליה 27
ממלכות אררט מני ואשכנו פקדו עליה טפסר העלו סוס כילק סמור: קדשו עליה 28
גוים את מלכי מדי את פחותיה ואת כל סגניה ואת כל ארץ ממשלתו: ותרעש 29
הארץ ותחלל כי קמה על בבל מחשבות יהוה לשום את ארץ בבל לשמה מאין
יושב: חדלו גבורי בבל להלחם ישבו במצדות גשטה גבורתם היו לנשים קצתו 3
משכנתיה נשברו בריחיה: רץ לקראת רץ ירוץ ומגיד לקראת מגיד להגיד למלך 31
בבל כי נלכדה עירו מקצה: והמעברות נתפשו ואת האנמים שרפו באש ואנשי 32
המלחמה נבהלו: כי כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל בת בבל כגון עת 33
הדריכה עוד מעט ובאה עת הקציר לה: אכלגם הממננים נבוכדראצר מלך בבל 34
הציגנסם כלי ריק בלענסם כתנן מלא כרשו מעדני הדיחנסם: חמסי ושאריו על 35
בבל תאמר ישבת ציון ודמי אל יושבי כשדים תאמר ירושלם: לכן כה אמר יהוה 36
הנני רב את ריבך ונקמתי את נקמתך והחרבתי את ימה והובשתי את מקורה:
והיתה בבל לגלים מעון תנים שמה ושרקה מאין יושב: יחדו ככפרים ישאנו נערו 38,37
כגורי אריות: בהמם אשית את משתיהם והשכרתים למען יעלו וישנו שנת עולם 39
ולא יקיצו נאם יהוה: אורידם ככרים לטבוח כאילים עם תעודים: איך נלכדה 41,2
ותתפש תהלת כל הארץ איך היתה לשמה בבל בגוים: עלה על בבל הים בהמון 42
גליו נכסתה: היו עריה לשמה ארץ ציה וערבה - לא ישב בהן כל איש ולא 43
יעבר בהן בן אדם: ופקדתי על בל בבבל והצאתי את בלעו מפיו ולא יגהרו 44
אליו עוד גוים גם חומת בבל נפלה: צאו מתוכה עמי ומלטו איש את נפשו 45
מחרון אף יהוה: ופן ירך לבבכם ותיראו בשמועה הנשמעת בארץ ובא בשנה 46
השמועה ואחריו בשנה השמועה וחמס בארץ משל על משל: לכן הגה ימים 47
באים ופקדתי על פסילי בבל וכל ארצה תבוש וכל חלליה יפלו בתוכה: ורגנו 48

- 50,12 כעגלה דָּשָׁא ותצהליה כאַבְרִים: בושה אמכם מאד חפרה יולדתכם הנה אחרית
 13 גוים מדבר ציה וערבה: מקצף יהוה לא תשב והיתה שְׁמָמָה כלה כל עבר על
 14 בבל ישם וישרק על כל מפותיה: ערכו על בבל סביב כל דרכי קשת יְדוֹ אליה
 15 טו אל תחמלו אל חץ כי ליהוה חטאה: הריעו עליה סביב נתנה ידה נפלו אֲשֵׁי־תִיה¹²
 16 נהרסו חומותיה כי נקמת יהוה היא הנקמו בה כאשר עשתה עשו לה: פָּרְתוּ
 5 זורע מבבל ותפש מגל בעת קציר מפני חרב היונה איש אל עמו יפנו ואיש
 17 לארצו ינוסו: שה פוזרה ישראל אריות הדיחיה: ראשון אכלו מלך אשור וזה
 18 האחרון עצמו - מלך בבל: לכן כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל הנני פקד
 19 אל מלך בבל ואל ארצו כאשר פקדתי אל מלך אשור: ושבתני את ישראל אל
 כ נְהוּ ורעה הכרמל והבשן ובהר אפרים והגלעד תשבע נפשו: בימים ההם ובעת
 10 ההיא נאם יהוה יִבְקֹשׁ את עֵוֹן ישראל ואיננו ואת חטאת יהודה ולא תמצאינה
 21 כי אסלח לאשר אשאיר: על הארץ מרתים עלה עליה ואל יושבי פקוד חרב
 23,22 והחרם - נאם יהוה ועשה ככל אשר צויתך: קול מלחמה בארץ ושבר גדול: איך
 24 נגדע וישבר פטיש כל הארץ איך היתה לשמה בבל בגוים: יקשתי לך וגם נלכדת
 כה בבל ואת לא ידעת נמצאת וגם נתפשת כי ביהוה התגורית: פתח יהוה את
 15 אוצרו ויוצא את כלי זעמו כי מלאכה היא לאדני יהוה צבאות בארץ כשדים:
 26 באו לה מקץ פתחו מאבְסִיה סְלוּה כמו עַרְמִים והחרימוה אל תהי לה שארית:
 28,27 חרבו כל פריה ירדו לטבח הוי עליהם כי בא יומם עת פְּקֻדָּתָם: קול נסים
 29 ופְּלִטִים מארץ בבל להגיד בציון את נקמת יהוה אלהינו נקמת היכלו: השמיעו
 אל בבל יִרְבִּים כל דרכי קשת חנו עליה סביב אל יהי הֵלֶה פְּלִיטָה שלמו לה
 20 ל כפעלה ככל אשר עשתה עשו לה כי אל יהוה וזה אל קדוש ישראל: לכן יפלו
 31 בתוריה ברחבתיה וכל אנשי מלחמתה ידמו - נאם יהוה: הנני אליך ודון נאם
 32 אדני יהוה צבאות כי בא יומך עת פְּקֻדָּתְךָ: וכשל ודון ונפל ואין לו מקים
 33 והצתי אש בִּעְרֵי־ו ואכלה כל סביבתיו: כה אמר יהוה צבאות עשוקים בני
 34 ישראל ובני יהודה יחדו - כל שְׁבִיֵּיהֶם החזיקו בם מאנו שלחם: גֹּאֲלָם חֹזֵק יהוה
 25 לה צבאות שמו ריב יריב את ריבם למען הרגיע את הארץ והרגיו לישבי בבל: חרב
 36 על כשדים נאם יהוה ואל ישבי בבל ואל שריה ואל חכמיה: חרב אל הבדים
 37 וגאלו חרב אל גבוריה וחתו: חרב אל סוסיו ואל רכבו ואל כל הערב אשר
 38 בתוכה והיו לנשים חרב אל אוצרתיה ובזו: חָרַב אל מימיה ויבשו כי ארץ
 39 פסילים היא ובאֲיִמִּים יתהללו: לכן ישבו ציים את אֲיִים וישבו בה בנות יענה
 30 מ ולא תשב עוד לנצח ולא תשכון עד דור ודר: כמהפכת אלהים את סדם ואת
 41 עמרה ואת שכניה נאם יהוה לא ישב שם איש ולא יגור בה בן אדם: הנה עם
 42 בא מצפון וגוי גדול ומלכים רבים יערו מירכתי ארץ: קשת וכידן יחזיקו אכורי
 המה ולא ירחמו קולם כים יהמה ועל סוסים ירכבו ערוך כאיש למלחמה עליך
 35 בת בבל: שמע מלך בבל את שמעם ורפו ידיו צרה החזיקתהו חיל כיולדה:
 44 הנה כאריה יעלה מגאון הירדן אל נוה איתן כי ארגיעה ארְיֵצִים מעליה ומי
 מה בחור אליה אפקד כי מי כמוני ומי יועדני ומי זה רעה אשר יעמד לפני: לכן
 שמעו עצת יהוה אשר יעץ אל בבל ומחשבותיו אשר חשב אל ארץ כשדים אם
 46 לא יסתבום צעירי הצאן אם לא ישים עליהם נוֹהֵם: מקול נתפשה בבל נרעשה
 40 הארץ וזעקה בגוים נשמע:
 51,2,4 כה אמר יהוה הנני מעיר על בבל ואל ישבי כשדים - רוח משחית: ושלחתי
 3 לבבל חֲרִים וזָרוּה ויבקקו את ארצה כי היו עליה מסביב ביום רעה: - ידרך
 הדרך קשתו ו-יתעל העֵלָה בסרינו ואל תחמלו אל בתריה החרימו כל צבאה:
 4 ה. ונפלו חללים בארץ כשדים ומְקַרְרִים בתצותיה: כי לא אלמן ישראל ויהודה

כל מלאכה: וַבָּאוּ בַשְּׁעָרֵי הָעִיר הַזֹּאת מַלְכִּים וְשָׂרִים יֹשְׁבִים עַל כֶּסֶף דּוֹד רַכְבִּים כֹּה, 17
 בָּרֶכֶב וּבִסּוּסִים הָמָּה וְשָׂרֵיהֶם אִישׁ יְהוּדָה וְיֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם וְיֹשְׁבֵה הָעִיר הַזֹּאת
 לְעוֹלָם: וַבָּאוּ מַעְרֵי יְהוּדָה וּמִסְבִּיבוֹת יְרוּשָׁלַם וּמֵאֶרֶץ בְּנִימִן וּמִן הַשְּׁפֵלָה וּמִן הַהָר 26
 וּמִן הַנֶּגֶב מִבָּאִים עָלֶיהָ זֹבַח וּמִנְחָה וּלְבֹנָה וּמִבָּאֵי תוֹדָה בֵּית יְהוָה: וְאִם לֹא 27
 תִּשְׁמָעוּ אֵלַי לְקַדֵּשׁ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וּלְבַלְתִּי שָׂאת מִשָּׂא וּבֹא בַשְּׁעָרֵי יְרוּשָׁלַם בְּיוֹם
 הַשַּׁבָּת וְהִצַּתִּי אֵשׁ בַּשְּׁעָרִיהָ וְאִכְלָה אֶרְמֹנוֹת יְרוּשָׁלַם וְלֹא תִכְבֶּה:

בִּשְׁנֵה הַתְּשָׁעִית לְצִדְקִיהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה בַּחֹדֶשׁ הָעֲשָׂרִי בֹא נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ א, 39
 בָּבֶל וְכָל חֵילוֹ אֶל יְרוּשָׁלַם וַיִּצְרוּ עֲלֶיהָ: בַּעֲשֵׁתִי עָשְׂרָה שָׁנָה לְצִדְקִיהוּ בַּחֹדֶשׁ 2
 הָרִבְעִי בַתְּשָׁעָה לַחֹדֶשׁ הִבְקָעָה הָעִיר: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאִתָּה צִדְקִיהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וְכָל 4
 אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה וַיִּבְרָחוּ וַיֵּצְאוּ לַיְלָה מִן הָעִיר דֶּרֶךְ גֵּן הַמֶּלֶךְ בַּשְּׁעָרֵי בֵּין הַחֲמֹתִים
 וַיֵּצְאוּ דֶּרֶךְ הָעֶרְבָה: וַיִּרְדְּפוּ חֵיל כַּשְׂדִּים אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁגּוּ אֶת צִדְקִיהוּ בַּעֲרֻבוֹת הֵ 6
 יָרְחוּ וַיִּקְחוּ אֹתוֹ וַיַּעֲלֵהוּ אֶל נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל רַבְלָתָהּ בָּאֶרֶץ חֲמַת וַיְדַבֵּר אִתּוֹ
 מִשְׁפָּטִים: וַיִּשְׁחַט מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת בְּנֵי צִדְקִיהוּ בַּרְבֵּלָה לְעֵינָיו וְאֶת כָּל חָרֵי יְהוּדָה 6
 שִׁחַט מֶלֶךְ בָּבֶל: וְאֶת עֵינֵי צִדְקִיהוּ עָזַר וַיֹּאסְרוּהוּ בְּנַחֲשָׁמִים לְבִיא אֹתוֹ בְּבִלְהָ: 7
 וְאֶת בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֶת בֵּית־הָעַם שָׂרְפוּ הַכַּשְׂדִּים בָּאֵשׁ וְאֶת חוֹמֹת יְרוּשָׁלַם נָתְצוּ: 8
 וְאֶת יִתֵּר הָעַם הַנִּשְׁאָרִים בָּעִיר וְאֶת הַנְּפִלִים אֲשֶׁר נָפְלוּ עֲלָיו וְאֶת יִתֵּר הָעַם 9
 הַנִּשְׁאָרִים הִגְלָה נְבוּזַרְאֲדָן רַב טַבָּחִים בָּבֶל: וּמִן הָעַם הַדְּלִים אֲשֶׁר אֵין לָהֶם י
 מֵאוֹמָה הַשָּׂאִיר נְבוּזַרְאֲדָן רַב טַבָּחִים בָּאֶרֶץ יְהוּדָה וַיִּתֵּן לָהֶם כְּרָמִים וַיַּגִּבֵם בְּיוֹם
 הַהוּא: וַיֵּצֵאוּ נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל עַל יִרְמְיָהוּ בִּיד נְבוּזַרְאֲדָן רַב טַבָּחִים לֵאמֹר: 11
 קַחְנוּ וְעֵינִיךְ שִׁים עֲלָיו וְאֵל תַּעַשׂ לוֹ מֵאוֹמָה רַע כִּי אִם כַּאֲשֶׁר יִדְבֵּר אֵלֶיךָ כֵּן 12
 עֲשֵׂה עִמּוֹ: "יִרְמְיָהוּ הָיָה בְּרִמָּה" וְהוּא אֶסּוּר בְּאַזְקִים בְּתוֹךְ כָּל גְּלוֹת יְרוּשָׁלַם א, 40
 וַיְהוּדָה הַמְּגֻלִּים בְּבִלְהָ: וַיִּקַּח רַב טַבָּחִים לִירְמְיָהוּ וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֶיךָ דַּבֵּר 2
 אֶת הָרֵעָה הַזֹּאת אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה: וַיֹּבֵא וַיַּעַשׂ יְהוָה כַּאֲשֶׁר דַּבֵּר כִּי חֲטָאתָם לִיהוָה 3
 וְלֹא שָׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ: - הִנֵּה פֶתַח־יָדְךָ - מִן הָאֲזִקִּים אֲשֶׁר עַל יָדְךָ אִם טוֹב בַּעֲיִינְךָ 4
 לְבֹא אֶתִּי בָבֶל בֹּא וְאֲשִׁים אֶת עֵינִי עֲלֶיךָ וְאִם רַע בַּעֲיִינְךָ - חֲדַל - וְשָׁבָה הֵ 5
 אֶל גְּדַלְיָה בֶן אַחִיקָם בֶּן שָׁפָן אֲשֶׁר הִפְקִיד מֶלֶךְ בָּבֶל בִּ-אֶרֶץ־יְהוּדָה וְשָׁב אֹתוֹ בְּתוֹךְ
 הָעַם אוֹ אֶל כָּל הַיֹּשֵׁב בַּעֲיִינְךָ לֵלְכַת לָךְ וַיִּתֵּן לוֹ רַב טַבָּחִים אֶרְחָה וּמִשְׁאֵת
 וַיִּשְׁלַחְהוּ:

30

הַדָּבָר אֲשֶׁר דַּבֵּר יְהוָה אֶל בָּבֶל אֶל אֶרֶץ כַּשְׂדִּים בִּיד יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא: א, 50
 הַגִּידוּ בְּנוֹיִם וְהַשְׁמִיעוּ וְשִׂאוּ גַם הַשְׁמִיעוּ אֶל תִּכְחָדוּ אֲמָרוּ נִלְכְּדָה בָּבֶל הַבִּישׁ 2
 בְּלַחַת מֶרֶדֶךְ: - כִּי עָלָה עֲלֶיהָ גּוֹי מִצְּפוֹן הוּא יִשִּׁית אֶת אֶרְצָהּ לְשִׁמְהָ וְלֹא יִהְיֶה 3
 יוֹשֵׁב בָּהּ מֵאָדָם וְעַד בַּהֲמָה נָדוּ הַלְכוּ: בְּיָמִים הָהֵמָּה וּבַעֲתָהּ הָיָה נָאִם יְהוָה 4
 יִבְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל הָמָּה וּבְנֵי יְהוּדָה יַחְדוֹ הַלֹּךְ וּבָכּוּ יִלְכוּ וְאֶת יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם 35
 יִבְקְשׁוּ: צִיּוֹן יִשְׁאָלוּ דֶּרֶךְ הַנֶּהָה פְּנִיהֶם בָּאוּ וּנְגִלְוָהּ־אֶל יְהוָה בְּרִית עוֹלָם לֹא הֵ 6
 תִּשְׁכַּח: צֶאֱן אֲבֹדוֹת הַיָּמִים עָמִי רַעִיָהם הִתְעוּם הָרִים שׁוֹבְבֵי־יָם מָהֵר אֶל גִּבְעָה 6
 הַלְכוּ שִׁכְחוּ רַבְּצָם: כָּל מִצְאֵיהֶם אֲכָלוּם וּצְרִיהֶם אֲמָרוּ לֹא נִאֲשַׁם תַּחַת אֲשֶׁר חֲטָאוּ 7
 לִיהוָה נוֹה צֶדֶק וּמִקּוֹה אֲבוֹתֵיהֶם: - גָּדוֹ מִתּוֹךְ בָּבֶל וּמֵאֶרֶץ כַּשְׂדִּים צֵאוּ וְהָיוּ 8
 כַּעֲתוּדִים לִפְנֵי צֶאֱן: כִּי הִנֵּה אֲנִכִּי מַעִיר וּמַעֲלָה עַל בָּבֶל קָהֵל גּוֹיִם גְּדִלִים מֵאֶרֶץ 40
 צֶפּוֹן וְעֶרְכוּ לָהּ מִשָּׁם תִּלְכְּדוּ חֲצִיו כְּנָבוֹר מִשְׁכִּיל לֹא יֵשׁוּב רִיקָם: וְהִיתָה כַּשְׂדִּים י
 לְשַׁלֵּל כָּל שְׁלָלֶיהָ יִשְׁבְּעוּ נָאִם יְהוָה: כִּי תִשְׁמַח־יָם כִּי תַעֲלֹז־יָם שְׁמִי נִחַלְתִּי כִּי תִפּוֹשׂ־יָם 11

(א) 39,13 וַיִּשְׁלַח נְבוּזַרְאֲדָן רַב טַבָּחִים וּנְבוֹשׁוּבָן רַב סָרִיס וְנִרְנֵל שְׂרָאצַּר רַב מַג וְכָל רַבֵּי מֶלֶךְ בָּבֶל:

יתר הדברים

אשר המה כתובים על ספר ירמיהו
ולא דבר אותם ירמיהו ולא כתב אותם הכותב
את ספר דברי ירמיהו

- IO,2 א שמעו את הדבר אשר דבר יהוה עליכם בית ישראל: כה אמר יהוה אל
3 דרך הגוים אל תלמדו ומאֲתוֹת השמים אל תַּחֲתוּ כי יַחֲתוּ הגוים מהמה: כי
4 חקות העמים הבל הוא כי עֵץ מִיעַר כרתו מעשה ידי חרש במעצד: בכסף וזהב
9 יִיפְּהוּ במסמרות ובמקבות יחזקום ולוא יפיק: כסף מִרְקַע מתרשיש יובא וזהב
ה מאופֶז מעשה חרש וידי צורף תכלת וארגמן לבוּשֶׁם מעשה חכמים כלם: כתמר
5 מִקְשָׁה המה ולא ידברו נשוא ינשֶׁאֱיִי¹² כי לא יצעדו אל תיראו מהם כי לא ירעו
7.6 וגם היטיב אין אותם: מאין כמוך יהוה גדול אתה וגדול שמך בנבורה: מי לא
יִרְאֶךָ מֶלֶךְ הגוים כי לך יאתה כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך:
8 ובֹאֲחַת יבערו ויכסלו מוסר הבלים עֵץ הוא: ויהוה אלהים אמת הוא אלהים
12 חיים ומלך עולם מקצפו תרעש הארץ ולא יִכְלוּ גוֹיִם זְעֵמוֹ: עֲשֵׂה אֶרֶץ בכחו
10 13 מכין תבל בחכמתו ובתבונתו נטה שמים: לקול תתו המון מים בשמים ויעלה
14 נְשָׁאִים מקצה הָאֶרֶץ בִּרְקִים למטר עֲשֵׂה ויוצא רוח מאצרותיו: נבער כל אדם
טו מדעת הביש כל צורף מפסל כי שקר נִסְכּוּ ולא רוח בם: הבל המה מעשה
16 תַעֲתָעִים בעת פְּקֻדָּתָם יֵאָבְדוּ: לא כאלה חלק יעקב כי יוצר הכל הוא וישראל
שבט נחלתו יהוה צבאות שמו:
15

- 17,19 כה אמר יהוה אלי הלוך ועמדת בשער בני יִהְיֶה אשר יבאו בו מלכי
כ יהודה ואשר יצאו בו ובכל שערי ירושלם: ואמרת אליהם שמעו דבר יהוה מלכי
21 יהודה וכל יהודה וכל יִשְׁבֵי ירושלם הבאים בשערים האלה: כה אמר יהוה
22 השִׁמְרוּ בנפשותיכם ואל תשאו מִשָּׂא ביום השבת והבאתם בשערי ירושלם: ולא
20 תוציאו מִשָּׂא מבתיכם ביום השבת וכל מלאכה לא תעשו וקדשתם את יום השבת
23 כאשר צויתי את אבותיכם: ולא שמעו ולא הפו את אוזנם ויקשו את ערפם לבלתי
24 שִׁמְרֵי¹² ולבלתי קחת מוסר: והיה אם שמע תשמעון אלי נאם יהוה לבלתי הביא
מִשָּׂא בשערי העיר הזאת ביום השבת ולקדש את יום השבת לבלתי עשות בִּיּוֹם

על כן קראת אתכם הרעה הזאת ~ : ויאמר ירמיהו אל כל העם ואל כל הנשים 44,24
שמעו דבר יהוה כל יהודה אשר בארץ מצרים: כה אמר יהוה צבאות אלהי כה
ישראל לאמר אתם ונשיכם ותדברנה בפיכם ובידיכם מלאתם לאמר עשה נעשה
את נדרינו אשר נדרנו לקטר למלכות השמים ולהסך לה נסכים הקים תקימנה את
נדריכם ועשה תעשינה את נדריכם: לכן שמעו דבר יהוה כל יהודה הישבים 5
בארץ מצרים הנני נשבעתי בשמי הגדול אמר יהוה אם יהיה עוד שמי נקרא
בפי כל איש יהודה אמר חי אדני יהוה בכל ארץ מצרים: הנני שקד עליהם 27
לרעה ולא למובה ותמו כל איש יהודה אשר בארץ מצרים בחרב וברעב עד
כלותם: ופליטי חרב ישבון מן ארץ מצרים ארץ יהודה מתי מספר וידעו כל 28
שארית יהודה הבאים לארץ מצרים לגור שם דבר מי יקום ממני ומהם: * * *

* * * * *

44,29 (א) וזאת לכם האות נאם יהוה כי פקד אני עליכם במקום הזה למען תדעו כי קום יקומו דברי
ל עליכם לרעה: כה אמר יהוה הנני נתן את פרעה הפרע מלך מצרים ביד איביו וביר מבקשי
נפשו כאשר נתתי את צדקיהו מלך יהודה ביד נבוכדראצר מלך בבל איביו ומבקש נפשו:

- 43,7 ואת ירמיהו הנביא ואת ברוך בן נריהו: ויבאו ארץ מצרים כי לא שמעו בקול יהוה ויבאו עד תחפנחם:
- 9,8 ויהי דבר יהוה אל ירמיהו בתחפנחם לאמר: קח בידך אבנים גדלות וטמנתם במלט במלפן אשר בפתח בית פרעה בתחפנחם לעיני אנשים יהודים: ואמרת אליהם כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל הנני שלח ולקחתי את נבוכדראצר מלך בבל עבדי ושמתי כסאו ממעל לאבנים האלה אשר טמנת ונטה את שפרתו עליהם: ובא¹¹ והכה את ארץ מצרים אשר למות ואשר לשבי לשבי ואשר לחרב לחרב: והצית¹² אש בבתי אלהי מצרים ושרפם ושבעם ועטה את ארץ מצרים כאשר יעטה הרעה את בנדרו ויצא משם בשלום: ושפר את מצבות בית שמש אשר בא-ון¹³ - ואת בתי אלהי מצרים ישרף באש:
- 10 44,א הדבר אשר היה אל ירמיהו אל כל היהודים הישבים בארץ מצרים הישבים במגדל ובתחפנחם ובנף ובארץ פתרוס לאמר: כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל אתם ראיתם את כל הרעה אשר הבאתי על ירושלם ועל כל ערי יהודה והנם חרבה היום הזה ואין בהם יושב: מפני רעתם אשר עשו להכעיסני ללכת לקטר לעבד לאלהים אחרים אשר לא ידעום המה - ואת-ם: ואשלח אליכם את כל עבדי הנביאים השכים ושלח לאמר אל נא תעשו את דבר התעבה הזאת אשר שנאתי: ולא שמעו ולא הטו את אזנם לשוב מרעתם לבלתי קטר לאלהים אחרים: ותתך חמתי ואפי ותבער בערי יהודה ובקצות ירושלם ותהיינה לחרבה לשממה כיום הזה: ועתה כה אמר יהוה אלהי צבאות אלהי ישראל למה אתם עשים רעה גדולה אל נפשותכם להכרית לכם איש ואשה עולל ויונק מתוך יהודה לבלתי הותיר לכם שארית: להכעיסני במעשי ידיכם לקטר לאלהים אחרים בארץ מצרים אשר אתם באים לגור שם למען הכרית לכם ולמען היותכם לקללה ולחרפה בכל גויי הארץ: השכחתם את רעות אבותיכם ואת רעות מלכי יהודה ואת רעות ש-דיו ואת רעתיכם ואת רעת נשיכם אשר עשו בארץ יהודה ובקצות ירושלם: לא דבאו עד היום הזה ולא יראו ולא הלכו בתורתי ובחקתי אשר נתתי לפניכם ולפני אבותיכם: לכן כה אמר יהוה - הנני שם פני - להכרית את כל - ו שארית - אשר - בארץ מצרים - ונ-פלו בחרב - וברעב יתמו מקטן ועד גדול - והיו לאלה לשמה ולקללה ולחרפה: ופקדתי על היושבים בארץ מצרים כאשר פקדתי על ירושלם בחרב ברעב ובדבר: ולא יהיה פליט ושריד לשארית יהודה הבאים לגור שם בארץ מצרים ולשוב ארץ יהודה אשר המה מנשאים את נפשם לשוב לשבת שם כי לא ישובו כי אם פלמים: ויענו את ירמיהו כל האנשים הידעים כי מקטרות נשיהם לאלהים אחרים וכל הנשים העמדות קהל גדול וכל העם הישבים בארץ מצרים בפתרוס לאמר: הדבר אשר דברת אלינו בשם יהוה איננו שמעים אליך: כי עשה נעשה את כל הדבר אשר יצא מפינו לקטר למלכת השמים והספך לה נסכים כאשר עשינו אנחנו ואבותינו מלכינו ושרינו בערי יהודה ובקצות ירושלם ונשבע לחם ונהיה טובים ורעה לא ראינו: ומן אז חדלנו לקטר למלכת השמים והספך לה נסכים חסרנו כל ובחרב וברעב תמנו: וכי אנחנו מקטרים למלכת השמים והספך לה נסכים המבלעדי אנשינו עשינו לה כונים - כ והספך לה נסכים: ויאמר ירמיהו אל כל העם על הגברים ועל הנשים ועל כל העם הענים אתו דבר לאמר: הלא את הקטר אשר קטרתם בערי יהודה ובקצות ירושלם אתם ואבותיכם מליכם ושריכם ועם הארץ אתם זכר יהוה ותעלה על לבו: ולא יוכל יהוה עוד לשאת מפני רע מעלליכם מפני התועבת אשר עשיתם ותהי ארצכם לחרבה ולשמה ולקללה - כהיום הזה: מפני אשר קטרתם ואשר חטאתם ליהוה ולא שמעתם בקול יהוה ובתרתו ובחקתי ובעדותי לא הלכתם

- מִן הַמִּצְפָּה אַחֵר הִכָּה אֶת גְּדַלְיָה בֶן אַחִיקָם גְּבִרִים אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה וְנָשִׁים וְטָף
 וּמָרְסִים אֲשֶׁר הָשִׁיב מִנִּבְעוֹן; וַיִּלְכּוּ וַיֵּשְׁבוּ בְּנִירוֹת כִּכְיָהֶם אֲשֶׁר אָצֵל בֵּית לָחֶם¹⁷
 לִלְכַּת לְבֹא מִצְרַיִם; מִפְּנֵי הַכַּשְׂדִּים כִּי יִרְאוּ מִפְּנֵיהֶם כִּי הִכָּה יִשְׁמַעְיָאל בֶּן נַתַּנְיָה¹⁸
 אֶת גְּדַלְיָהוּ בֶן אַחִיקָם אֲשֶׁר הֶפְקִיד מֶלֶךְ בָּבֶל בְּאַרְצָן; וַיִּגְשׁוּ כָל שְׂרֵי הַחַיִּלִּים^{42,8}
 5 וַיּוֹחֲנִן בֶּן קֶרַח וְיֶזְכְּרִיָּה בֶן הוֹשֵׁעִיָּה וְכָל הָעָם מִקֶּמֶן וְעַד גְּדוּל; וַיֹּאמְרוּ אֶל
 יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא תֵּפֶל נָא תַחֲנֹתְנוּ לַפְּנִיךָ וְהִתְפַּלֵּל בְּעַדְנוּ אֵל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּעַד
 הַשְּׂאִרִית הַזֹּאת כִּי נִשְׁאֲרָנוּ מֵעַם מְהֻרָּבָה כְּאֲשֶׁר עֵינֶיךָ רָאוּת אֲתָנוּ; וַיַּגֵּד לָנוּ יְהוָה³
 אֱלֹהֶיךָ אֶת הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נָלַךְ בָּהּ וְאֵת הַדְּבָר אֲשֶׁר נַעֲשֵׂה; וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יִרְמְיָהוּ⁴
 הַנְּבִיא שְׁמַעְתִּי הִנְנִי מִתְפַּלֵּל אֵל יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כְּדַבְּרֵיכֶם וְהִיא כָל הַדְּבָר אֲשֶׁר
 10 יַעֲנֶה יְהוָה אֲתֶכֶם אֲנִיד לָכֶם לֹא אֲמַנֶּע מִכֶּם דְּבַר; וְהָמָּה אָמְרוּ אֶל יִרְמְיָהוּ יְהִי
 יְהוָה בְּנוֹ לְעַד אֲמֵת וְנֹאמָן אִם לֹא כָּכָל הַדְּבָר אֲשֶׁר יִשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲלֵינוּ
 כֵּן נַעֲשֵׂה; אִם טוֹב וְאִם רָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲשֶׁר אֶנְחֵנוּ שְׁלָחִים אֲתָךְ אֵלָיו⁶
 נִשְׁמַע לְמַעַן אֲשֶׁר יֵיטֵב לָנוּ כִּי נִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ;
 וַיְהִי מִקֵּץ עֶשְׂרֵת יָמִים וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֶל יִרְמְיָהוּ; וַיִּקְרָא אֶל יוֹחָנָן בֶּן קֶרַח^{8,7}
 15 וְאֵל כָּל שְׂרֵי הַחַיִּלִּים אֲשֶׁר אָתּוּ וּלְכָל הָעָם לְמִקֶּמֶן וְעַד גְּדוּל; וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם כֹּה
 אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר שְׁלַחְתֶּם אֹתִי אֲלֵיו לְהַפִּיל תַּחֲנוּתְכֶם לִפְנֵי; אִם שׁוֹב
 תָּשׁוּבוּ בְּאַרְצָן הַזֹּאת וּבְנִיתִי אֲתֶכֶם וְלֹא אֶהְרֵס וְנִמְעַתִּי אֲתֶכֶם וְלֹא אֲתוּשׁ כִּי נַחֲמַתִּי
 אֶל הָרַעָה אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי לָכֶם; אֵל תִּירָאוּ מִפְּנֵי מֶלֶךְ בָּבֶל אֲשֶׁר אֲתֶם יֹרְאִים מִפְּנֵי¹¹
 אֵל תִּירָאוּ מִמֶּנּוּ נָאִם יְהוָה כִּי אֲתֶכֶם אֲנִי לְהוֹשִׁיעַ אֲתֶכֶם וּלְחַצֵּל אֲתֶכֶם מִיָּדוֹ;
 20 וְאַתֶּן לָכֶם רַחֲמִים וָרַחֵם אֲתֶכֶם וְיִהְיֶה אֲתֶכֶם יַעֲלֶה אֲדַמְתְּכֶם; וְאִם אָמְרִים אֲתֶם^{13,12}
 לֹא נִשְׁבַּע בְּאַרְצָן הַזֹּאת לְבַלְתִּי שְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם; לֵאמֹר לֹא כִי אֶרֶץ¹⁴
 מִצְרַיִם נְבֹאָה אֲשֶׁר לֹא נִרְאָה מִלְחָמָה וְקוֹל שׁוֹפָר לֹא נִשְׁמַע וְלָלָחֶם לֹא נִרְעַב וְשֶׁם
 נִשְׁבַּע; וְעַתָּה לִבִּן שָׁמְעוּ דְּבַר יְהוָה שְׂאִרִית יְהוּדָה כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי¹⁵
 יִשְׂרָאֵל אִם אַתֶּם שׁוֹם תִּשְׁמֹון פְּנִיכֶם לְבָא מִצְרַיִם וּבְאַתֶּם לְגוֹר שֶׁם; וְהִיתָה הַחֶרֶב¹⁶
 25 אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְאִים מִמֶּנָּה שֶׁם תִּשְׁיֹן אֲתֶכֶם בְּאַרְצָן מִצְרַיִם וְהִרְעַב אֲתֶם דָּאִגִּים
 מִמֶּנּוּ שֶׁם יִדְבֹק אַחֲרֵיכֶם מִצְרַיִם וְשֶׁם תִּמְתּוּ; וַיְהִיו כָּל הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר שְׁמוֹ אֵת¹⁷
 פְּנִיָּהם לְבֹא מִצְרַיִם לְגוֹר שֶׁם יָמוּתוּ בַחֲרֵב בְּרַעַב וּבְדִבְרֵי וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם שְׂרִיד
 וּפְלִיט מִפְּנֵי הָרַעָה אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא עֲלֵיהֶם; כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי¹⁸
 יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר נִתַּךְ אֲפִי - עַל יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם כֵּן תִּתַּךְ חֲמַתִּי עֲלֵיכֶם בְּבֹאֲכֶם
 30 מִצְרַיִם וְהִיתֶם לְאֵלָה וּלְשִׁמָּה וּלְקָלְלָהּ וּלְחַרְפָּהּ וְלֹא תִרְאוּ עוֹד אֶת הַמָּקוֹם הַזֶּה;
 דְּבַר יְהוָה עֲלֵיכֶם שְׂאִרִית יְהוּדָה אֵל תִּבְאוּ מִצְרַיִם יָדַעַתְּ תִּדְעוּ כִּי הִעִידֹתִי בְכֶם¹⁹
 הַיּוֹם; כִּי הִתְעַיֵּיתֶם בְּנַפְשׁוֹתֵיכֶם כִּי אַתֶּם שְׁלַחְתֶּם אֹתִי - לֵאמֹר הִתְפַּלֵּל בְּעַדְנוּ
 אֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְכָכָל אֲשֶׁר יֹאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כֵּן הִגַּד לָנוּ וְעָשִׂינוּ; וְאַגִּיד לָכֶם²¹
 הַיּוֹם וְלֹא שְׁמַעְתֶּם בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְכָל אֲשֶׁר שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם; וְעַתָּה יָדַעַתְּ²²
 35 תִּדְעוּ כִּי בַחֲרֵב בְּרַעַב וּבְדִבְרֵי תִּמּוּתוֹ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר הִפְצַתֶּם לְבֹא לְגוֹר שֶׁם; וַיְהִי^{43,8}
 כַּכִּלּוֹת יִרְמְיָהוּ לְדַבֵּר אֵל כָּל הָעָם אֵת כָּל דְּבָרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר שְׁלַחַו יְהוָה
 אֱלֹהֵיהֶם אֲלֵיהֶם אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה; וַיֹּאמֶר עוֹרִיָּה בֶן הוֹשֵׁעִיָּה וַיּוֹחֲנָן בֶּן²
 קֶרַח וְכָל הָאֲנָשִׁים הַזֵּדִים אָמְרִים אֶל יִרְמְיָהוּ שִׁקֵּר אַתָּה מְדַבֵּר לֹא שְׁלַחַךְ יְהוָה
 אֱלֹהֵינוּ לֵאמֹר לֹא תִבְאוּ מִצְרַיִם לְגוֹר שֶׁם; כִּי בָרוּךְ בֶּן נִרְיָה מִסִּית אֲתָךְ בְּנוֹ לְמַעַן³
 40 תֵּת אֲתָנוּ בְּיַד הַכַּשְׂדִּים לְחַמִּית אֲתָנוּ וּלְהַגְלוֹת אֲתָנוּ בָּבֶל; וְלֹא שָׁמַע יוֹחָנָן בֶּן⁴
 קֶרַח וְכָל שְׂרֵי הַחַיִּלִּים וְכָל הָעָם בְּקוֹל יְהוָה לִשְׁבַת בְּאַרְצָן יְהוּדָה; וַיִּקַּח יוֹחָנָן
 בֶּן קֶרַח וְכָל שְׂרֵי הַחַיִּלִּים אֵת כָּל שְׂאִרִית יְהוּדָה אֲשֶׁר שָׁבוּ מִכָּל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
 נִדְּחוּ שֶׁם לְגוֹר בְּאַרְצָן יְהוּדָה; אֵת הַגְּבִרִים וְאֵת הַנָּשִׁים וְאֵת הַטָּף וְאֵת בְּנוֹת הַמֶּלֶךְ⁶
 וְאֵת כָּל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר הָיִיתָ נְבוֹזָרָאדָן רֹב טַפְחִים אֵת גְּדַלְיָהוּ בֶן אַחִיקָם בֶּן שָׁפָן

39,14 מלך בבל: וישלחו ויקחו את ירמיהו מחצר המטרה ויתנו אתו אל גדליהו בן
 40,6 אחיקם בן שפן להוצאאו אל הבית וישב בתוך העם: ויבא ירמיהו אל גדליה בן
 אחיקם המצפתה וישב אתו בתוך העם הנשארים בארץ:
 7 וישמעו כל שרי התחלים אשר בשדה המה ואנשיהם כי הפקיד מלך בבל
 את גדליהו בן אחיקם בארץ וכי הפקיד אתו אנשים ונשים ומָה ומדלת הארץ 5
 8 מאשר לא הָגְלוּ בבלה: ויבאו אל גדליה המצפתה וישמעאל בן נתניה ויוחנן -
 בן- קָרַח וּשְׁרָיָה בן תנחֻמֶת ובני עִיִּי הַנְּטָפִי ויוֹנִיָהוּ בן הַמַּעֲכִי המה
 9 ואנשיהם: וישבע להם גדליהו בן אחיקם בן שפן ולאנשיהם לאמר אל תיראו
 מעבוד הכשדים שבו בארץ ועבדו את מלך בבל ויטב לכם: ואני הנני ישב
 במצפה לעמוד לפני הכשדים אשר יבאו אלי-כם ואתם אספו יין וקיץ ושמן ושמן 10
 בכליכם ושבו בערי-ם אשר תפשתם: וגם כל היהודים אשר במואב ובבני עמון
 ובאדום ואשר בכל הארצות שמעו כי נתן מלך בבל שארית ליהודה וכי הפקיד
 12 עליהם את גדליהו בן אחיקם בן שפן: וישבו כל היהודים מכל המקומות אשר
 נדחו שם ויבאו ארץ יהודה אל גדליהו המצפתה ויאספו יין וקיץ הרבה מאד:
 14,13 ויוחנן בן קָרַח וכל שרי התחלים אשר בשדה באו אל גדליהו המצפתה: ויאמר 15
 אליו הִידֵעַ תדע כי בעלים מלך בני עמון שלח את ישמעאל בן נתניה להפכתך
 נפש ולא האמין להם גדליהו בן אחיקם: ויוחנן בן קָרַח אמר אל גדליהו בסתר
 במצפה לאמר אלכה נא ואפה את ישמעאל בן נתניה ואיש לא ידע למה יפפה
 16 נפש וגפצו כל יהודה הנקבצים אליך ואברה שארית יהודה: ויאמר גדליהו בן
 אחיקם אל יוחנן בן קָרַח אל תעש את הדבר הזה כי שקר אתה דבר אל 20
 ישמעאל:

41,א ויהי בחדש השביעי בא ישמעאל בן נתניה בן אלישמע מזורע המלוכה -
 ועשרה אנשים אתו אל גדליהו בן אחיקם המצפתה ויאכלו שם לחם במצפה:
 2 ויקם ישמעאל בן נתניה ועשרת האנשים אשר היו אתו ויכו את גדליהו בן
 אחיקם בן שפן בחרב וימת אתו אשר הפקיד מלך בבל בארץ: ואת כל היהודים 25
 אשר היו אתו - במצפה ואת הכשדים אשר נמצאו שם את אנשי המלחמה הפה
 4,ה ישמעאל: ויהי ביום השני להמית את גדליהו ואיש לא ידע: ויבאו אנשים מִשְׁכָּם
 מִשְׁלֹו ומשמרון שמנים איש מִגְלָתִי זָקֵן וקָרְעִי בגדים ומתגדרים ומנחה ולבונה
 6 בידם להביא בית יהוה: ויצא ישמעאל בן נתניה לקראתם מן המצפה וְהַמָּה-
 הלכ-ים הֵלֶךְ ויָבֹכָה ויהי כפגש אתם ויאמר אליהם באו אל גדליהו בן אחיקם: 30
 ויהי כבאם אל תוך העיר וישחטם ישמעאל בן נתניה אל - הבור הוא והאנשים
 8 אשר אתו: ועשרה אנשים נמצאו בם ויאמרו אל ישמעאל אל תמיתנו כי יש לנו
 9 מטמנים בשדה חטים וּשְׁעָרִים ושמן ודבש ויחדל ולא המיתם בתוך אחיהם: והבור
 אשר השליך שם ישמעאל את כל פגרי האנשים אשר הפה ב-ור גדל- הוא אשר
 עשה המלך אסא מפני בעשא מלך ישראל אתו מלא ישמעאל בן נתניהו חללים: 35
 וישָׁב ישמעאל את כל שארית העם אשר במצפה ו-את בנות המלך - אשר
 הפקיד גבווראדן רב טפחים את גדליהו בן אחיקם - וילך לעבר אל בני עמון:
 11 וישמע יוחנן בן קָרַח וכל שרי התחלים אשר אתו את כל הרעה אשר עשה
 12 ישמעאל בן נתניה: ויקחו את כל האנשים וילכו להלחם עם ישמעאל בן נתניה
 13 וימצאו אתו אל מים רבים אשר בגבעון: ויהי כראות כל העם אשר את ישמעאל 40
 14 את יוחנן בן קָרַח ואת כל שרי התחלים אשר אתו וישמחו: ויסבו כל העם אשר
 15 שבה ישמעאל מן המצפה וישבו וילכו אל יוחנן בן קָרַח: וישמעאל בן נתניה
 16 נמלט בשמנה אנשים מפני יוחנן וילך אל בני עמון: ויקח יוחנן בן קָרַח וכל
 שרי התחלים אשר אתו את כל שארית העם אשר שָׁבָה: וישמעאל בן נתניה

- המלחמה הנשארים בעיר הזאת ואת ידי כל העם לדבר אליהם כדברים האלה 38
 כי האיש הזה איננו דרש לשלום לעם הזה כי אם לרעה: ויאמר המלך צדקיהו ה
 הנה הוא בידכם כי אין המלך יוכל את-ם דבר: ויקחו את ירמיהו וישלכו אותו 6
 אל הבור מלכיהו בן המלך אשר בחצר המטרה וישלחו את ירמיהו בחבלים ובבור 5
 אין מים כי אם מיט ויטבע ירמיהו בטיט: וישמע עבד מלך הכושי איש סרים 7
 והוא בבית המלך כי נתנו את ירמיהו אל הבור והמלך יושב בשער בנימן: ויצא 8
 עבד מלך מבית המלך וידבר אל המלך לאמר: אדני המלך הרעו האנשים האלה 9
 את כל אשר עשו לירמיהו הנביא את אשר השליכו אל הבור וימת תחתיו מפני
 הרעב כי אין הלחם עוד בעיר: ויצוה המלך את עבד מלך הכושי לאמר קח י
 בידך מזה שלשה אנשים והעלית את-י מן הבור בטרם ימות: ויקח עבד מלך 10
 את האנשים בידו ויבא בית המלך אל תחת האוצר ויקח משם פלגי סחכות 11
 ובלוי מלחים וישלחם אל ירמיהו אל הבור בחבלים: ויאמר עבד מלך הכושי אל 12
 ירמיהו שים נא בלואי הסחכות והמלחים תחת אצילות ידיך מתחת לחבלים ויעש
 ירמיהו כן: וימשכו את ירמיהו בחבלים ויעלו אותו מן הבור וישב ירמיהו בחצר 13
 המטרה: וישלח המלך צדקיהו ויקח את ירמיהו הנביא אליו אל מבוא השלישי 14
 אשר בבית יהוה ויאמר המלך אל ירמיהו שאל אני אתך דבר אל תכחד ממני 15
 דבר: ויאמר ירמיהו אל צדקיהו כי אניד לך הלוא המת תמיתני וכי איעצך לא 16
 תשמע אלי: וישבע המלך צדקיהו אל ירמיהו - לאמר חי יהוה - אשר עשה 17
 לנו את הנפש הזאת אם אמתך ואם אתנך ביד האנשים האלה אשר מבקשים 20
 את נפשך: ויאמר ירמיהו אל צדקיהו כה אמר יהוה אלהי צבאות אלהי ישראל
 אם יצא תצא אל שרי מלך בבל וחיתה נפשך והעיר הזאת לא תשרף באש 18
 וחיתה אתה וביתך: ואם לא תצא אל שרי מלך בבל ונתנה העיר הזאת ביד 19
 הכשדים ושרפוה באש ואתה לא תמלט מידם: ויאמר המלך צדקיהו אל ירמיהו 25
 אני דאג את היהודים אשר נפלו אל הכשדים פן יתנו אתי בידם והתעללו בי:
 ויאמר ירמיהו לא יתנו שמע נא בקול יהוה לאשר אני דבר אליך וייתב לך ותחי כ
 נפשך: ואם מאן אתה לצאת זה הדבר אשר הראני יהוה: והנה כל הנשים אשר 22,21
 נשארו בבית מלך יהודה מוצאות אל שרי מלך בבל והנה אמרת
 הסיתוך ויכלו לך אנשי שלמך
 קטבעו בבץ רגלך נסגו אחור:
 30 ואת כל נשיך ואת בניך מוצאים אל הכשדים ואתה לא תמלט מידם כי ביד
 מלך בבל תתפש ואת העיר הזאת תשרף באש: ויאמר צדקיהו אל ירמיהו איש 24
 אל ידע בדברים האלה ולא תמות: וכי ישמעו השרים כי דברתי אתך ובאו אליך כה
 ואמרו אליך הנידה נא לנו מה דברת אל המלך אל תכחד ממנו ולא נמותך 26
 ומה דבר אליך המלך: ואמרת אליהם מפיל אני תחנתי לפני המלך לבלתי 35
 השיבני בית יהונתן למות שם: ויבאו כל השרים אל ירמיהו וישאלו אותו ויגד
 להם ככל הדברים האלה אשר צוה המלך ויתרשו ממנו כי לא נשמע הדבר:
 וישב ירמיהו בחצר המטרה עד יום אשר נלכדה ירושלם: 28a
 ואל ירמיהו היה דבר יהוה בהיותו עצור בחצר המטרה לאמר: הלוך ואמרת 39,16,17
 לעבד מלך הכושי לאמר כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל הנני מביא את
 דברי אל העיר הזאת לרעה ולא לטובה והיו לפניך ביום ההוא: והצלתיך ביום 40
 ההוא נאם יהוה ולא תנתן ביד האנשים אשר אתה יגור מפניהם: כי מלט אמלטך 18
 ובחרב לא תפל וחיתה לך נפשך לשלל כי בטחת בי נאם יהוה:
 והיה כאשר נלכדה ירושלם: ויבאו כל שרי מלך בבל וישבו בשער התוך 39,3; 38,28b
 נרגל שראצר סמגר נבו שרסכים רב סרים נרגל שראצר רב מג וכל שארית שרי

34,9 כל העם אשר בירושלם לקרא להם דרור: לשלח איש את עבדו ואיש את שפחתו
 העברי והעבריה תפשים לבלתי עבד במ ביהודי אחיהו איש: וישמעו כל השרים
 וכל העם אשר באו בכרית לשלח איש את עבדו ואיש את שפחתו תפשים לבלתי
 11 עבד במ עוד וישמעו וישלחו: וישבו אחרי כן וישיבו את העבדים ואת השפחות
 12 אשר שלחו חפשים ויכבשום לעבדים ולשפחות: ויהי דבר יהוה אל ירמיהו - 5
 13 לאמר: כה אמר יהוה אלהי ישראל אנכי כרתי ברית את אבותיכם ביום הוצאתי
 14 אותם מארץ מצרים מבית עבדים לאמר: מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו
 העברי אשר ימכר לך ועבדך שש שנים ושלחתו חפשי מעמך ולא שמעו אבותיכם
 15 אלי ולא הפו את אונם: ותשב אתם היום ותעשו את הישר בעיני לקרא דרור
 16 איש לרעהו ותכרתו ברית לפני בבית אשר נקרא שמי עליו: ותשב ותחללו את
 שמי ותשב איש את עבדו ואיש את שפחתו אשר שלחתם חפשים לנפשם ותכבשו
 17 אתם להיות לכם לעבדים ולשפחות: לכן כה אמר יהוה אתם לא שמעתם אלי
 לקרא דרור איש לאחיו ואיש לרעהו הנני קרא לכם דרור נאם יהוה אל החרב
 18 אל הדבר ואל הרעב ונתתי אתכם לזוועה לכל ממלכות הארץ: ונתתי את האנשים
 העברים את בריתי אשר לא הקימו את דברי הברית אשר כרתו לפני העגל אשר
 19 כרתו לשנים ויעברו בין בתריו: שרי יהודה ושרי ירושלם הסרסים והכהנים וכל
 כ עם הארץ העברים בין בתרי העגל: ונתתי אותם ביד איביהם וביד מבקשי נפשם
 21 והיתה נבלתם למאכל לעוף השמים ולבהמת הארץ: ואת צדקיהו מלך יהודה
 ואת שריו אתן ביד איביהם וביד מבקשי נפשם וביד חיל מלך בבל העלים
 22 מעליכם: הנני מצוה נאם יהוה והשבתים אל העיר הזאת ונלחמו עליה ולכדוה
 ושרפה באש ואת ערי יהודה אתן שקמה מאין ישב:

37,11-4

37,11-4 וירמיהו בא ויצא בתוך העם ולא נתנו אתו בית הכלא: והיה בהעלות
 12 חיל הכשדים מעל ירושלם מפני חיל פרעה: ויצא ירמיהו מירושלם ללכת ארץ
 13 בנימן לִחְלֹק משם בתוך העם: ויהי הוא בשער בנימן ושם בעל פקדת ושמעו
 25 יראייה בן שלמיה בן חנניה ויתפש את ירמיהו הנביא לאמר אל הכשדים אתה
 14 נפל: ויאמר ירמיהו שקר אינני נפל על הכשדים ולא שמע אליו ויתפש יראייה
 15 בירמיהו ויבא אלו השרים: ויקצפו השרים על ירמיהו והכו אותו ונתנו אותו בית
 16 האסור בית יהונתן הספר כי אותו עשו לבית הכלא: ויבא ירמיהו אל בית הבור
 17 ואל החניות וישב שם ירמיהו ימים רבים: וישלח המלך צדקיהו ויחקרו וישאלו
 30 המלך בביתו בסתר ויאמר היש דבר מאת יהוה ויאמר ירמיהו יש ויאמר ביד
 18 מלך בבל תנתן: ויאמר ירמיהו אל המלך צדקיהו מה חטאתי לך ולעבדיך ולעם
 19 הזה כי נתתם אותי אל בית הכלא: ואיך נביאיכם אשר נפאו לכם לאמר לא
 כ יבא מלך בבל עליכם ועל הארץ הזאת: ועתה שמע נא אדני המלך תפל נא
 21 תחנתי לפניך ואל תשבני בית יהונתן הספר ולא אמות שם: ויצוה המלך צדקיהו
 35 ויפקדו את ירמיהו בחצר המטרה ונתן לו כפר לחם ליום מחוץ האפים עד תם
 כל הלחם מן העיר וישב ירמיהו בחצר המטרה:

38,א

38,א וישמע שפמיה בן מתן וגדליהו בן פשחור ויוכל בן שלמיהו ופשחור בן
 2 מלכיה את הדברים אשר ירמיהו מדבר אל כל העם לאמר: כה אמר יהוה הישב
 בעיר הזאת ימות בחרב ברעב ובדבר והיצא אל הכשדים ויהיה ויהיה לו נפשו
 3 לשלל וחי: -כי- כה אמר יהוה הנתן תנתן העיר הזאת ביד חיל מלך בבל ולכדה: 40
 4 ויאמרו - אל המלך יומת נא את האיש הזה כי על כן הוא מרפא את ידי אנשי

(א) 37,א יומלך מלך צדקיהו בן יאשיהו תחת כניהו בן יהויקים אשר המליך נבוכדנאצר מלך בבל
 2 בארץ יהודה: ולא שמע הוא ועבדיו ועם הארץ אל דברי יהוה אשר דבר ביד ירמיהו הנביא:

בית יהודה וכל הגולה מבבל אל המקום הזה: אך שמע נא הדבר הזה אשר אנכי
 28,7 דבר באזניך ובאזני כל העם: הנביאים אשר היו לפני ולפניך מן העולם וינבאו אל
 ארצות רבות ועל ממלכות גדולות למלחמה ולרעה ולדבר: הנביא אשר ינבא
 לשלום בבא דבר הנביא יודע הנביא אשר שלחו יהוה באמת: ויקח חנניה הנביא
 5 את המוטה מעל צואר ירמיה הנביא וישברו: ויאמר חנניה לעיני כל העם לאמר
 כה אמר יהוה ככה אשבר את על - מלך בבל - מעל צואר כל הגוים: ויהי
 דבר יהוה אל ירמיהו אחרי שבור חנניה הנביא את המוטה מעל צואר ירמיה
 הנביא לאמר: הלך ואמרת אל חנניה לאמר כה אמר יהוה מוטת עץ שברת
 ועשית: תחתיהן מטות ברזל: כי כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל על ברזל
 10 נתתי על צואר כל הגוים - לעבד את - מלך בבל: ויאמר ירמיה הנביא אל
 חנניה הנביא שמע נא חנניה לא שלחך יהוה ואתה הבטחת את העם הזה על
 שקר: לכן כה אמר יהוה הנני משלחך מעל פני האדמה השנה אתה מת כי סרה
 דברת אל יהוה: וימת חנניה הנביא בשנה ההיא בחדש השביעי:

15 הדבר אשר צוה ירמיהו הנביא את שריה בן נריה בן מחסיה בלכתו את 51,59
 צדקיהו מלך יהודה בבבל בשנת הרביעית למלכו ושריה שר מנוחה: ויכתב ירמיהו
 את כל הרעה אשר תבוא אל בבל אל ספר אחד: ויאמר ירמיהו אל שריה כבאך
 61 בבבל וראית וקראת את כל הדברים האלה: והיה ככלתך לקרא את הספר הזה
 63 תקשר עליו אבן והשלכתו אל תוך פרת: ואמרת ככה תשקע בבל ולא תקום
 20 מפני הרעה אשר מביא עליה: -

הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת יהוה ונבוכדנאצר מלך בבל וכל חילו 34,8
 וכל ממלכות ארץ ממשלת ירו וכל העמים נלחמים על ירושלם ועל כל עריה
 לאמר: כה אמר יהוה אלהי ישראל הלך ואמרת אל צדקיהו מלך יהודה ואמרת
 2 אליו כה אמר יהוה הנני נתן את העיר הזאת ביד מלך בבל ושרפה באש: ואתה
 לא תמלט מידו כי תפש תתפש ובידו תנתן ועיניך את עיני מלך בבל תראינה
 ופיהו את פיך ידבר ובבל תבוא: אך שמע דבר יהוה צדקיהו מלך יהודה כה
 אמר יהוה עליך לא תמות בחרב: בשלום תמות ו-משפחות אבותיך המלכים
 הראשנים אשר היו לפניך כן ישרפו לך והיו אדון יספרו לך כי דבר אני דברתי
 30 נאם יהוה: וידבר ירמיהו הנביא אל צדקיהו מלך יהודה את כל הדברים האלה
 בירושלם: וחיל מלך בבל נלחמים על ירושלם ועל כל ערי יהודה - אל לכיש
 37 ואל עוקה כי הנה נשארו בערי יהודה ערי מבצר: וחיל פרעה יצא ממצרים וישמעו
 הכשדים הצרים על ירושלם את שמעם ויעלו מעל ירושלם: וישלח המלך צדקיהו
 את יהוכל בן שלמיה ואת צפניהו בן מעשיה הכהן אל ירמיהו הנביא לאמר
 35 התפלל נא בעדנו אל יהוה אלהינו: ויהי דבר יהוה אל ירמיהו הנביא לאמר:
 כה אמר יהוה אלהי ישראל כה תאמרו אל מלך יהודה השלח אתכם אלי לדרשני
 הנה חיל פרעה היצא לכם לעזרה שב לארצו מצרים: ושבו הכשדים ונלחמו על
 העיר הזאת ולכדה ושרפה באש: כה אמר יהוה אל תשא נפשותיכם לאמר הלך
 ילכו מעלינו הכשדים כי לא ילכו: כי אם הפיתם כל חיל כשדים הנלחמים אתכם
 40 ונשארו בם אנשים מדקרים איש באהלו יקומו ושרפו את העיר הזאת באש:

הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת יהוה אחרי כרת המלך צדקיהו ברית את 34,8

51,59 את כל הדברים האלה הכתבים אל בבל:

62 (β) ואמרת יהוה אתה דברת אל המקום הזה להכריתו לבלתי היות בו יושב למאדם ועד בהמה
 כי שממות עולם תהיה:

45,א הדבר אשר דבר ירמיהו הנביא אל ברוך בן נריה בכתבו את הדברים האלה
 2 על ספר מפי ירמיהו בשנה הרבעית ליהויקים בן יאשיהו מלך יהודה לאמר: כה
 3 אמר יהוה אלהי ישראל עליך ברוך: אמרת אוי נא לי כי יסף יהוה יגון על
 4 מכאבי יגעתי באנחתו ומנוחה לא מצאתי: כה תאמר אליו כה אמר יהוה הנה
 5 אשר בניתו אני הרס ואת אשר נטעתי אני נתש - : ואתה תבקש לך גדלות
 אל תבקש כי הנני מביא רעה על כל בשר נאם יהוה ונתתי לך את נפשך לשלל
 על כל המקמות אשר תלך שם:

27,אב; 28,אא בראשית ממלכת צדקיה מלך יהודה בשנת הרביעית בחדש החמישי: היה
 2 הדבר הזה אל ירמיה מאת יהוה לאמר: כה אמר יהוה - עשה לך מוסרות
 3 ומזמות ונתתם על צנאריך: ושלחתם אל מלך אדום ואל מלך מואב ואל מלך בני
 4 עמון ואל מלך צר ואל מלך צידון ביד מלאכים הבאים ירושלם אל צדקיהו מלך
 5 יהודה: וצוית אתם אל אדניהם לאמר כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל כה
 6 תאמרו אל אדניכם: אנכי עשיתי את הארץ את האדם ואת הבהמה אשר על
 7 פני הארץ בכחי הגדול ובזרועי הגטויה ונתתיה לאשר ישר בעיני: ועתה אנכי
 8 נתתי את - הארץ - ביד נבוכדנאצר מלך בבל עבדי וגם את חית השדה נתתי לו
 9 לעבדו: והיה הגוי והממלכה אשר לא יעבדו אותו את נבוכדנאצר מלך בבל
 10 ואת אשר לא יתן את צנארו בעל מלך בבל בחרב וברעב ובדבר אפקד על הגוי
 11 ההוא נאם יהוה עד תמי אתם בידו: ואתם אל תשמעו אל נביאיכם ואל קסמיכם
 12 ואל חלמיכם ואל ענניכם ואל כשפיהם אשר הם אמרים אליכם לאמר לא תעבדו
 13 את מלך בבל: כי שקר הם נפאים לכם למען הרחיק אתכם מעל אדמתכם והדחתי
 14 אתכם ואבדתם: והגוי אשר יביא את צנארו בעל מלך בבל ועבדו והנחתו על
 15 אדמתו נאם יהוה ועבדה וישב בה: ואל צדקיה מלך יהודה תדבר - ככל הדברים
 16 האלה לאמר הביאו את צנאריכם בעל מלך בבל ועבדו אותו ועמו וחיו: למה
 17 תמותו אתה ועמך בחרב ברעב כאשר דבר יהוה אל הגוי אשר לא יעבד
 18 את מלך בבל: ואל תשמעו אל דברי הנבאים האמרים אליכם לאמר לא תעבדו
 19 את מלך בבל כי שקר הם נפאים לכם: כי לא שלחתים נאם יהוה והם נפאים
 20 בשמי לשקר למען הדיחי אתכם ואבדתם אתם והנביאים הנפאים לכם: ואל
 21 הכהנים ואל כל העם הזה תדבר - לאמר כה אמר יהוה אל תשמעו אל דברי
 22 נביאיכם הנפאים לכם לאמר הנה כלי בית יהוה מושבים מבבלה עתה מקרה כי
 23 שקר המה נפאים לכם: אל תשמעו אליהם עבדו את מלך בבל וחיו למה תהיה
 24 העיר הזאת חרבה: ואם נפאים הם ואם יש דבר יהוה אתם יפגעו נא ביהוה
 25 צבאות לבלתי יבאו הכלים הנותרים בבית יהוה ובית מלך יהודה ובירושלם
 26 בבבלה: כי כה אמר יהוה - על יתר הכלים - אשר לא לקחם - מלך בבל
 27 בגלותו את יכניהו - מירושלם - : בבבלה יובאו - נאם יהוה - :
 28,אב ויאמר חנניה בן עזור הנביא אשר מגבעון בבית יהוה לעיני הכהנים וכל
 2 העם לאמר: כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל לאמר שברתי את על מלך בבל:
 3 בעוד שנתיים ימים אני משיב אל המקום הזה את - כלי בית יהוה - : ואת
 4 יכניה - ואת - גלות יהודה - כי אשבר את על מלך בבל: ויאמר ירמיה הנביא
 5 אל חנניה הנביא לעיני הכהנים ולעיני כל העם העומדים בבית יהוה: ויאמר
 6 ירמיה הנביא אמן כן יעשה יהוה יקם יהוה את דבריך אשר נבאת להשיב כלי

(א) 27,7 ועבדו אתו כל הגוים ואת בנו ואת בנו עד בא עת ארצו גם הוא ועבדו בו גוים רבים ומלכים גדולים:

להם למען ישובו איש מדרכו הרעה וסלחתי לעונם ולחטאתם: ויקרא ירמיהו 36,4
את ברוך בן נְרִיָּה ויכתב ברוך מפי ירמיהו את כל דברי יהוה אשר דבר אליו
על מגלת ספר: ויצוה ירמיהו את ברוך לאמר אני עצור לא אוכל לבוא בית ה
יהוה: ובאת אתה וקראת במגלה אשר כתבת מפי את דברי יהוה באזני העם 5
בית יהוה ביום צום וגם באזני כל יהודה הבאים מעריהם תקראם: אולי תפל 7
תחנתם לפני יהוה וישובו איש מדרכו הרעה כי גדול האף והחמה אשר דבר
יהוה אל העם הזה: ויעש ברוך בן נְרִיָּה ככל אשר צוהו ירמיהו הנביא לקרא 8
בספר דברי יהוה בית יהוה: ויהי בשנה החמישית ליהויקים בן יאשיהו מלך 9
יהודה בחדש התשעי קראו צום לפני יהוה כל העם בירושלם וכל העם הבאים
מערי יהודה בירושלם: ויקרא ברוך בספר את דברי ירמיהו בית יהוה בלשכת 10
גמריהו בן שָׁפָן הספר בחצר העליון פתח שער בית יהוה החדש באזני כל העם:
וישמע מכיהו בן גמריהו בן שפן את כל דברי יהוה מעל הספר: וירד בית המלך 12,11
על לשכת הספר והנה שם כל השרים יושבים אלישמע הספר ודליהו בן שמעיהו
ואלנתן בן עכבור וגמריהו בן שפן וצדקיהו בן חנניהו וכל השרים: ויגיד להם 13
מיכיהו את כל הדברים אשר שמע בקרא ברוך בספר באזני העם: וישלחו כל 15
השרים אל ברוך את יהודי בן נתניהו בן שְׁלֹמִיָּהוּ בן כושי לאמר המגלה אשר
קראת בה באזני העם קחנה בידך ולך ויקח ברוך בן נְרִיָּהוּ את המגלה בידו 16,1
ויבא אליהם: ויאמרו אליו שב נא וקראנה באזנינו ויקרא ברוך באזניהם: ויהי 16,1
כשמעם את כל הדברים פחדו איש אל רעהו ויאמרו אל ברוך הגיד נגיד למלך
את כל הדברים האלה: ואת ברוך שאלו לאמר הגד נא לנו איך כתבת את כל 20
הדברים האלה - : ויאמר להם ברוך מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני
כתב על הספר בְּיָדִי: ויאמרו השרים אל ברוך לך הסתר אתה וירמיהו ואיש אל 19
ידע איפה אתם: ויבאו אל המלך חצרה ואת המגלה הפקדו בלשכת אלישמע כ
הספר ויגידו באזני המלך את כל הדברים: וישלח המלך את יהודי לקחת את 21
המגלה ויקחה מלשכת אלישמע הספר ויקראה יהודי באזני המלך ובאזני כל 25
השרים העמדים מעל המלך: והמלך יושב בית החרף בחדש התשעי ואת האח
לפניו מבִּעֶרֶת: ויהי כקרא יהודי שלש דלתות וארבעה יקרעה בתער הספר והשִׁלֵּךְ 23
אל האש אשר אל האח עד תם כל המגלה על האש אשר על האח: ולא פחדו 24
ולא קרעו את בגדיהם המלך וכל עבדיו השמעים את כל הדברים האלה: וגם כה 24
אלנתן ודליהו וגמריהו הפגִּעוּ במלך לבלתי שרף את המגלה ולא שמע אליהם: 30
ויצוה המלך את ירחמאל בן המלך ואת שריהו בן עזריאל ואת שְׁלֹמִיָּהוּ בן עבדאל 26
לקחת את ברוך הספר ואת ירמיהו הנביא ויסתִּרֵם יהוה:
ויהי דבר יהוה אל ירמיהו אחרי שרף המלך את המגלה ואת הדברים אשר 27
כתב ברוך מפי ירמיהו לאמר: שוב קח לך מגלה אחרת וכתב עליה את כל 28
הדברים - אשר היו על המגלה - אשר שרף יהויקים מלך יהודה: ועל יהויקים 35
מלך יהודה תאמר כה אמר יהוה אתה שרפת את המגלה הזאת לאמר מדוע
כתבת עליה לאמר בא יבוא מלך בבל והשחית את הארץ הזאת והשבית ממנה
אדם ובהמה: לכן כה אמר יהוה על יהויקים מלך יהודה לא יהיה לו יושב על 5
כסא דוד ונבלתו תהיה מְשֻׁלֶכֶת לחרב ביום ולקרה בלילה: ופקדתי עליו ועל זרעו 31
ועל עבדיו את עֹנָם והבאתי עליהם ועל יושבי ירושלם ואל איש יהודה את כל 40
הרעה אשר דברתי אליהם ולא שמעו: ויִּקַּח ³² ברוך מגלה אחרת ויכתב עליה
מפי ירמיהו את כל דברי הספר אשר שרף יהויקים מלך יהודה כאש ועוד נוסף
עליהם דברים רבים כהמה:

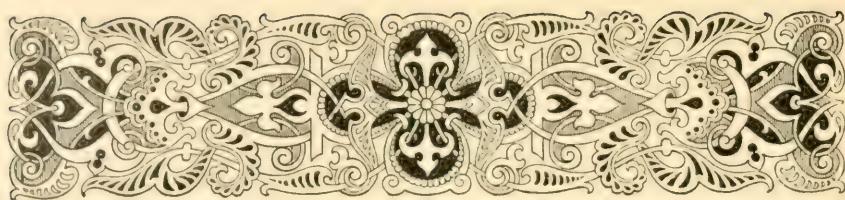
20 ואת כל יגיעה ואת כל יקרה ואת כל אוצרות מלכי יהודה אתן ביד איביהם
 6 ובזוזם ולקחום והביאום בבלה: ואתה פשחור וכל ישבי ביתך תלכו בשבי ובבל
 תבוא ושם תמות ושם תקבר אתה וכל אהביך אשר נפאת להם בשקר:

- 26,א** בראשית ממלכות יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה היה הדבר הזה: אל ירמיהו: 5
 2 מאת יהוה לאמר: כה אמר יהוה עמד בחצר בית יהוה ודברת: אל כל -
 יהודה הבאים להשתחות בית יהוה את כל הדברים אשר צויתך לדבר אליהם
 3 אל תגרע דבר: אולי ישמעו וישבו איש מדרכו הרעה ונחמתי אל הרעה אשר
 4 אנכי חשב לעשות להם מפני רע מעלליהם: ואמרת אליהם כה אמר יהוה אם
 ה לא תשמעו אלי ללכת בתורתי אשר נתתי לפניכם: לשמע על דברי עבדי הנבאים
 6 אשר אנכי שלח אליכם - השכם ושלח ולא שמעתם: ונתתי את הבית הזה כשלה
 ואת העיר הזאת אתן לקללה לכל גוי הארץ:
 7 וישמעו הכהנים והנביאים וכל העם את ירמיהו מדבר את הדברים האלה
 8 בבית יהוה: ויהי ככלות ירמיהו לדבר את כל אשר צוהו: יהוה לדבר אל כל
 9 העם ויתפשו אתו הכהנים והנביאים - לאמר מות תמות: מדוע נבית בשם יהוה
 לאמר קָשָׁלוּ יהיה הבית הזה והעיר הזאת תחרב מאין יושב ויקהל כל העם אל
 י ירמיהו בבית יהוה: וישמעו שרי יהודה את הדברים האלה ויעלו מבית המלך
 11 בית יהוה וישבו בפתח שער יהוה החדש: ויאמרו הכהנים והנביאים אל השרים
 ואל כל העם לאמר משפט מות לאיש הזה כי נבא אל העיר הזאת כאשר
 12 שמעתם באזניכם: ויאמר ירמיהו אל כל השרים ואל כל העם לאמר יהוה שלחני
 13 להנבא אל הבית הזה ואל העיר הזאת את כל הדברים אשר שמעתם: ועתה
 הטיבו דרכיכם ומעלליכם ושמעו בקול יהוה אלהיכם וינחם יהוה אל הרעה אשר
 14 דבר עליכם: ואני הנני בידכם עשו לי כטוב וכישר בעיניכם: אך ידעו תדעו כי
 אם ממתים אתם אתי כי דם נקי אתם נתנים עליכם ואל העיר הזאת ואל יושביה
 16 כי באמת שלחני יהוה עליכם לדבר באזניכם את כל הדברים האלה: ויאמרו
 השרים וכל העם אל הכהנים ואל הנביאים אין לאיש הזה משפט מות כי בשם
 17 יהוה אלהינו דבר אלינו: ויקמו אנשים מוקני הארץ ויאמרו אל כל קהל העם
 18 לאמר: מיכיה המורשתי היה נבא בימי חזקיהו מלך יהודה ויאמר אל כל עם
 יהודה לאמר כה אמר יהוה צבאות ציון שדה תחרש וירושלים עיים תהיה והר
 19 הבית לבמות יער: ההמת המתהו חזקיהו מלך יהודה וכל יהודה הלא ירא את
 20 יהוה ויחל את פני יהוה וינחם יהוה אל הרעה אשר דבר עליהם ואנחנו עשים
 24 רעה גדולה על נפשותינו: אך יד אחיקם בן שפן היתה את ירמיהו לבלתי תת
 אתו ביד העם להמיתו:
 כ וגם איש היה מתנבא בשם יהוה אוריהו בן שמעיהו מקרית היערים וינבא
 21 על העיר הזאת ועל הארץ הזאת ככל דברי ירמיהו: וישמע המלך יהויקים וכל
 35 גבוריו וכל השרים את דבריו ויבקש המלך המיתו וישמע אוריהו וירא ויברח
 22 ויבא מצרים: וישלח המלך יהויקים אנשים מצרים את אלנתן בן עכבור ואנשים
 23 אתו אל מצרים: ויוציאו את אוריהו ממצרים ויביאיהו אל המלך יהויקים ויפהו
 בחרב וישלך את נבלתו אל קברי בני העם:

40

- 36,א** ויהי בשנה הרביעת ליהויקים בן יאשיהו מלך יהודה היה הדבר הזה אל
 2 ירמיהו מאת יהוה לאמר: קח לך מגלת ספר וכתבת אליה את כל הדברים אשר
 דברתי אליך על ישראל ועל יהודה ועל כל הגוים מיום דברתי אליך מימי יאשיהו
 3 ועד היום הזה: אולי ישמעו בית יהודה את כל הרעה אשר אנכי חשב לעשות

ספר דברי ירמיהו והוא כתוב ימים רבים אחרי מות הנביא

- כה אמר יהוה הלוך וקנית בקקך יוצר חרש ו-לקחת- מוקני העם ומוקני 19,8
הכהנים: ויצאת אל גיא בן הנם אשר פתח שער החרס-ית וקראת שם את 2
הדברים אשר אדבר אליך: ואמרת שמעו דבר יהוה מלכי יהודה וישבי ירושלם 3
כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל הנני מביא רעה על המקום הזה אשר כל 4
שמעה תצלנה אזניו: יען אשר עזבני וינכרו את המקום הזה ויקטרו בו לאלהים 5
אחרים אשר לא ידעום המה ואבותיהם ומלכי יהודה ומלאו את המקום הזה דם 6
נקים: ובנו את במות הבעל לשרף את בניהם באש עלות לבעל אשר לא צויתי 7
ולא דברתי ולא עלתה על לבי: לכן הנה ימים באים נאם יהוה ולא יקרא למקום 8
הזה עוד התפת וגיא בן הנם כי אם גיא ההרעה: ובקתי את עצת יהודה וירושלם 9
במקום הזה והפלתים בחרב לפני איביהם וביד מבקשי נפשם ונתתי את נבלתם 10
למאכל לעוף השמים ולבהמת הארץ: ושמתי את העיר הזאת לשמה ולשרקה כל 11
עבר עליה ישם וישרק על כל מפתח: והאכלתים את בשר בניהם ואת בשר 12
בנתיהם ואיש בשר רעהו יאכלו במצור ובמצוק אשר יציקו להם איביהם ומבקשי 13
נפשם: ושברת הבקק לעיני האנשים ההלכים אותך: ואמרת אליהם כה אמר 14
יהוה צבאות ככה אשבר את העם הזה ואת העיר הזאת כאשר ישבר את כלי 15
היוצר אשר לא יוכל להרפה עוד - : כן אעשה למקום הזה נאם יהוה וליושביו 16
-לתת את העיר הזאת כתפת: והיו בתי ירושלם ובתי מלכי יהודה כמקום התפת 17
הטמא- לכל הבתים אשר קטרו על גנתיהם לכל צבא השמים והסכ-ו- נסכים 18
לאלהים אחרים: 19
ויבא ירמיהו מהתפת אשר שלחו יהוה שם להנבא ויעמד בחצר בית יהוה 20
ויאמר אל כל העם: כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל הנני מביא- אל העיר 21
הזאת ועל כל עריה את כל הרעה אשר דברתי עליה כי הקשו את ערפם לבלתי 22
שמוע את דברי: 23
וישמע פשחור בן אמר הכהן והוא פקיד נגיד בבית יהוה את ירמיהו נבא 24,8
את הדברים האלה: ויכה-ו- ויתן אתו על המהפכת אשר בשער בנימן העליון 25
אשר בבית יהוה: ויהי ממחרת ויצא פשחור את ירמיהו מן המהפכת ויאמר אליו 26
ירמיהו לא פשחור קרא יהוה שמך כי אם מגור מסביב: כי כה אמר יהוה הנני 27
נתנך למגור לך ולכל אהיבך ונפלו בחרב איביהם ועיניך ראות ואת כל יהודה 28
אתן ביד מלך בבל והגלם בבלה והפם בחרב: ונתתי את כל חסן העיר הזאת 29

דברי ירמיהו הנביא
אשר נשמטו ממקומותם באשמת הסופרים
ואין לאל ידינו לסדרם בסדרם הראשון

2,14. העבד ישראל אם יליד בית הוא מדוע היה לבו: עליו ישאנו כפרים נתנו 5
 16 קולם וישיתו ארצו לשמה עריו נצתה מבלי ישב: גם בני נף ותחפנתי^ס ירעוך
 17 קרקד: הלוא זאת תעשה לך עובד את יהוה אליך - :

9,22 כה אמר יהוה אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו אל
 23 יתהלל עשיר בעשרו: כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידע אותי כי אני 10
 יהוה עשה חסד משפט וצדקה בארץ כי באלה חפצתי נאם יהוה:

הנה ימים באים נאם יהוה ופקדתי על כל מול בערלה: על מצרים ועל 24.כה
 יהודה ועל אדום ועל בני עמון ועל מואב ועל כל קצוצי פאה הישבים במדבר
 כי כל הגוים ערלים וכל בית ישראל ערלי לב: 15

עד מתי תאבל הארץ ועשב כל השדה ייבש מרעת ישבי בה ספתה בהמות 12,4
 ועוף כי אמרו לא יראה את אחריתנו:

יהוה עזי ומעזי ומנוסי ביום צרה אליך גוים יבאו מאפסי ארץ ויאמרו אך 16,19
 כ שקר נחלו אבותינו הבל ואין בם מועיל: היעשה לו אדם אלהים והמה לא
 אלהים:

כה אמר יהוה ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרעו ומן יהוה יסור 17,ה
 לבו: והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבוא טוב ושכן חררים במדבר ארץ 6
 8,7 מלחה ולא תשב: ברוך הגבר אשר יבטח ביהוה והיה יהוה מבטחו: והיה כעץ
 שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו ולא יבא חם והיה עלהו רענן
 ובשנת בצרת לא ידאג ולא ימיש מעשות פרי:

עקב הלב מכל ואגש הוא מי ידענו: אני יהוה חקר לב בתן כליות - לתת 9.י
 לאיש כדרכי^ס כפרי מעלליו:

קרא דגר ולא ילד עשה עשר ולא במשפט בחצי ימי^ס יעזבנו ובאחריתו 11
 יהיה נבל: ^א

מקוה ישראל יהוה כל עוביך יבשו ^ססוריך- בארץ יכלמו כי עזבו מקור 13
 מים חיים את יהוה:

46,28 ושב יעקב ושקט ושאנן ואין מחירי: אתה אל תירא עבדי יעקב נאם יהוה כי אתך אני כי
 אעשה כלה בכל הגוים אשר הדחתך שמה ואתך לא אעשה כלה ויפדתיך למשפט ונקם לא
 אנקד:

17,12 (א) כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו:

צִנְיָנִים שְׁמִי לֶךְ תִּמְרוּרִים שְׁתִּי לֶכֶךְ לִמְסֻלָּה דֶּרֶךְ הַלֶּכְתָּ שׁוּבִי בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל שְׁבִי 31
 אֶל עֵרֶךְ אֱלֹהִים: עַד מָתִי תִתְחַמְקִין הַבַּת הַשּׁוֹכֶבֶה כִּי בָרָא יְהוָה חֲדָשָׁה בָּאָרֶץ 22
 וְנִקְבָּה תִסּוּבֵב גִּבְרִי: כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד יֹאמְרוּ אֶת הַדָּבָר 23
 הַזֶּה בָּאָרֶץ יְהוּדָה וּבְעָרָיו בְּשׁוּבִי אֶת שְׁבוֹתָם יִבְרַכֵּךְ יְהוָה נוֹה צִדֵּק הֵרָה הַקֹּדֶשׁ:
 5 וַיֵּשְׁבוּ בֵּה יְהוּדָה וְכָל עָרָיו יִחְדּוּ אִפְרַיִם וְנִסְעוּ בַּעֲדָר: כִּי הָרֹוֹתִי נֶפֶשׁ עֲנָפָה וְכָל 24 כֹּה
 נֶפֶשׁ דָּאֵבָה מִלְּאֲתִי: עַל זֹאת הִקִּיצְתִּי וָאֵרָאָה וּשְׁנַתִּי עֲרֵבָה לִי: 26
 הִנֵּה יָמִים בָּאִים נָאִים יְהוָה וּזְרַעְתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּית יְהוּדָה וְרַע 27
 אָדָם וּזְרַע בְּהֵמָה: וְהִיָּה כִּאֲשֶׁר שִׁקְדְּתִי עֲלֵיהֶם לְנִתּוּשׁ - וְלִהְרַע כֵּן אֲשַׁקֵּךְ עֲלֵיהֶם 28
 לְבִנּוֹת וּלְנִטְוֹעַ נָאִים יְהוָה: בְּיָמִים הָהֵם לֹא יֹאמְרוּ עוֹד אֲבוֹת אֲכָלוּ בֶּסֶר וּשְׁנֵי 29
 בָּנִים תִּקְהִינָה: כִּי אִם אִישׁ בְּעוֹנוֹ יָמוּת כָּל הָאָדָם הָאֹכֵל הַבָּסֶר תִּקְהִינָה שְׁנֵי: ל 30
 הִנֵּה יָמִים בָּאִים נָאִים יְהוָה וְכִרְתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּית יְהוּדָה בְּרִית חֲדָשָׁה: 31
 לֹא כִבְרִית אֲשֶׁר כִּרְתִּי אֶת אֲבוֹתָם בְּיוֹם הַחֻזִּיקִי בִידֵם לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם 32
 אֲשֶׁר הֵמָּה הִפְרוּ אֶת בְּרִיתִי וְאֲנֹכִי בַעֲלֵתִי בָם נָאִים יְהוָה: כִּי זֹאת הַבְּרִית אֲשֶׁר 33
 אִכְרַת אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי הַיָּמִים הָהֵם נָאִים יְהוָה נִתְּתִי אֶת תּוֹרֹתִי בִּקְרָבָם
 15 וְעַל לִבָּם אֲכַתְּבֵנָה וְהָיִיתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים וְהֵמָּה יִהְיוּ לִי לְעָם: וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד אִישׁ 34
 אֶת רַעְהוֹ וְאִישׁ אֶת אַחִיו לֵאמֹר דַּעוּ אֶת יְהוָה כִּי כֹלֵם יִדְעוּ אוֹתִי לְמַקְטֵנִם וְעַד
 גְּדוֹלָם נָאִים יְהוָה כִּי אֶסְלַח לְעוֹנֵיהֶם וּלְחַטָּאתָם לֹא אוֹזְכָר עוֹד: הִנֵּה יָמִים בָּאִים 38
 נָאִים יְהוָה וְנִבְנְתָה הָעִיר לִיהוָה מִמִּגְדָּל חֲנָנָל עַד שַׁעַר הַפֶּנֶה: וַיֵּצֵא עוֹד קוֹם 39
 הַמִּדְּבָר נִגְדּוּ עַל גִּבְעַת גֶּרֶב וְנִסַּב גִּזְתָּהּ: וְכָל הָעֵמֶק הַפְּגָרִים וְהַדָּשָׁן וְכָל הַשִּׁדְמוֹת 20
 עַד נַחַל קֶדְרוֹן עַד פֶּנֶת שַׁעַר הַסּוּסִים מוֹרְחָה קֹדֶשׁ לִיהוָה לֹא יִנְתָּשׁ וְלֹא יִהְרַם
 עוֹד לְעוֹלָם:

הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא לְבּוֹא נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל לְחַפּוֹת 46,13
 אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם:

הַגִּידוּ בְּמִצְרַיִם וְהַשְׁמִיעוּ בְּמִגְדָּל וְהַשְׁמִיעוּ בִּנְיָן וּבְתַחֲפַנְחָם אָמְרוּ הַתִּיבִּי 25
 וְהָקֵן לֶךְ כִּי אֲכָלָה חֶרֶב סְבִיבֶיךָ: מִדּוּעַ גָּם חָף אִפְרִי-ךָ לֹא עָמַד כִּי יְהוָה הִרְפּוּ: טו
 הִרְבָּה כּוֹשֵׁל גַּם נָפַל אִישׁ אֶל רַעְהוֹ וַיֹּאמְרוּ קוּמָה וּנִשְׁבָּה אֶל עַמָּנוּ וְאֶל אֶרֶץ 16
 מוֹלַדְתָּנוּ מִפְּנֵי חֶרֶב הַיּוֹנָה: קִרְאוּ לַשָּׁם פְּרַעְיָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם שֹׁאֵן הָעֶבֶד הַמּוֹעֵד: 17
 חִי אֲנִי נָאִים הַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ כִּי כְּתוּבוֹר בַּהֲרִים וּכְכֹרֵמֶל בֵּים יְבוּא: כִּלִּי 18,19
 30 גוֹלָה עָשִׂי לֶךְ יוֹשֶׁבֶת בֵּת מִצְרַיִם כִּי נָף לִשְׁמָה תִּהְיֶה וְנִצַּתָּה מֵאֵין יוֹשֵׁב: עֲגָלָה כ
 יִפְחַפְּיָה: מִצְרַיִם קֶרֶן מִצְפּוֹן בֹּא בִּה-: גַּם שְׁכָרְיָה בִּקְרָבָה כַּעֲגָלִי מְרַבֵּק כִּי גַם 21
 הֵמָּה הִפְנוּ נֶסוּ יַחֲדָיו לֹא עָמְדוּ כִּי יוֹם אִידָם בֹּא עֲלֵיהֶם עַת פִּקְדָתָם: קוֹלָה כְּנַחֵשׁ 22
 יֶלֶךְ כִּי בַחִיל יִלְכוּ וּבִקְרָדָמוֹת בָּאוּ לָהּ כַּחֲטָבֵי עֵצִים: כִּרְתּוּ יַעֲרָה נָאִים יְהוָה כִּי 23
 לֹא יַחֲקֵר כִּי רַבּוּ מֵאֲרָבָה וְאֵין לָהֶם מִסְפָּר: הַבִּישָׁה בֵּת מִצְרַיִם נִתְּנָה בִּיד עַם 24
 35 צָפוֹן: אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי פּוֹקֵד אֶל אֲמוֹן מִנָּא וְעַל פְּרַעְיָה וְעַל כֹּה 25
 מִצְרַיִם וְעַל אֱלֹהֵיהָ וְעַל מַלְכֶיהָ וְעַל פְּרַעְיָה וְעַל הַבְּטָחִים בּוֹ: וְנִתְּתִים בִּיד מִבְּקָשִׁי 26
 נֶפֶשׁם וּבִיד נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וּבִיד עַבְדִּיו וְאַחֲרֵי כֵן תִּשְׁכַּן כִּימִי קֶדֶם נָאִים
 יְהוָה: ^β

(א) לה. 31 כה אמר יהוה נתן שמש לאור יומם תקת ירח וכוכבים לאור לילה רגע הים ויהמו גליו
 36 יהוה צבאות שמו: אם ימשו החקים האלה מלפני נאם יהוה גם זרע ישראל ישבתו מהיות
 37 גוי לפני כל הימים: כה אמר יהוה אם ימדו שמים מלמעלה ויחקרו מוסרי ארץ למטה
 גם אני אמאם בכל זרע ישראל על כל אשר עשו נאם יהוה:

(β) 46,27 ואתה אל תירא עבדי יעקב ואל תחת ישראל כי הנני מושעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבנים

- 30.7 ידיו על חלציו כיולדה ונהפכו כל פנים לירקון: הוי כי גדול היום ההוא מאין
 8 כמהו ועת צרה היא ליעקב וממנה יִשָּׁע: והיה ביום ההוא נאם יהוה צבאות
 9 אשבר עלו מעל צוואר-י ומוסרותי-י אנק ולא יעבדו בו עוד זרים: ועבדו את
 יהוה אלהיהם ואת דוד מלכם אשר אקים להם: ^{13,12}
 10 כה אמר יהוה אנוש לשברך נחלה מפתך: אין דן דינך למזור רפאות ^{13,12}
 14 תעלה אין לך: כל מאהבך שבתך אותך לא ידרשו כי מפת אויב הפיתך מוסר
 15 אכזרי על רב עונך עצמו חטאתיך: מה תזעק על שברך אנוש מכאבך על רב
 16 עונך עצמו חטאתיך עשיתי אלה לך: לכן כל אכליך יאכלו וכל צריך כלם בשבי
 17 ילכו והיו שִׁסִּיךָ למשפּה וכל בִּזְיִיךָ אתן לבו: כי אעלה ארכה לך ומפנותיך
 18 ארפאך נאם יהוה כי נדחה קראו לך ציון היא דרש אין לה: כה אמר יהוה ¹⁰
 הנני שב שבות אהלי יעקב ומשכנותיו ארחם ונבנתה עיר על תלה וארמון על
 19 משפטו ישב: ויצא מהם תודה וקול משחקים והרפתים ולא ימעטו והכבדתים ולא
 20 יצערו: והיו בניו כקדם ועדתו לפני תפון ופקדתי על כל לחציו: והיה אדירו ^{21, כ}
 ממנו ומשלו מקרבו יצא והקרבתי ונגש אלי כי מי הוא זה ערב את לבו לגשת
 31, א אלי נאם יהוה: בעת ההיא נאם יהוה אהיה לאלהים לכל משפחות ישראל ¹⁵
 והמה יהיו לי לעם:

- 2 כה אמר יהוה מצא חן במדבר עם שרידי חרב הלך להרגיעו ישראל:
 4-3 מרחוק יהוה נראה ל-י אהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד: עוד אבנך
 ה ונבנית בתולת ישראל עוד תִּפְּחִי ויצאת במחול משחקים: עוד תטעי כרמים
 6 בהרי שמרון נטעו נטעים וחללו: כי יש יום קראו נצרים בהר אפרים קומו ונעלה ²⁰
 7 ציון אל יהוה אלהינו: כי כה אמר יהוה רְנוּ ליעקב שמחה וצהלו בראש הגוים
 8 השמיעו הללו ואמרו הושע-י יהוה את עמ-י את שארית ישראל: הנני מביא
 אותם מארץ צפון וקבצתים מירכתי ארץ בם עיר ופֶּשֶׁת הרה ויולדת יחרו קהל
 9 גדול ישובו הנה: בבכי יבאו ובתחנונים אובילים אוליכם אל נחלי מים בדרך
 10 ישר לא יפשלו בה כי הייתי לישראל לאב ואפרים בכרי הוא: ²⁵ כה אמר יהוה
 קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם - כי איננו:
 16 כה אמר יהוה מגעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שֹׁכֵר לפַּעֲלֶתְךָ נאם יהוה
 18-17 וישבו מארץ אויב: ויש תקוה לאחריתך נאם יהוה וישבו בנים לגבולם: שמוע
 שמעתי אפרים מתנודד יסרתני ואָסַר כעגל לא לְמֹד הַשְׁכַּנִּי ואשובה כי אתה
 19 יהוה אלהי: כי אחרי שובי נחמתי ואחרי הַנְּדָעִי ספקתי על ירך בשתי וגם ³⁰
 כ נכלמתי כי נשאתי חרפת נעורי: הֵבֵן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים כי מדי
 21 דברי בו זכר ואזכרנו עוד על כן המו מעי לו רחם ארחמנו נאם יהוה: הציבי לך

(א) 30, י ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם יהוה ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך
 מארץ שָׂכִים ושב יעקב ושקט ושאנן ואין מתריר: כי אתך אני נאם יהוה להושיעך כי אעשה
 כלה בכל הגוים אשר הפיצותיך שם אך אתך לא אעשה כלה ויפּרִתִּיךָ למשפט ונקָה לא
 אנקך:

(ב) 23,22 והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים: הנה סערת יהוה חמה יצאה סער מתנודר על
 ראש רשעים יחול: לא ישוב חרון אף יהוה עד עשתו ועד הקימו מַזְמוֹת לבו באחרית הימים
 תתכוננו בה:

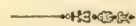
(ג) 31, י שמעו דבר יהוה גוים והגידו באיים ממרחק ואמרו מִן־הַיָּם יִבְצְעוּ ושמרו כרעה עדרו:
 כי פדה יהוה את יעקב ונאלץ מיד חוק ממנו: ובאו ורגנו במרום ציון ונהרו אל טוב יהוה
 על דגן ועל תירש ועל יצהר ועל בני צאן ובקר והיתה נפשם כנן רוה ולא יוסיפו לראבה
 עור: אז תשמח בתולה במחול ובקָרִים וקָנִים יחרו והפכתי אבלם לששון ונחמתיים ושמחתים
 מינונם: ורִצִּיתִי נפש הכהנים דשן ועמי את טובי ישבעו נאם יהוה:

- כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל בְּתִי הָעִיר הַזֹּאת וְעַל בְּתִי מַלְכֵי יְהוּדָה 33,4
 הַיִּנְתְּצִים² אִישׁ⁸ הַכְּשָׁדִים⁵ בָּאִים³ בַּסִּלּוֹת⁴ וּבַחֶרֶב⁶ לְהַלְחֵם עֲלֵיהֶם וּלְמַלֵּאם⁷
 אֶת פְּגְרֵי הָאָדָם אֲשֶׁר הִפִּיתִי בָאִפִּי וּבַחֲמָתִי וְאֲשֶׁר הִסְתַּרְתִּי פְנֵי מֹדֵם עַל כָּל
 רַעְתָּם; הֲנִנִי מַעֲלָה לָהּ אֲרֻכָּה וּמִרְפָּא וּרְפָאתָם וְגִלְתִּי לָהֶם עֵתֶרֶת שְׁלוֹם וְאִמְתִּי;⁶
 5 וְהִשְׁבַּתִּי אֶת שְׁבוֹת יְהוּדָה וְאֶת שְׁבוֹת יִשְׂרָאֵל וּבְנֵתִים כְּבִרְאשְׁנָה; וְסִהַרְתִּים מִכָּל 8.7
 עֹנָם אֲשֶׁר חֲטָאוּ לִי וְסִלַּחְתִּי לָכֵן עֲוֹנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר חֲטָאוּ לִי וְאֲשֶׁר פָּשְׁעוּ בִּי;
 וְהִיתָה לִּי לִשְׁשׁוֹן לְתַהֲלָה וּלְתַפְאֶרֶת לְכָל גִּוֵּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּ אֶת כָּל הַטּוֹבָה⁹
 אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה וּפְחָדוֹ וּרְגֻזוֹ עַל כָּל הַטּוֹבָה וְעַל כָּל הַשְׁלוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה
 לָהּ; כֹּה אָמַר יְהוָה עוֹד יִשְׁמַע בְּמָקוֹם הַזֶּה אֲתֶם אֲמֹרִים חֶרֶב הוּא מֵאִין¹
 10 אָדָם וּמֵאִין בְּהִמָּה בְּעֵרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַם הַנִּשְׁמֹת מֵאִין אָדָם וּמֵאִין יוֹשֵׁב
 וּמֵאִין בְּהִמָּה; קוֹל שְׁשׁוֹן וְקוֹל שִׁמְחָה קוֹל הַתֵּן וְקוֹל כְּלֵא² כִּי אֲשִׁיב אֶת שְׁבוֹת¹¹
 הָאָרֶץ כְּבִרְאשְׁנָה אָמַר יְהוָה; כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עוֹד יִהְיֶה בְּמָקוֹם הַזֶּה הַחֶרֶב¹²
 מֵאִין אָדָם וְעַד בְּהִמָּה וּבְכָל עֲרֵי נוֹה רְעִים מִרְבָּצִים צֶאֱן; בְּעֵרֵי הָהָר בְּעֵרֵי הַשְּׂפֵלָה¹³
 וּבְעֵרֵי הַנֶּגֶב וּבְאָרֶץ בְּנִימָן וּבִסְבִּיבֵי יְרוּשָׁלַם וּבְעֵרֵי יְהוּדָה עַד תַּעֲבֹרְנָה הַצֶּאֱן עַל¹⁵
 15 יְדֵי מוֹנֶה אָמַר יְהוָה;¹⁴ לָכֵן הִנֵּה יָמִים בָּאִים נָאִם יְהוָה וְלֹא יֵאמְרוּ עוֹד חֵי יְהוָה¹⁵
 אֲשֶׁר הָעֵלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם; כִּי אִם חֵי יְהוָה אֲשֶׁר הָעֵלָה וְ אֶת⁸
 זֶרַע יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ צִפְנָה וּמִכָּל הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר הִדִּיחֵם שָׁמָּה וְהִשְׁבַּתִּים עַל
 אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָאֲבוֹתָם;

דברי ירמיהו האחרונים אשר דבר אחרי אשר גלכדה ירושלם

- 25 הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת יהוה לאמר: כה אמר יהוה אלהי ישראל 30,2,א
 לאמר כתב לך את כל הדברים אשר דברתי אליך אל ספר: כי הנה ימים באים³
 נאם יהוה ושבתני את שבות עמי ישראל ויהודה אמר יהוה והשבתים אל הארץ
 אשר נתתי לאבתם וירשוה;
 30 ואלה הדברים אשר דבר יהוה אל ישראל ואל יהודה: כה אמר יהוה קול ה'⁴
 חֲרָדָה שִׁמְעֵנִי פַחַד וְאִין שְׁלוֹם; שְׂאֵלוּ נָא וּרְאוּ אִם יֵלֵךְ מִדּוֹעַ רֵאִיתִי כָל גִּבּוֹר⁶

- (α) 33,11 קול אמרים הודו את יהוה צבאות כי טוב יהוה כי לעולם חסדו מכאן תודה בית יהוה
 14 (β) הנה ימים באים נאם יהוה והקימתי את הדבר הטוב אשר דברתי אל בית ישראל ועל
 15 בית יהודה: בימים ההם ובעת ההיא אצמיח לדוד צמח צדקה ועשה משפט וצדקה בארץ:
 17-16 בימים ההם תושע יהודה וירושלם תשכון לבטח וזה אשר יקרא לה יהוה צדקנו: כי כה
 18 אמר יהוה לא יכרת לדוד איש ישב על כסא בית ישראל: ולכהנים הלויים לא יכרת איש
 19 מלפני מעלה עולה ומקטיר מנחה ועשה זבח כל הימים: ויהי דבר יהוה אל ירמיהו
 כ לאמור: כה אמר יהוה אם תִּפְרוּ אֶת בְּרִיתִי הַיּוֹם וְאֶת בְּרִיתִי הַלַּיְלָה וּלְבַלְתִּי הַיּוֹם וְיָוֶם
 21 וְלַיְלָה בְּעֵתָם: גַּם בְּרִיתִי תִּפְּרֹךְ אֶת דּוֹד עַבְדִּי מֵהַיּוֹת לוֹ בֶּן מֶלֶךְ עַל כִּסְאוֹ וְאֶת הַלְוִיִּם
 22 הַכֹּהֲנִים מִשְׁרָתִי: אֲשֶׁר לֹא יִסְפְּרֻ צָבָא הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִמְדּוּ חוֹל הַיָּם כֵּן אֲרַכֶּה אֶת זֶרַע דּוֹד
 24-23 עַבְדִּי וְאֶת הַלְוִיִּם מִשְׁרָתִי אֲתִי: וְהָיָה דְּבַר יְהוָה אֵל יִרְמְיָהוּ לֵאמֹר: הֲלוֹא רָאִיתָ מֶה הָעָם
 כה הָיָה לֵאמֹר שְׁתֵּי הַמִּשְׁפָּחוֹת אֲשֶׁר בָּחַר יְהוָה בָּהֶם וַיִּמָּאֶסּוּ וְאֶת עַמִּי יִנְאַצּוּן מֵהַיּוֹת
 26 עוֹד גִּוֵּי לִפְנֵיהֶם: כֹּה אָמַר יְהוָה אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֻקּוֹת שְׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׁמְתִי:
 אֲשִׁיב אֶת שְׁבוֹתָם וְתַחֲמֹתֵי:

32,12 את ספר המקנה את החתום - ואת הגלוי: ואתן את-י אל ברוך בן נריה בן מחסיה לעיני הנמאל דדי ולעיני העדים הכתבים בספר המקנה -לעיני כל היהודים הישבים בחצר המטרה: ואצוה את ברוך לעיניהם לאמר: כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל לקוח - את ספר המקנה הזה -את החתום ואת 14.13 הגלוי - ונתת-י בכלי חרש למען יעמד- ימים רבים: כי כה אמר יהוה צבאות 5 אלהי ישראל עוד יקנו בתים ושרות וכרמים בארץ הזאת: ואתפלל אל יהוה אחרי 16 תתי את ספר המקנה אל ברוך בן נריה לאמר: הנה הסללות באו העיר ולכדה והעיר נתנה ביד הכשדים הנלחמים עליה מפני החרב והרעב והדבר ואשר דברת 24 כה היה והנך ראה: ואתה אמרת אלי - קנה לך השדה בכסף והעד עדים והעיר נתנה ביד הכשדים: ויהי דבר יהוה אל-י לאמר: הנה אני יהוה אלהי ביד 27.26 כל בשר הממני יפלא כל דבר: לכן כה אמר יהוה הנני נתן את העיר הזאת ביד - מלך 28 בבל ולכדה: ובאו הכשדים הנלחמים על העיר הזאת והציתו את העיר הזאת באש ושרפו -את הבתים אשר קטרו על גנותיהם לבעל והפכו נסכים לאלהים 29 לאחרים למען הכעיסני: כי היו בני ישראל ובני יהודה אך עשים הרע בעיני 30 מנערתיהם - כי על אפי ועל חמתי היתה לי העיר הזאת למן היום אשר בננו אותה ועד היום הזה להסירה מעל פני: על כל רעת בני ישראל ובני יהודה 31 אשר עשו להכעיסני המה מלכיהם שריהם כהניהם ונביאיהם ואיש יהודה וישיבי 32 ירושלם: ויפנו אלי ערף ולא פנים ולמד אתם השכם ולמד ואינם שמעים לקחת 33 מוסר: וישימו שקוציהם בכית אשר נקרא שמי עליו למטאז: ויבנו את במות 34 הבעל אשר בניא בן הנם להעביר את בניהם ואת בנותיהם למלך אשר לא צויתים ולא עלתה על לבי לעשות התועבה הזאת למען החטיא- את יהודה: 36 ועתה לכן כה אמר יהוה אלהי ישראל אל העיר הזאת אשר את-ה- אמר- נתנה ביד מלך בבל בחרב וברעב ובדבר: הנני מקבצם מכל הארצות אשר הדחתים 37 שם באפי ובחמתי ובקצף גדול והשבתים אל המקום הזה והשבתים לבטח: והיו 38 לי לעם ואני אהיה להם לאלהים: ונתתי להם לב אחד ודרך אחד ליראה אותי 39 כל הימים לטוב להם ולבניהם אחריהם: וכרתי להם ברית עולם אשר לא אשוב 40 מאחריהם להיטיבי אותם ואת יראתי אתן בלבבם לבלתי סור מעלי: וששתי עליהם להטיב אותם ונטעתי בארץ הזאת באמת בכל לבי ובכל נפשי: כי כה 42 אמר יהוה כאשר הבאתי אל העם הזה את כל הרעה הגדולה הזאת כן אנכי 43 מביא עליהם את כל הטובה אשר אנכי דבר עליהם: ונקנה השדה בארץ הזאת 30 אשר את-ה- אמר- שָׁמָּה היא מאין אדם ובהמה נתנה ביד הכשדים: שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום והעד עדים בארץ בנימן ובסביבי ירושלם ובערי יהודה ובערי ההר ובערי השפלה ובערי הנגב כי אשיב את שבותם נאם יהוה: 33,א ויהי דבר יהוה אל ירמיהו שנית והוא עודנו עצור בחצר המטרה לאמר: ב

32,17 (א) אהה אדני יהוה הנה אתה עשית את השמים ואת הארץ בכתך הגדול ובולעך הנטויה לא

18 יפלא ממך כל דבר: עשה חסד לאלפים ומשלם עון אבות אל חיק בניהם אחריהם האל הנדול

19 הנבור יהוה צבאות שמו: גדל העצה ורב העלילה אשר עיניך פקחות על כל דרכי בני אדם

20 לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעליו: אשר שמת אתות ומפתים בארץ מצרים עד היום הזה ובישראל

21 ובאדם ותעשה לך שם כיום הזה: ותצא את עמך את ישראל מארץ מצרים באתות ובמופתים

22 וביד חזקה ובאורוע נטויה ובמורא גדול: ותתן להם את הארץ הזאת אשר נשבעת לאבותם

23 לתת להם ארץ זבת חלב ודבש: ויבאו וירשו אתה ולא שמעו בקולך ובתר-תך לא הלכו את

כל אשר צויתם להם לעשות לא עשו ותקרא אתם את כל הרעה הזאת:

(ב) 33,2-3 כה אמר יהוה עשה יהוה יוצר אותה להכינה יהוה שמו: קרא אלי ואענך ואניגיד לך גדלות ובפירות לא ידעתם;

הצרים עליכם מחוץ לחומה ואספתי אותם אל תוך העיר הזאת: ונלחמתי אני ה' 21,ה
 אתכם ביד נטויה ובוזוע חזקה ובאף ובחמה ובקצף גדול: והפיתי את יושבי 6
 העיר הזאת - את האדם ואת הבהמה בדבר גדול ימתו: ואחרי כן נאם יהוה 7
 אתן את צדקיהו מלך יהודה ואת עבדיו ואת העם - הנשארים בעיר הזאת מן 5
 הדבר מן החרב ומן הרעב ביד - איביהם וביד מבקשי נפשם והכם לפי חרב לא 8
 יחוס עליהם ולא יחמל ולא ירחם: ואל העם הזה תאמר כה אמר יהוה הנני נתן 9
 לפניכם את דרך החיים ואת דרך המות: הישב בעיר הזאת ימות בחרב וברעב 9
 ובדבר והיוצא ונפל על הכשדים הצרים עליכם יחיה והיתה לו נפשו לשלל: כי 1
 שמתי פני בעיר הזאת לרעה ולא לטובה נאם יהוה ביד מלך בבל נתתן ושרפה 10
 באש: ^א הנני אליך ישבת העמק צור המישר נאם יהוה האמרים מי יחת עלינו 13
 ומי יבוא במעונותינו: ופקדתי עליכם כפרי מעלליכם נאם יהוה והצתי אש ביערה 14
 ואכלה כל סביביה:

אורר היום אשר ילדתי בו יום אשר ילדתי אמי אל יהי ברוך: אורר האיש 20,ט,14
 אשר בשר את אבי לאמר ילד לך בן זכר שמת שמחהו: והיה האיש ההוא כערים 15
 אשר הפך יהוה ולא נחם ושמע זעקה בבקר ותרועה בעת צהרים: 'למה' לא 17
 מויתתני - ב-רחם ותהי לי אמי קברי ורחמה הרת עולם: למה זה מרחם יצאתי 18
 לראות עמל ויגון ויכלו בבשת ימי:
 פתיתני יהוה ואפת חזקתני ותוכל הייתי לשחוק כל היום כלֹה לעג לי: כי מדי 8,7
 אדבר אועק חמס ושד אקרא כי היה דבר יהוה לי לחרפה ולקלם כל היום: 20
 ואמרתי לא אוכרנו ולא אדבר עוד בשמו והיה בלבי כאש בערת עצר בעצמתי 9
 ונלאיתי כלכל ולא אוכל: כי שמעתי דבת רבים מגור מסביב הגידו ונגידנו כל 1
 אנוש שלמי שמרי צלעי אולי יפתה ונוכלה לו ונקחה נקמתנו ממנו: ויהוה אותי 11
 כגבור עריץ על כן רדפי יפשלו ולא יכלו בשו מאד כי לא השכילו כלמת עולם 25
 לא תשכח: ויהוה צבאות בחן צדיק ראה כליות ולב אראה נקמתך מהם כי אליך 12
 גליתי את ריבי: ^ב

הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת יהוה בשנת העשירית לצדקיהו מלך 32,א
 יהודה: ^ז ואז חיל מלך בבל צרים על ירושלם וירמיהו - היה כלאו בחצר המטרה: ^ה 2
 30 ^י ו-הי' ^ג 3 ^ד דבר ^ה יהוה ^ו אל- ^ז ירמיהו לאמר: הנה חֲנֻמָּאל בן שֶׁלֶם דרך בא אליך 7,6
 לאמר קנה לך את שדי אשר בענתות כי לך משפט הגֹּאֲלָה לקנות: ויבא אלי 8
 חֲנֻמָּאל בן דדי כדבר יהוה אל חצר המטרה ויאמר אלי קנה נא את שדי אשר 8
 בענתות - כי לך משפט הִירָשָׁה ולך הגֹּאֲלָה קנה לך ואדע כי דבר יהוה הוא: 9
 ואקנה את השדה מאת חנמאל בן דדי - ואשקלה לו את הכסף שבעה שקלים 9
 ועשרה הכסף: ואכתב בספר ואחתם ואעד עדים ואשקל הכסף במאזנים: ואקח 11,י

(א) 21,12,11 ולבית מלך יהודה שמעו דבר יהוה: בית דוד כה אמר יהוה דינו לבקר משפט והצילו
 נוול מיד עושק פן תצא כאש חמתי ובערה ואין מוכה מפני רע מעלליכם:

(ב) 20,13 שירו ליהוה הללו את יהוה כי הציל את נפש אביון מיד מַרְעִים:

(ג) 32,א היא השנה שמנה עשרה שנה לגבוכדראצר:

(ד) 3,2 אשר בית מלך יהודה: אשר כלאו צדקיהו מלך יהודה לאמר מדוע אתה נבא לאמר
 4 כה אמר יהוה הנני נתן את העיר הזאת ביד מלך בבל ולכדה: וצדקיהו מלך יהודה
 לא ימלט מיד הכשדים כי הנתן ינתן ביד מלך בבל ודבר פיו עם פיו ועיניו את עיניו
 ה תראינה: ובבל יוליך את צדקיהו ושם יהיה עד פקדי אתו נאם יהוה כי תלחמו את
 הכשדים לא תצליחו:

לנבאים

23,9

- נשבר לבי בקרבי רחפו כל עצמתי הייתי כאיש שפור וכנבר עברו יין מפני
 יהוה ומפני דברי קדשו: ^י כי מפני אלה אכלה הארץ יכשו נאות מדבר ותהי
 מרוצתם רעה וגבורתם לא כן: כי גם נביא גם כהן חנפו גם בביתי מצאתי
 רעתם נאם יהוה: לכן יהיה דרכם להם כחלקלקות באפלה ידחו ונפלו בה כי ⁵
 אביא עליהם רעה שנת פקדתם נאם יהוה: ובנביאי שמרון ראיתי תפלה הנבאו
 בבעל ויִתְּעוּ את עמי את ישראל: ובנבאי ירושלם ראיתי שערורה נאוף והלך
 בשקר וחזקו ידי מרעים לבלתי שבו איש מרעתו היו לי כלם כסדם וישיביה
 כעמרה: לכן כה אמר יהוה צבאות על הנבאים הנני מאכיל אותם לענה והשקתים
 מי ראש כי מאת נביאי ירושלם יצאה חנפה לכל הארץ: כה אמר יהוה צבאות ¹⁰
 אל תשמעו על דברי הנבאים הנבאים לכם מהגלים המה אתכם חוזן לבם ידברו
 לא מפי יהוה: אמרים אמור למנא־צִי־יִדְבָר־ יהוה שלום יהיה לכם וכל הלך בשררות
 לבו אמרו לא תבוא עליכם רעה: כי מי עמד בסוד יהוה וירא וישמע את דברו
²¹ ^י מי הקשיב דברי יִשְׁמָעֵי: לא שלחתי את הנבאים והם רצו לא דברתי אליהם
 והם נבאו: ואם עמדו בסודי וישמיעו דברי את עמי וישבום מדרכם הרע ¹⁵ ^{מֵרַע}
^{24,23} מעלליהם: האלתי מקרב אני נאם יהוה ולא אלתי מרחק: אם יסתר איש במסתרים
 ואני לא אראנו נאם יהוה הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם יהוה:
²⁶ שמעתי את אשר אמרו הנבאים הנבאים בשמי שקר לאמר חלמתי חלמתי: עד
 מתי הִיֵּשׁ בלב הנבאים נבאי השקר ונביאי תרמית לבם: החשבים להשכיח את
 עמי שמי בחלומתם אשר יספרו איש לרעהו כאשר שכחו אבותם את שמי בבעל: ²⁰
 הנביא אשר אתו חלום יספר חלומ־י־ ואשר דברי אתו ידבר דברי אמת מה לתבן
²⁹ את הבר נאם יהוה: הלא כה דברי כאש נאם יהוה וכפמיש יפציץ סלע: לכן
 הנני על הנביאים נאם יהוה מגנבי דברי איש מאת רעהו: הנני על הנביאים
³² נאם יהוה הלקחים לשונם וינאמו נאם: הנני על ^{הנביאים} נבאי חלמות שקר
 נאם יהוה ויִסְפְּרוּ ויִתְּעוּ את עמי בשקריהם ובפחזותם ואנכי לא שלחתי ולא
 צויתים והועילו לא יועילו לעם הזה נאם יהוה: וכי ישאלך העם הזה או הנביא
 או כהן לאמר מה משא יהוה ואמרת אליהם את־ם ה־משא ונמשתי אתכם נאם
 יהוה: והנביא והכהן והעם אשר יאמר משא יהוה ופקדתי על האיש ההוא ועל
 לה ביתו: כה תאמרו איש על רעהו ואיש אל אחיו מה ענה יהוה ומה דבר יהוה:
³⁶ ומשא יהוה לא תזכרו עוד כי המשא יהיה לאיש דברו והפכתם את דברי אלהים
 חיים יהוה צבאות אלהינו: כה תאמר־י־ אל הנביא מה ענך יהוה ומה דבר יהוה:
³⁸ ואם משא יהוה תאמרו לכן כה אמר יהוה יען אמרכם את הדבר הזה משא יהוה
 ואשלח אליכם לאמר לא תאמרו משא יהוה: לכן הנני ונִשְׁאֶתִי אתכם נִשְׁאֶתִי
^מ ונמשתי אתכם ואת העיר אשר נתתי לכם ולאבתיכם מעל פני: ונתתי עליכם
 חרפת עולם וכלמות עולם אשר לא תשכח:

35

21,א

- הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת יהוה בשלח אליו המלך צדקיהו את
 פשחור בן מלכיה ואת צפניה בן מעשיה הכהן לאמר: דרש נא בעדנו את יהוה
 כי נבוכדראצר מלך בבל נלחם עלינו אולי יעשה יהוה אותנו ככל נפלאותיו ויעלה
 מעלינו: ויאמר ^{יְהוָה־י־אֱלֹהֵי־} כה תאמר־ אל צדקיהו: כה אמר יהוה אלהי ישראל ⁴⁰
 הנני מסב את כלי המלחמה אשר בידכם אשר אתם נלחמים במ את ^{הכשדים}

(א) 23,19 הנה סערת יהוה חמה יצאה וסער מתחולל על ראש רשעים יחול: לא ישוב אף יהוה עד עשתו ועד הקימו מופות לבו באחרית הימים תתבוננו בה בינה:

רכבים ברכב ובסוסים הוא ועבדיו ועמו: ואם לא תשמעו את הדברים האלה ה, 22
 בי נשבעתי נאם יהוה כי לתרבה יהיה הבית הזה: כי כה אמר יהוה על בית 6
 מלך יהודה

- גלעד אתה לי ראש הלבנון
 5 אם לא אשיתך מדבר ערים לא נושבים:
 וקדשתי עליך משהתים איש וכליו
 וכתרו מבחר ארזים והפילו על האש:
 ועברו גוים רבים על העיר הזאת ואמרו איש אל רעהו על מה עשה יהוה ככה 8
 לעיר הגדולה הזאת: ואמרו על אשר עזבו את ברית יהוה אלהיהם וישתחוו 9
 לאלהים אחרים ויעבדו: 10
 אל תבכו למת ואל תנדרו לו בכו בכז להלך כי לא ישוב עוד וראה את 1
 ארץ מולדתו: כי כה אמר יהוה אל שלם בן יאשיהו מלך יהודה המלך תחת 11
 יאשיהו אביו אשר יצא מן המקום הזה לא ישוב שם עוד: כי במקום אשר הגלו 12
 אתו שם ימות ואת הארץ הזאת לא יראה עוד:
 15 הוי בנה ביתו בלא צדק ועליותיו בלא משפט ברעהו יעבד חנם ופעלו לא 13
 יתן לו: האמר אבנה לי בית מדות ועליות מרזחים וקרע לו חלונות ספון בארז 14
 ומשוה בשש: התמלך כי אתה מתחרה בא-חאב- אביך הלוא אכל ושתה ועשה 15
 משפט וצדקה אז טוב לו: הן דין עני ואביון אז טוב הלא היא הדעת אתי נאם 16
 יהוה: כי אין עיניך ולבך כי אם על בצעך ועל דם הנקי לשפוך ועל העשק ועל 17
 המרוצה לעשות: לכן כה אמר יהוה אל יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה לא יספדו 20
 לו הוי אחי והוי אחות לא יספדו לו הוי אדון והוי הדה: קבורת חמור יקבר 19
 סחוב והשלך מהלאה לשערי ירושלם:
 עלי הלבנון וצעקי ובבשן תני קולך וצעקי מעברים כי נשברו כל מאהביו: כ
 דברתי אליך בשלותיך אמרת לא אשמע זה דרכך מנעוריך כי לא שמעת בקולי: 21
 25 כל רעיד תרעה רוח ומאהביו בשבי ילכו כי אז תבשי ונכלמת מכל רעתך: 22
 ישבת^א בלבנון מקננת^א בארזים מה נ-אנת-ת^א בבא לך חבלים חיל כילדה: חי 24-23
 אני נאם יהוה כי אם יהיה כניהו בן יהויקים מלך יהודה חותם על יד ימיני כי
 משם אֶתְקַנְךָ: ונתתיך ביד מבקשי נפשך - אשר אתה יגור מפניהם - ביד כה
 נבוכדראצר מלך בבל וביד הכשדים: והטלתי אתך ואת אמך אשר ילדתך על 26
 ארץ אחרת אשר לא ילדתם שם ושם תמותו: ועל הארץ אשר הם מנשאים את 30
 נפשם לשוב שם שמה לא ישובו: העצב נבזה נפוץ האיש הזה כניהו אם כלי 28
 אין חפץ בו מדוע הוטלו הוא וזרעו והשלכו על הארץ אשר לא ידעו: ארץ ארץ 29
 ארץ שמעי דבר יהוה: כה אמר יהוה כתבו את האיש הזה עירי גבר לא יצלה 5
 בימיו כי לא יצלה מזרעו איש ישב על כסא דוד ומושל עוד ביהודה:
 35 הוי רעים מאבדים ומפצים את צאן מרעיתי נאם יהוה: לכן כה אמר יהוה 23,2,8
 אלהי ישראל על הרעים הרעים את עמי אתם הפצתם את צאני ותדחום ולא
 פקדתם אתם הנני פקר עליכם את רע מעלליכם נאם יהוה: ואני אקבץ את 3
 שארית צאני מכל הארצות אשר הדחתי אתם שם והשיבתי אתהן על גויהן ופרו
 ורבו: והקמתי עליהם רעים ורעים ולא ייראו עוד ולא יחתו ולא יפקדו נאם 4
 40 יהוה: הנה ימים באים נאם יהוה והקמתי לדור צמח צדיק ומלך מלך והשכיל ה
 ועשה משפט וצדקה בארץ: בימיו תושע יהודה וישראל ישכן לבטח וזה שמו 6
 אשר יקראו יהוה צדקנו:

29,8 יהיה לכם שלום: כי כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל אל ישאיו לכם נביאיכם
9 אשר בקרבכם וקסמיכם ואל תשמעו אל חלמותם אשר יהם חלמים: כי בשקר
י הם נבאים לכם בשמי לא שלחתיים נאם יהוה: כי כה אמר יהוה כי לפי מלאת
לבבל שבעים שנה אפקד אתכם והקמתי עליכם את דברי הטוב להשיב אתכם
11 אל המקום הזה: כי אנכי ידעתי את המחשבת אשר אנכי חשב עליכם נאם יהוה
12 מחשבות שלום ולא לרעה לתת לכם אחרית ותקוה: וקראתם אתי והלכתם
13 והתפללתם אלי ושמעתי אליכם: ובקשתם אתי ומצאתם כי תדרשני בכל לבבכם:
14 ונמצאתי לכם נאם יהוה ושבתי את שבי־יתכם וקבצתי אתכם מכל הגוים ומכל
המקומות אשר הדחתי אתכם שם נאם יהוה והשבתי אתכם אל המקום אשר
10 הגליתי אתכם משם: כי אמרתם הקים לנו יהוה נבאים בבלה: כי כה אמר יהוה
21,10 - אל אחאב בן קוליה ואל צדקיהו בן מעשיה הנבאים לכם בשמי שקר הנני נתן
אתם ביד - מלך בבל והפס לעינים: ולקח מהם קללה לכל גלות יהודה אשר
22 בבבל³: כה אמר יהוה אל שמעיה הנחלמי יען אשר נבא לכם שמעיה ואני לא
31 שלחתי ויבטח אתכם על שקר: לכן כה אמר יהוה הנני פקד על שמעיה הנחלמי
32 ועל זרעו לא יהיה לו איש ישב בתוך העם הזה -ל-רא-ות- במוב אשר אני
15 עשה לעמי נאם יהוה כי סרה דבר על יהוה:

49³⁴ אשר היה דבר יהוה אל ירמיהו הנביא אל עולם בראשית מלכות צדקיהו
 לה מלך יהודה לאמר: כה אמר יהוה צבאות הנני שבר את קשת עולם ראשית
 גבורתם: והבאתי אל עולם ארבע רוחות מארבע קצות השמים וְיָרִיתִים לְכָל הָרְחוֹת
 36 האלה ולא יהיה הגוי אשר לא יבוא שם נִדְחֵי עַמִּים: והחתתני את עולם לפני
 37 איביהם ולפני מבקשי נפשם והבאתי עליהם רעה את חרון אפי נאם יהוה ושלחתי
 38 אחריהם את החרב עד כלתי אותם: ושמתי כסאי בעולם והאבדתי משם מלך
 39 ושרים נאם יהוה: והיה אַחֲרַי כֹּה־אֲשִׁיב את שְׂבָנִית עולם נאם יהוה:

25 כה אמר יהוה רד בית מלך יהודה ודברת שם את הדבר הזה: ואמרת
 22,28 שמע דבר יהוה מלך יהודה הישב על כסא דוד אתה ועבדיך ועמך הבאים
 3 בשערים האלה: כה אמר יהוה עשו משפט וצדקה והצילו גזול מיד עשוק וגר
 4 יתום ואלמנה אל תנו -אל תחמסו ודם נקי אל תשפכו במקום הזה: כי אם
 עשו תעשו את הדבר הזה ובאו בשערי הבית הזה מלכים יושבים לדוד על כסאו 30

29,16 (א) כי כה אמר יהוה אל המלך היושב אל כסא דוד ואל כל העם היושב בעיר הזאת ואחיהם
17 אשר לא יצאו אתכם בגולה: כה אמר יהוה צבאות הנני משלח בם את החרב את הרעב ואת
18 הדבר ונתתי אותם כחאנים השקרים אשר לא תאכלנה מעמי: וירדפתי אחיהם בחרב ברעם ובדבר
ונתתי לזוועה לכל ממלכות הארץ לאם ולשמה ולשקרה ולחרפה בכל הגוים אשר הדחתים
19 שם: תחת אשר לא שמעו אל דברי נאם יהוה אשר שלחתי אליהם את עבדי הנביאים השכם
ושלח ולא שמעו נאם יהוה: ואתם שמעו דבר יהוה כל הגולה אשר שלחתי מירושלם בגלות:

23.22	(פ)	לאמר ישלח יהוה כצדקתו וכאִתָּה אשר קָלַם מֶלֶךְ בָּבֶל באשׁ: יֵעָן אֲשֶׁר עָשׂוּ נְבִלָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּנָּאֲפוּ אֶת נְשֵׁי רֵעֵיהֶם וַיִּדְּבְרוּ דְבַר בְּשֹׁמֵךְ שָׁקֵר אֲשֶׁר לֹא צְדִיקִים וְאֲנֹכִי הִי־יָדַע וְעַד נֹאֵם יְהוָה: וְאֵל שְׁמַעְתִּיהוּ הַנְּחִלְמִי תֹאמַר לֵאמֹר: כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יֵעָן אֲשֶׁר שַׁלַּחְתָּ בְּשֹׁמְכָה סָפְרִים אֶל כָּל הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם וְאֵל צַפְנִיָּה בֶן מַעֲשִׂיָּה הַכֹּהֵן וְאֵל כָּל הַכֹּהֲנִים לֵאמֹר: יְהוָה נִתְנָךְ כֹּהֵן תַּחַת יְהוֹדָע הַכֹּהֵן לְהוֹתִי פָקִיד-בֵּית יְהוָה לְכָל אִישׁ מִשְׁנֵעַ וּמִתְנַבֵּא וּנְתַתָּה אֹתוֹ אֶל הַסַּהֲפָכָה וְאֵל הַצִּינִק: וְעַתָּה לִמָּה לֹא נִעְרַת בִּירְמִיָּהוּ הָעֹנֵתָתָה הַמִּתְנַבֵּא לָכֵם: כִּי עַל כֵּן שַׁלַּח אֲלֵינוּ בָּבֶל לֵאמֹר אֲרָפָה הִיא בְּנוֹ בְּתִים וּשְׁבוּ וְנִשְׁמָעוּ נְבוֹת וְאֲכָלוּ אֶת פִּירֵיהֶן: וַיִּקְרָא צַפְנִיָּה הַכֹּהֵן אֶת הַסֵּפֶר הַזֶּה בְּאָזְנֵי יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא: וְיֵעָן דְּבַר יְהוָה אֶל יִרְמְיָהוּ לֵאמֹר: שַׁלַּח עַל כֵּן הַנְּחִלָה לֵאמֹר
26		
27		
28		
29		
30		

- מה תאמרי בפקדי עליך אלפים לראש
הלוא חבלים יאחוזך כֹּאֶשֶׁת לְדָה:
וכי תאמרי בלבבך מדוע קראני אלה
ברב עונך נגלו שולך נחמסו עקביך:
היהפך כושי עורו ונמר חבר־ברתיו
גם אתם תוכלו להיטיב למדי הרע:
ואפיצם כקש עובר לרוח מדבר
וזה גורלך מאת־ימנתי מִיָּדִי
אשר שכחת אותי ותבטחי בשקר:
וגם אני חשפתי שולך על פניך ונראה קלונך: נא־פִּיד ומצהלותיך זמת וזנותך על 27-26
גבעות בשדה ראיתי שקוציך אוי לך ירושלם לא תטהרי אחרי מתי עד:

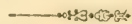

15

דברי ירמיה הנביא אשר דבר בימי צדקיהו בן יאשיהו מלך יהודה

- הראני יהוה והנה שני דודאי תאנים מועדים לפני היכל יהוה אחרי הגלות א, 24
20 נבוכדראצר מלך בבל את יכניהו בן יהויקים מלך יהודה ואת שרי יהודה ואת
הַתֶּרֶשׁ ואת הַמַּסְגֵּר מירושלם ויבאם בבל: הדרוד אחד תאנים טבות מאד כתאני 2
הבָּקָרוֹת והדרוד אחר-תאנים רעות מאד אשר לא תאכלנה מרע: ויאמר יהוה 3
אלי מה אתה ראה ירמיהו ואמר תאנים התאנים הטבות טבות מאד והרעות
רעות מאד אשר לא תאכלנה מרע: ויהי דבר יהוה אלי לאמר: כה אמר יהוה ה, 4
25 אלהי ישראל כתאנים הטבות האלה כן אפיר את גלות יהודה אשר שלחתי מן
המקום הזה ארץ כשדים לטובה: ושמתי עיני עליהם לטובה והשבתיים א-ל 6
הארץ הזאת ובנתיים ולא אהרם ונטעתיים ולא אפוש: ונתתי להם לב לדעת אתי 7
כי אני יהוה והיו לי לעם ואנכי אהיה להם לאלהים כי ישבו אלי בכל לבם:
וכתאנים הרעות אשר לא תאכלנה מרע - כה אמר יהוה כן אתן את צדקיהו 8
30 מלך יהודה ואת שריו ואת שארית ירושלם הנשארים בארץ הזאת והישיבים בארץ
מצרים: ונתתים לזועה - לכל ממלכות הארץ לחרפה ולמשל לשנינה ולקללה 9
בכל המקומות אשר אדיחם שם: ושלחתי בם את החרב את הרעב ואת הדבר י
עד תָּמָם מעל האדמה אשר נתתי להם ולאבותיהם:

- 35 ואלה דברי הספר אשר שלח ירמיה - מירושלם אל - זקני הגולה ואל א, 29
הכהנים ואל הנביאים ואל כל העם - ביד אלעשה בן שָׁפָן וגמריה בן תלקיה 3
אשר שלח צדקיה מלך יהודה אל - מלך בבל בבלה לאמר: כה אמר יהוה 4
צבאות אלהי ישראל לכל הגולה אשר הגליתי מירושלם בבלה: בָּנוּ בתים וישבו ה
ונטעו גנות ואכלו את פִּרְיָן: קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים 6
40 ואת בנותיכם תנו לאנשים ותלדנה בנים ובנות ורבו שם ואל תמעטו: ודרשו 7
את שלום העיר אשר הגליתי אתכם שמה והתפללו בעדה אל יהוה כי בשלומה

(א) 29,2 אחרי צאת יכניה המלך והגבירה והסריסים שרי יהודה וירושלם והתֶרֶשׁ והמסגֵּר מירושלם:

Jer.

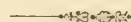
- 35 אשר צוה את בניו לבלתי שתות יין ולא שתו - ואנכי דברתי אליכם השכם
 17 ודבר ולא שמעתם אלי: לכן כה אמר יהוה - אלהי ישראל הנני מביא אל
 18 יהודה ואל כל יושבי ירושלם את כל הרעה אשר דברתי עליהם - ולבית הרכבים
 אמר - יהוה צבאות אלהי ישראל יען אשר שמעתם על מצות יהונדב אביכם -
 19 ותעשו ככל אשר צוה אתכם: לכן - לא יפרת איש ליונדב בן רכב עמד לפני 5
 כל הימים:

10

דברי ירמיהו הנביא אשר דבר בימי יהויכין בן יהויקים מלך יהודה

- 13.א כה אמר יהוה אלי הלוך וקנית לך אזור פשתים ושמתו על מתניך ובמים
 3-2 לא תבאֵהוּ: ואקנה את האזור כדבר יהוה ואשם על מתני: ויהי דבר יהוה אלי 15
 4 שנית לאמר: קח את האזור אשר קנית אשר על מתניך וקום לך פרתה וטמנהו
 6.ה שם בנזק הסלע: ואלך ואטמנהו בפרת כאשר צוה יהוה אותי: ויהי מקץ ימים
 רבים ויאמר יהוה אלי קום לך פרתה וקח משם את האזור אשר צויתך לטמנו
 7 שם: ואלך פרתה ואחפר ואקח את האזור מן המקום אשר טמנתיו שמה והנה
 9.8 נשחת האזור לא יצלח לכל: ויהי דבר יהוה אלי לאמר: כה אמר יהוה ככה 20
 י אשחית את גאון יהודה ואת גאון ירושלם הרב: העם הזה הרע המאנים לשמע
 את דברי ההלכים בשררות לבם וילכו אחרי אלהים אחרים לעבדם ולהשתחות
 11 להם ויהי כאזור הזה אשר לא יצלח לכל: כי כאשר ידבק האזור אל מתני איש
 כן הדבקתי אלי את כל בית ישראל ואת כל בית יהודה נאם יהוה להיות לי
 12 לעם ולשם ולתהלה ולתפארת ולא שמעו: ואמרת אליהם את הדבר הזה כה אמר 25
 יהוה אלהי ישראל כל נבל ימלא יין ואמרו אליך הידוע לא נדע כי כל נבל
 13 ימלא יין: ואמרת אליהם כה אמר יהוה הנני ממלא את כל יושבי הארץ הזאת
 ואת המלכים הישבים לדור על כסאו ואת הכהנים ואת הנביאים ואת כל יושבי
 14 ירושלם שכרון: ונפצתים איש אל אחיו והאבות והבנים יחדו נאם יהוה לא
 15 אחמול ולא אחוס ולא ארחם מהשחיתם: שמעו והאזינו אל תנבחו כי יהוה דבר: 30
 16 תנו ליהוה אלהיכם כבוד בטרם יהשך ובטרם יתנגפו רגליכם על הרי נשף וקויתם
 17 לאור ושמה לצלמות ישית לערפל: ואם לא תשמעוה במסותרים תבכה נפשי מפני
 גִּוְהָ ודמע תדמע ותרד עיני דמעה כי נשבה עדר יהוה:
 18 אמר למלך ולגבירה השפילו שבו
 35 כי ירד מראש-יכם עטרת תפארתכם:
 19 ערי הנגב קגרו ואין פתח
 הגִּלָּת יהודה כלה -גִּלָּת שלמ-ה-
 כ שאי עיניך- וראי הבאים מצפון
 איה העדר נתן לך צאן תפארתך:

- (א) 35.טו ואשלח אליכם את כל עבדי הנביאים השכם ושלח לאמר שבו נא איש מדרכו הרעה והיטיבו
 מעלליכם ואל תלכו אחרי אלהים אחרים לעבדם ושובו אל האדמה אשר נתתי לכם ולאבתיכם
 16 ולא השיתם את אוזנכם ולא שמעתם אלי: כי הקימו בני יהונדב בן רכב את מצות אביהם אשר
 צִוָּם והעם הזה לא שמעו אלי:

כל גבעה ומגיקי הסלעים: כי עיני על כל דרכיהם לא נסתרו מלפני ולא נצפן 16,17
 עונם מנגד עיני: ושלמתי - משנה עונם וחטאתם על חללם את ארצי בנבלת 18
 שקוציהם ותועבותיהם מלאו את נחלתי: לכן הנני מודיעם בפעם הזאת אודיעם 21
 את ידי ואת גבורתי וידעו כי שמי יהוה: חטאת יהודה כתובה בעט ברזל בצפרן 17,8
 שמיר חרושה על לוח לבם ולקרנות מזבחותיהם: וזכור בניהם: מציבותם 2
 ואשריהם על עץ רענן על גבעות הגבהות: הקרי בשדה חילך וכל אוצרותיך לבו 3
 אתן במתיך בחטאת בכל גבולך: ושמטתה ידך מנחלתך אשר נתתי לך 4
 והעבדתך את איביך בארץ אשר לא ידעת כי אש קדחת - באפי עד עולם
 תוקד:

רפאני יהוה וארפא הושיעני ואנשעה כי תהלתי אתה: הנה המה אמרים 10
 אלי איה דבר יהוה יבוא נא: ואני לא אצתי מרעה אחרך ויום אנוש לא התאציתי 16
 אתה ידעת מוצא שפתי נכת פניך היה: אל תהיה לי למחתה מחסי אתה ביום 17
 רעה: גבשו רדפי ואל אבשה אני יחמו המה ואל אחתה אני הביא עליהם יום 18
 רעה ומשנה שפרון שברם:

עובתי את ביתי נשתי את נחלתי נתתי את ידרות נפשי בכף איביה: היתה 12,8,7
 לי נחלתי כאריה ביער נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה: העים צבוע נחלתי 9
 כַּיִּי־הָעֵיט סביב עליה לכו אספו כל חית השדה הקיו לאכלה: רעים רבים שחתו 1
 כרמי בססו את חלקתי נתנו את חלקת חמדתי למדבר שממה: שִׁמְהָ - לשקמה 11
 אבלה עלי שממה נשמה כל הארץ כי אין איש שם על לב: על כל שפם במדבר 12
 באו שדרים כי חרב ליהוה אכלה מקצה ארץ ועד קצה הארץ אין שלום לכל 1
 בשר: זרעו חטים וקצים קצרו נָחְלוּ לא יועלו ובשו מתבואתיכם מחרון אף יהוה: 13
 כה אמר יהוה על כל שכני הרעים הנגעים בנחלה אשר הנחלתי את עמי את 14
 ישראל הנני נתשם מעל אדמתם ואת בית יהודה אמוש מתוכם: והיה אחרי נתשי 15
 אותם אשוב ורחמתי והשיבתים איש לנחלתו ואיש לארצו: והיה אם למד ילמדו 16
 את דרכי עמי להשבע בשמי חי יהוה כאשר למדו את עמי להשבע בבצל ונָקְנוּ 17
 בתוך עמי: ואם לא ישמעו ונתשתי את הגוי ההוא נתוש ואבד נאם יהוה:

הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת יהוה בימי יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה 35,8
 לאמר: הלוך אל בית הרכבים ודברת אותם והבאותם בית יהוה אל אחת הלשכות 30
 והשקית אותם יין: ואקח את יִאֲזַנְיָה בן ירמיהו בן חבַּנְיָה ואת אחיו ואת כל 3
 בניו ואת כל בית הרכבים: ואבא אתם בית יהוה אל לשכת בני חנן בן יגדליהו 4
 איש האלהים אשר אצל לשכת השרים אשר ממעל ללשכת מעשיהו בן שלם שמר 1
 הסף: ואתן לפני בני בית הרכבים גָּעִים מלאים יין ונסות ואמר אליהם שתו 5
 יין: ויאמרו לא נשתה יין כי יונגב בן רַכַּב אבינו צוה עלינו לאמר לא תשתו 6
 יין אתם ובניכם עד עולם: ובית לא תבנו וזרע לא תזרעו וחרם לא תטעו ולא 7
 יהיה לכם כי באהלים תשבו כל ימיכם למען תחיו ימים רבים על פני האדמה 1
 אשר אתם גרים שם: ונשמע בקול יהונגב בן רַכַּב אבינו לכל אשר צונו לבלתי 8
 שתות יין כל ימינו אנחנו נשינו בנינו ובנותינו: ולבלתי בנות בתים לשבתנו וחרם 9
 ושרה וזרע לא יהיה לנו: ונשב באהלים ונשמע ונעש ככל אשר צונו יונגב 10
 אבינו: ויהי בעלות נבוכדנאצר מלך בבל אל הארץ ונאמר באו ונבוא ירושלם 11
 מפני חיל הכשדים ומפני חיל ארם ונשב בירושלם: ויהי דבר יהוה אלי: 12
 כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל הלך ואמרת לאיש יהודה ולישבי ירושלם 13
 הלוא תקחו מוסר לשמע אל דברי נאם יהוה: הוקם את דברי יהונגב בן רַכַּב 14

15,2 פני ויצאו: והיה כי יאמרו אליך אנה נצא ואמרת אליהם כה אמר יהוה אשר
 3 למות למות ואשר לחרב לחרב ואשר לרעב לרעב ואשר לשבי לשבי: ופקדתי
 עליהם ארבע משפחות נאם יהוה את החרב להרג ואת הכלבים לסחב ואת עוף
 4 השמים ואת בהמת הארץ לאכל ולהשחית: ונתתים לזוועה לכל ממלכות הארץ
 ה בגלל מנשה בן יחזקיהו מלך יהודה על אשר עשה בירושלם: כי מי יחמל עליך
 6 ירושלם ומי יגוד לך ומי יסור לשאל לשלם לך: אף נמשת אתי נאם יהוה אחור
 7 תלכי ואט את ידי עליך ואשחיתך גלאיתי הנחם: ואזכם במזרה בשערי הארץ
 8 שבלתי אבדתי את עמי מדרכיהם לוא שבו: עצמו לי אלמנות¹⁰ מחול ימים
 9 הבאתי להם על אם בחור שדר בצהרים הפלתי עליה פתאם עיר ובהלות: אמללה
 י ילדת השבעה נפחה נפשה בא¹¹ שמששה בעד יומם בושה וחפרה ושאריתם לחרב
 10 אתן לפני איביהם נאם יהוה: אוי לי אמי כי ילדתני איש ריב ואיש מדון לכל
 11 הארץ לא נשיתי ולא נשו בי בלילה קללני: אתה ידעת יהוה זכרני ופקדני
 16 והגם לי מרדפי אל לארך אפך תקחני דע שאתי עליך חרפה: נמצאו דבריך
 ואכלם ויהי דבר¹² לי לששון ולשמחת לבבי כי נקרא שמך עלי יהוה אלהי
 17 צבאות: לא ישבתי בסוד משחקים ואעלו מפני ירך בדר ישבתי כי ועם מלאאתני: 15
 18 למה היה כאבי נצח ומפתי אנושה מאנה הרפא היו תהיה לי כמו אכזב מים לא
 19 נאמנו: לכן כה אמר יהוה אם תשוב ואשיבך לפני תעמד ואם תוציא יקר מזולל
 כ כפי תהיה ישובו המה אליך ואתה לא תשוב אליהם: ונתתיך לעם הזה לחומת
 נחשת בצורה ונלחמו אליך ולא יוכלו לך כי אתך אני להושיעך ולהצילך נאם
 21 יהוה: והצלתוך מיד רעים ופךתיך מכף עריצים: 20

16,2,8 ויהי דבר יהוה אלי לאמר: לא תקח לך אשה ולא יהיו לך בנים ובנות
 3 במקום הזה: כי כה אמר יהוה על הבנים ועל הבנות הילדים במקום הזה ועל
 4 אמותם הילדות אותם ועל אבותם המולדים אותם בארץ הזאת: ממותי תחלקאים
 5 ימתו לא יספרו ולא יקברו לדמן על פני האדמה יהיו ובהרב וברעב יכלו והיתה
 ה נבלתם למאכל לעוף השמים ולבהמת הארץ: כי כה אמר יהוה אל תבוא בית
 מרצח ואל תלך לספור ואל תנד להם כי אספתי את שלומי מאת העם הזה נאם
 6 יהוה את החסד ואת הרחמים: ומתו גדלים וקטנים בארץ הזאת לא יקברו ולא
 7 יספרו להם ולא יתגדר ולא יקרח להם: ולא יפרסו להם -לחם- אבל לנחם- על מת
 8 ולא ישקו אותם כוס תנחומים על אב- ועל אם-: ובית משתה לא תבוא לשבת
 9 אותם לאכל ולשתות: כי כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל הנני מושבית מן
 י המקום הזה לעינים ובימיכם קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה: והיה כי
 תגיד לעם הזה את כל הדברים האלה ואמרו אליך על מה דבר יהוה עלינו את
 כל הרעה הגדולה הזאת ומה עוננו ומה חטאתנו אשר חטאנו ליהוה אלהינו:
 11 ואמרת אליהם על אשר עזבו אבותיכם אותי יהוה וילכו אחרי אלהים אחרים
 12 ויעבדום וישתחוו להם ואתי עזבו ואת תורתי לא שמרו: ואתם הרעתם לעשות
 13 מאבתיכם והגם הלכים איש אחרי שררות לבו הרע לבלתי שמע אלי: והשלתי
 אתכם מעל הארץ הזאת על הארץ אשר לא ידעתם אתם ואבתיכם ועבדתם שם
 16 את אלהים אחרים יומם ולילה אשר לא אתן לכם חנינה: הנני שלח לד¹³גים
 40 רבים נאם יהוה ודיגום ואחרי כן אשלח לרבים צידים וצדום מעל כל הר ומעל

(a) 15,11 אמר יהוה אם לא שרותך לטוב אם לוא הפנעתי כך בעת רעה ובעת צרה את האיב: הירע

13,12 ברול ברול מצפון ונחשת: חילך ואוצרתיך לבו אתן לא במחיר ובכל חטאותיך ובכל גבולך:

14 והעברתי את איביך בארץ לא ידעת כי אש קדחה באפי עליכם תוקד:

לקדר ולממלכות חצור

49,28

כה אמר יהוה קומו עלו אל קדר ושדרו את בני קדם: אהליהם וצאנם יקחו
 ירעותיהם וכל כליהם וגמליהם ישאו להם וקראו עליהם מגור מסביב: גסו נדו ל
 מאד יִהְיֶימִקוּ לשבת ישבי חצור נאם יהוה כי יעין עליכם - מלך בבל עצה
 5 וחשב עליהם מחשבה: קומו עלו אל גוי שליו יושב לבטח - לא דלתים ולא
 בריח לו בדד ישכנו: והיו גמליהם לבו והמון מקניהם לשלל וזרתים לכל רוח
 קצוצי פאה ומכל עבריו אביא את אידם נאם יהוה: והיתה חצור למעון תנים
 33 שָׁמָּה עד עולם לא ישב שם איש ולא יגור בה בן אדם:

10

דברי ירמיה הנביא

אשר דבר מן השנה החמישית ליהויקים בן יאשיהו מלך יהודה
 עד תם מלכותו

15

אשר היה דבר יהוה אל ירמיה על דברי הבָּצָרוֹת: אבלה יהודה ושעריה
 14.2.8 אֶמְלִלוּ קִדְרוֹ לָאָרֶץ וְצוֹחַת יְרוּשָׁלַם עֲלֶתָהּ: וּאֲדִירֵיהֶם שִׁלְחוּ צַעֲרֵיהֶם לַמִּים
 באו על גִּבִּים לא מִצְאוּ מִים שָׁבוּ כְּלֵיהֶם רִיקָם בָּשׁוּ וְהִקְלִמוּ וַחֲפוּ רֹאשָׁם:
 כַּעֲבוּר הָאֲדָמָה חָתָה כִּי לֹא הָיָה גֶשֶׁם בָּאָרֶץ בָּשׁוּ אֲפָרִים חֲפוּ רֹאשָׁם: כִּי גַם
 20 אֵילַת בִּשְׁדָה יִלְדָה וְעוֹזֹב כִּי לֹא הָיָה דֶשֶׁא: וּפְרָאִים עָמְדוּ עַל שְׂפֵי־סָאֲפוֹ רוּחַ
 - כָּל עֵינֵיהֶם כִּי אֵין עֵשֶׂב: אִם עֹנִינוּ עָנּוּ בְנוֹ יְהוָה עָשָׂה לִמְעַן שִׁמְךָ כִּי רַבּוֹ
 מְשׁוֹבְתֵינוּ לְךָ חֲטָאנוּ: מִקֵּנָה יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעוֹ בַּעַת צָרָה לָמָּה תִּהְיֶה כִּגֵּר בָּאָרֶץ
 וּכְאֲרָח נָטָה לָלוֹן: לָמָּה תִּהְיֶה כְּאִישׁ נִדְחָם כְּגִבּוֹר לֹא יוֹכֵל לְהוֹשִׁיעַ וְאַתָּה בִּקְרַבְנוּ
 25 יְהוָה וּשְׁמֶךָ עָלֵינוּ נִקְרָא אֵל תִּנְחֲנוּ: כֹּה אָמַר יְהוָה לֵעָם הַזֶּה כֵּן אֶהְיֶה לָנוֹעַ
 רְגִלֵיהֶם לֹא חֲשָׁכוּ וְיִהְיֶה לֹא רֹצֵם עֲתָה יוֹכֵר עֹנֵם וּיִפְקֹד חֲטָאתָם: וַיֹּאמֶר יְהוָה
 11 אֵלַי אֵל תִּתְפַּלֵּל בְּעַד הָעָם הַזֶּה לְטוֹבָה: כִּי יִצְמוּ אֵינֶנִּי שָׁמַע אֵל רְגִתָּם וְכִי יַעֲלוּ
 12 עֲלֵה וּמִנְחָה אֵינֶנִּי רֹצֵם כִּי בַחֲרִב וּבִרְעֵב וּבְדַבַּר אֲנִכִּי מִכֹּלָּה אוֹתָם: וַאֲמַר אֲהֵא
 13 אֲדֹנִי יְהוָה הִנֵּה הַנְּבִיאִים אֲמִרִים לָהֶם לֹא תִרְאוּ חֲרִב וְרֵעֵב לֹא יִהְיֶה לָכֶם כִּי
 30 שְׁלוֹם אִמַּת אֲתָן לָכֶם בְּמִקוֹם הַזֶּה: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי שִׁקֵּר הַנְּבִיאִים נְבִאִים בְּשָׁמִי
 לֹא שִׁלַּחְתִּים וְלֹא צִוִּיתִים וְלֹא דִבַּרְתִּי אֲלֵיהֶם חֲזוֹן שִׁקֵּר וְקִסֵּם אֶל־יָדַי וְתִרְמִית
 14 לִבִּי הֵמָּה מִתְנַבְּאִים לָכֶם: לָכֵן כֹּה אָמַר יְהוָה עַל הַנְּבִיאִים הַנִּבְּאִים בְּשָׁמִי וְאֵין
 15 לֹא שִׁלַּחְתִּים וְהֵמָּה אֲמִרִים חֲרִב וְרֵעֵב לֹא יִהְיֶה בָּאָרֶץ הַזֹּאת בַּחֲרִב וּבִרְעֵב יִתְּמוּ
 16 הַנְּבִיאִים הַהֵמָּה: וְהָעָם אֲשֶׁר הֵמָּה נְבִאִים לָהֶם יִהְיוּ מְשֻׁלָּכִים בַּחוּצוֹת יְרוּשָׁלַם
 35 מִפְּנֵי הָרֵעֵב וְהַחֲרִב וְאֵין מִקְבֵּר לַהֲמָה הֵמָּה נִשְׁיָהם וּבְנֵיהֶם וּבְנִתֵיהֶם וּשְׂפֹכְתֵי
 עֲלֵיהֶם אֵת רַעְתָּם: וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֵת הַדָּבָר הַזֶּה תִּרְדְּנָה עֵינֵי דַמְעָה לֵילָה וַיּוֹמַם
 17 וְאֵל תִּדְמִינָה כִּי שֹׁבֵר גְּדוֹל גִּשְׁבֶּרֶה בַּתּוֹלַת בֶּת עָמִי מִכָּה נַחֲלָה מֵאֹד: אִם יֵצְאֵתִי
 18 הִשְׁדָּה וְהִנֵּה חֲלָלִי חֲרִב וְאִם בָּאתִי הָעִיר וְהִנֵּה תַחֲלוּאֵי רֵעֵב כִּי גַם נְבִיא גַם כֹּהֵן
 19 סָחֲרוּ אֵל אָרֶץ - לֹא יָדְעוּ: הֵמָּסִם מֵאִסַּת אֵת יְהוּדָה אִם בְּצִיּוֹן גַּעֲלָה נִפְשָׁךְ מִדּוֹעַ
 40 הִפִּיתָנוּ וְאֵין לָנוּ מִרְפָּא קִנְיָה לְשֹׁלֹם וְאֵין טוֹב וְלַעֲת מִרְפָּא וְהִנֵּה בַּעֲתָה: יָדְעֵנוּ
 21 יְהוָה רִשְׁעֵנוּ עוֹן אֲבוֹתֵינוּ כִּי חֲטָאנוּ לָךְ: אֵל תִּנְאֹץ לִמְעַן שִׁמְךָ אֵל תִּגְבַּל כֶּסֶף
 22 רַבִּיבִים חֲלָא אֲתָה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְנִקְוָה לָךְ כִּי אֲתָה עֹשֵׂת אֵת כָּל אֱלֹהִים:
 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אִם יַעֲמֹד מֹשֶׁה וּשְׁמוּאֵל לִפְנֵי אֵין נִפְשִׁי אֵל הָעָם הַזֶּה הוּא שִׁלַּח מַעַל 15.8

48,44 ופח עליך יושב מואב נאם יהוה: הנ־ם מפני הפחד יפל אל הפחת והעלה מן הפחת ילכד בפת כי אביא אל־ה אל מואב שנת פקדתם נאם יהוה:א

לבני עמון

49,א

כה אמר יהוה הבנים אין לישראל אם יורש אין לו מדוע ירש מלכם את 5
גד ועמו בעריו יושב: לכן הנה ימים באים נאם יהוה והשמעתי אל רבת בני עמון
תרועת מלחמה והיתה לתל שקמה ובנתיה באש תצתנה וירש ישראל את ירשיו
3 אמר יהוה: הילולי עמון כי שדדה עיר צעקנה בנות רבה חגרנה שקים ספדנה
4 והתשוטטנה בנגדרות כי מלכם בגולה ילך כהניו ושריו יחדיו: מה תתהללי
ה בעמקים זב עמק חבת השובבה הבטחה באצרתיה האמרה מי יבא אלי: הנני 10
מביא עליך פחד נאם אדני יהוה צבאות מכל סביבך וגדחתם איש לפניו ואין
6 מקפץ לנדר: ואחרי כן אשיב את שבות בני עמון נאם יהוה:

לאדום

7

כה אמר יהוה צבאות האין עוד חכמה בתימן אבדה עצה מבנים נסדחה 15
חכמתם: גסו הקפו והעמקו לשבת יושבי דדן כי איד עשו הבאתי עליו עת
9 פקדת:א אם בצרים באו לך לא ישאירו עוללות אם גנבים בלילה השחיתו דים:
י כי אני חשפתי את עשו גליתי את מסתריו ונחבה לא יוכל שדר זרעו ואחיו
12,11 ושכניו ואיננו: עזבה יתמוך אני אחיה ואלמנותיך עלי תבטחו: כי כה אמר יהוה
הנה אשר אין משפטם לשתות הכוס שתו ואתה הוא נקה תנקה לא תנקה 20
13 כי שתה תשתה: כי בי נשבעתי נאם יהוה כי לשמה לחרפה לחרב ולקללה תהיה
14 בצרה וכל עריה תהיינה לחרבות עולם: שמועה שמעתי מאת יהוה וציר בגוים
טו שלוח התקבצו ובאו עליה וקומו למלחמה: כי הנה קטן נתתיך בגוים בזוי באדם:
16 תפלצתך השיא אתך ודון לבך שכני בחגני הסלע תפשי מרום גבעה כי תגביה
17 כנשר קנך משם אורידך נאם יהוה: והיתה אדום לשמה כל עבר עליה ישם 25
18 וישרק על כל מפותה: כמהפכת סדם ועמרה ושכניה אמר יהוה לא יושב שם
19 איש ולא יגור בה בן אדם: הנה כאריה יעלה מגאון הירדן אל ננה איתן כי
ארגיעה אריצנו מעליה ומי בחור אליה אפקד כי מי כמוני ומי יעידני ומי זה
כ רעה אשר יעמד לפני: לכן שמעו עצת יהוה אשר יעץ אל אדום ומחשבותיו אשר
חשב אל יושבי תימן אם לוא יסחבום צעירי הצאן אם לא ישם עליהם נוהם: 30
22,21 מקול נפלם רעשה הארץ צעקה בים סוף נשמע קולה: הנה כנשר יעלה וידאה
ויפרש כנפיו על בצרה והיה לב גבורי אדום ביום ההוא כלב אשה מצרה:

לדמשק

23

בושה חמת וארפד כי שמעו רעה שמעו נמנו ביה מדאגה השקט לא יוכל:א 35
24,26 רפתה דמשק הפנתה לגוס ורטט החזיקה צרה וחבלים אחזתה כיולדה: אוי לי
26 כי עזבה עיר תהליתי קרית משושי: לכן יפלו בחוריה ברחבתיה וכל אנשי
27 המלחמה ידמו נאם יהוה צבאות: והצתי אש בחומת דמשק ואכלה ארמנות
בן הדד:

(א) 48, מה בצל חשבון עמדו מלח נסים כי אש יצא מחשבון ולהבה מבין סיחן ותאכל פאת מואב וקרד
בני שאון: אוי לך מואב אבר עם כמוש כי לקחו בניך בשבי ובנתך בשביה: ושבות שבות
מואב באחרית הימים נאם יהוה עד הנה משפט מואב:
47-46

לרכבו המון גלגליו לא הפנו אבות אל בנים מרפיון ידים: על היום הבא לשדוד^{47,4}
את כל פלשתים להכרית לצר ולצידון כל שריר עזר כי שדר יהוה את פלשתים
שארית אי כפתור: באה קרחה אל עזה נדמתה אשקלון שארית ע-ג-קם עד מתי ה
תתגודדי: הוי חרב ליהוה עד אנה לא תשקמי האספי אל תעך הרנעי ולמי: 6
5 איך תשקט יהוה צוה לה אל אשקלון ואל חוף הים שם יעדה: 7

48,א

למואב

כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל הוי אל נבו כי שדרה נלכדה קריתים הבישה
המשגב וחתה: אין עוד תהלת מואב בחשבון חשבו עליה רעה לכו ונכריתנה²
10 מגוי גם מן תלמי אחריו תלך חרב: קול צעקה מחלגים שד ושבר גדול: 3
נשברה מואב השמיעו זעקה צע-ך-ה: כי מעלה הלת-ת בבכי יעלה בו י-במורד⁴
חרונים - צעקת שבר שמעו: גסו מלטו נפשכם ותחינה ק-רו-ד במדבר: כי 7.6
יען בטח - ב-מ-צ-ד-ותיך גם את תלכדי ויצא כמ-ש בגולה כהניו ושריו יחד:
ויבא שדר אל כל עיר ועיר לא תמלט ואבד העמק ונשמד המישר -ב-אשר אמר⁸
15 יהוה: תנו ציץ למואב כי נצא תצא ועריה לשמה תהיינה מאין יושב בהן: ארור⁹
עשה מלאכת יהוה רמיה וארור מנע חרבו מדם: שאנן מואב מנעוריו ושקט הוא¹¹
אל שמריו ולא חורק מכלי אל כלי ובגולה לא הלך על כן עמד טעמו בו וריחו
לא נמר: לכן הנה ימים באים נאם יהוה ושלחתי לו צעים וצעהו וכליו יריקו¹²
ונכליו-י-נפצו: ובש מואב מכמוש כאשר בשו בית ישראל מבית אל מבטחם: 13
20 איך תאמרו גבורים אנחנו ואנשי חיל למלחמה: ש-ד מואב ועריה עלה ומבחר¹⁴
בחוריו ירדו לטבח נאם המלך יהוה צבאות שמו: קרוב איד מואב לבוא ורעתו¹⁶
מהרה מאד: גדו לו כל סביביו וכל ידעי שמו אמרו איכה נשבר מטה עז מקל¹⁷
תפארה: רדי מכבוד י-שבי בצמא ישבת בת דיבון כי שודד מואב עלה בכ שחת¹⁸
מבצרך: אל דרך עמדי וצפי יושבת ערוער שאלו גם ונמלטה אמרי מה נהיתה: 19
25 הביש מואב כי חתה הליל-ה וזעק-ה הגידו בארנון כי שדר מואב: ומשפט בא²¹
אל ארץ המישר: ננדעה קרן מואב וזרעו נשברה נאם יהוה: עזבו ערים ושכנו²⁸
בסלע ישבי מואב והיו כיונה תקנן בעברי פי פחת: והשבתי למואב נאם יהוה לה
מעלה במה ומקטיר לאלהיו: על כן לבי למואב כחללים יהמה ולבי אל אנשי³⁶
קיר חרש כחללים יהמה על כן יתרת עשה אבדו: יביכל ראש קרחה וכל זקן³⁷
גרעה כל ידים גדת ועל כל מתנים שק: על כל גנות מואב וברחבתי כלה מספד³⁸
30 כי שברתי את מואב ככלי אין חפץ בו נאם יהוה: איך חתה - איך הפנה ערף³⁹
מואב בוש והיה מואב לשחק ולמחתה לכל סביביו: כי כה אמר יהוה - נלכדה⁴¹
הקריות והמצודות נתפשה - ונשמד מואב מעם כי על יהוה הגדיל: פחד ופחת⁴³⁻⁴²

אל חלון ואל יחצה ועל מופעת: ועל דיבון ועל נבו ועל בית דבלתים: ועל קריתים
ועל בית גמול ועל בית מעון: ועל קריות ועל בצרה ועל כל ערי ארץ מואב הרתקות
והקרבות: 24

השכירה כי על יהוה הגדיל וספק מואב בקיאו והיה לשחק גם הוא: ואם לוא השחק
היה לך ישראל אם בננבים נמצאה: כי מדי דברך בו תתגודד: 27.26 (β)

שמענו גאון מואב גאח מאד גבהו וגאווו וגאווה ורם לבו: אני ידעתי נאם יהוה
עברתו ולא כ-יבדיו לא כן עשו: על כן על מואב אילול ולמואב כלה אזעק אל אנשי
קיר חרש יהנה: מבכי יצור אבכה לך הגפן שזמה נטישתך עברו ים עד ים יעור³¹
נגעו על קיצך ועל בצורך שדר גפל: ונאספה שמחה וגיל מכרמל ומארץ מואב ויין³²
מיקבים השבתי לא ירד הידר לא הידר: מועקת חשבון עד אלקלה עד יסין³³
תגנו קולם מצער עד חרנים עגלת שלישיה כי גם מי נמרים למשמות יהיו: 34

—H3—D—

- 25,17 והתהללו מפני החרב אשר אנכי שלח בינתם: ואקח את הכוס מיד יהוה
 18 ואשקה את כל הגוים אשר שלחני יהוה אליהם: את ירושלם ואת ערי
 19 יהודה ואת מלכיה ואת שריה לתת אתם לחרבה לשמה וְלִשְׂרָקָה: את פרעה
 כ מלך מצרים ואת עבדיו ואת שריו ואת כל עמו: ואת כל עַרְבֵי - ואת כל מלכי
 21 פלשתים ואת אשקלון ואת עזה ואת עקרון ואת שארית אשדוד: את אדום
 22 ואת מואב ואת בני עמון: ואת - מלכי צֹר ואת - מלכי צידון ואת מלכי-ם -
 24,23 אשר בעבר הים: את דדן ואת תימא ואת בוז ואת כל קצוצי פֶּאֶה: ואת כל
 כה,26 הערב השכנים במדבר: ואת כל - מלכי עילם ואת כל מלכי מדי: ואת כל
 מלכי הצפון הקרבים והרחקים איש אל אחיו ואת כל הממלכות - אשר על פני
 27 האדמה: וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁתּוּ וּשְׁכְרוּ וְקִיּוּ
 28 וּנְפְלוּ וְלֹא תִקְוּ מִפְּנֵי הַחֶרֶב אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁלֵחַ בֵּינֵיכֶם: וְהָיָה כִּי יִמָּאֲנוּ לִקְחַת
 29 הַכּוֹס מִיָּדְךָ לְשִׁתּוֹת וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת שְׁתּוּ תִשְׁתּוּ: כִּי הִנֵּה
 בָּעִיר אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עָלֶיהָ אֲנִי מִתֵּל לַהֲרֹעַ וְאַתֶּם הַנִּקְחָה תִנְקוּ לֹא תִנְקוּ כִּי חֶרֶב
 אֲנִי קָרָא עַל כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ גַּם יְהוָה צְבָאוֹת: 15

אשר היה דבר יהוה אל ירמיהו הנביא על הגוים:

46,א

למצרים

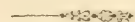
2

- על חיל פרעה נכו מלך מצרים אשר היה על נהר פרת בכרכמש אשר הבה
 נבוכדראצר מלך בבל בשנת הרביעית ליהויקים בן יאשיהו מלך יהודה: 20
 עָרְכוּ מִן וְצָנָה וּגְשׁוּ לְמַלְחָמָה: אִסְרוּ הַסּוֹסִים וְעֹלוּ הַפָּרָשִׁים וְהִתְיַצְבוּ בְּכוֹבָעִים
 4,3 מִרְקוֹ הַרְמָתִים לְבָשׁוּ הַסְרִינּוֹת: מִדּוֹעַ רֵאִיתִי הֵמָּה חֲתִים נְסוּגִים אַחֲוֹר וּנְבוּרֵיהֶם
 ה יָפְתוּ וּמְנוּס נָסוּ וְלֹא הִפְנוּ מִגּוֹר מִסְבִּיב נָאִם יְהוָה: אֵל יָנוּס הִקֵּל וְאֵל יִמְלֹט
 6 הַגְּבוּר צָפוּנָה עַל יַד נְהַר פָּרָת כִּשְׁלוֹ וּנְפִלּוֹ: מִי זֶה כִּיֹּאֵר יַעֲלֶה כְּנַהֲרוֹת יִתְגַּעֲשׂוּ
 7 מִיָּמָיו: מִצְרַיִם כִּיֹּאֵר יַעֲלֶה וּכְנַהֲרוֹת יִתְגַּעֲשׂוּ מִיָּם וַיֹּאמֶר אֲעֹלָה אֲכַסֶּה אֶרֶץ אֲבִידָה
 8 עִיר וַיִּשְׁבִּי בָּהּ: עֲלוּ הַסּוֹסִים וְהִתְהַלְלוּ הִרְכַּב וַיֵּצְאוּ הַגְּבוּרִים כּוֹשׁ וּפּוֹט תַּפְשִׁי מִן
 9 וְלֹוִיִּים . . . דְּרָכֵי קֶשֶׁת: וְהַיּוֹם הַזֶּהוּ לֵאדֹנִי יְהוָה צְבָאוֹת יוֹם נִקְמָה לַהֲנַקֵּם מִצְרַיִם
 י וְאֲכַלָּה חֶרֶב וּשְׁבַעָה וְרִנָּתָה מִדָּמָם כִּי זָכָה לֵאדֹנִי יְהוָה צְבָאוֹת בָּאֶרֶץ צָפוֹן אֵל
 11 נְהַר פָּרָת: עָלִי גִלְעָד וְקָתִי צָרִי בְּתוֹלֵת בֵּת מִצְרַיִם לְשׂוֹא הַרְבִּיתִּי רַפְּאוֹת קָעֵלָה
 12 אֵין לָךְ: שָׁמְעוּ גּוֹיִם קֹל־ךָ וְצִוְּחַתְךָ מִלֵּאָה הָאָרֶץ כִּי גְבוּר בַּגְּבוּר כִּשְׁלוֹ יִחְדִּיו 30
 נִפְּלוּ שְׁנֵיהֶם:

לפלשתים-

47,א

- 2 כה אמר יהוה הנה מים עלים מצפון והיו לנחל שוטף וישטפו ארץ ומלואה עיר
 3 וישבי בה וועקו האדם והילל כל יושב הארץ: מקול שַׁעֲמַת פִּרְסוֹת אֲבִירָיו מֵרַעַשׁ 35

- 25,17 וְאַתָּה תִּגְבֹּא אֲלֵיהֶם אַתְּ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאַמַּרְתָּ אֲלֵיהֶם יְהוָה מִמְרוֹם יִשְׁאֵן וּמִמְעוֹן קִדְשׁוֹ
 31 יִתֵּן קוֹלוֹ שֹׁאֵן יִשְׁאֵן עַל נְהוֹר הַיָּרֵד כְּדָרְכֵים יַעֲנֶה אֵל כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ: בֹּא שֹׁאֵן עַד קֶצֶה הָאָרֶץ
 32 כִּי רִיב לִיהוָה בְּנוֹיִם נִשְׁפָּט הוּא לְכָל בָּשָׂר הַרְשָׁעִים נָתַם לַחֶרֶב גַּם יְהוָה: כֹּה אָמַר יְהוָה
 33 צְבָאוֹת הִנֵּה רַעָה יֵצֵאת מִגִּי אֵל גִּי וְסַעַר גָּדוֹל יַעֲזוֹר מִיִּדְּכִי אֶרֶץ: וְהָיָה חֲלָלִי יְהוָה בְּיוֹם הַהוּא
 מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד קֶצֶה הָאָרֶץ לֹא יִסְפְּדוּ וְלֹא יֵאֲסְפוּ וְלֹא יִקְבְּרוּ לְדָמָן עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה יְהוָה:
 34 הַיִּלּוּל הָרָעִים וְהַתְּפִלְשׁוֹ אֲדִירֵי הַצֹּאֵן כִּי מִלֵּאָה יִמּוּכֶם לְטִבּוֹחַ וּתְפִיזוֹתֵיכֶם וּנְפִלְתֶּם כֻּכְלֵי
 35 חֲמָדָה: וְאַבְדַּ מְנוֹס מִן הָרָעִים וּפְלִיטָה מֵאֲדִירֵי הַצֹּאֵן: קוֹל צַעֲקַת הָרָעִים וַיִּלְלֵת אֲדִירֵי הַצֹּאֵן
 36,37 כִּי שָׁדַר יְהוָה אֶת מִרְעִיתָם: וְגִדְּמוּ צְאוֹת הַשְּׁלוֹם מִפְּנֵי חֲרוֹן אַף יְהוָה: עוֹב כַּכְפִּיר סָכוּ כִּי הִיִּתָּה
 אֶרֶצְךָ לְשִׁמָּה מִפְּנֵי חֲרוֹן הַיּוֹנָה וּמִפְּנֵי חֲרוֹן אָפוֹ:

אחרי שָׁרְרוּ לָבָם ואחרי הבעלים אשר למדום אבותם: לכן כה אמר יהוה צבאות 9,14
אלהי ישראל הנני מאכילם - לענה והשקיתם מי ראש; והפיצותם בנוים אשר 10
לא ידעו המה ואבותם ושלחתי אחריהם את החרב עד כלותי אותם: כה אמר 16
יהוה צבאות התבוננו וקראו למקוננות ותבואינה ואל החכמות שלחו ות-קוני-נה:
ותמהרנה ותשנה עלינו נהי ותרדנה עינינו דמעה ועפעפינו ילדו מים: כי קול 18,17
נהי נשמע מציון איך שִׁדְּדָנוּ בִּשְׁנוּ מֵאֵד כי עֲזַבְנוּ אֶרֶץ-נֹי קִשְׁלֹכ-נֹי מִמִּשְׁכְּנוֹתֵינוּ:
כי שמענה נשים דבר יהוה ותקח אונכם דבר פיו ולמדנה בנתיכם נהי ואשה 19
רעותה קינה:

כי עלה מות בחלונינו בא בארמנותינו כ
להכרית עולל מחוץ בחורים מרחבות: 10
ונפלה נבלת האדם כדמן יל-שדה 21
ובעמיר מאחרי הקוצר ואין מאסף:
אספי מארץ כנעתך יושבת במצור: 10,17
כי כה אמר יהוה הנני קולע את יושבי הארץ בפעם הזאת והצרתי להם למען 18
ימצאו: אוי לי על שברי נחלה מבתי ואני אמרתי אך זה חלי ואשאנו: אהלי 15
שָׁדַד וכל מיתרי נתקו בני יצאני ואינם אין נטה עוד אהלי ומקים יריעותי: כי 21
נבערו הרעים ואת יהוה לא דרשו על כן לא השכילו וכל מרעיתם נפוצה: קול 22
שמועה הגה באה ורעש גדול מארץ צפון לשום את ערי יהודה שממה מעון תנים:
ידעתי יהוה כי לא לאדם דרכו לא לאיש הלך והכין את צעדו: יסרני יהוה אך 24,23
במשפט אל באפק פן תמעטני: * * * * *

הדבר אשר היה על ירמיהו על כל עם יהודה בשנה הרביעית ליהויקים בן 25,8
יאשיהו מלך יהודה - : אשר דבר - על כל עם יהודה ואל - יושבי ירושלם 2
לאמר: מן שלש עשרה שנה ליאשיהו בן אמון מלך יהודה ועד היום הזה זה 3
שלש ועשרים שנה - ואדבר אליכם יהשכים ודבר - : ולא שמעתם אלי - : לכן 8,7
כה אמר יהוה צבאות יען אשר לא שמעתם את דברי: הנני שלח ולקחתי את 9
משפחת-צפון - והבאתים על הארץ הזאת ועל ישיביה ועל כל הגוים - סביב
והחרב-בתים ושמתים לשמה ולשרקה ולחרבות עולם: והאבדתי מהם קול ששון
וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול רתים ואור נר: והיתה כל הארץ הזאת 11
לחרבה ולשמה ועברו ב-גוים - שבעים שנה: והבאותי על הארץ ההיא את כל 13
דברי אשר דברתי עליה: 30
- כה אמר יהוה אלהי ישראל אלי קח את כוס היין החמה הזאת מידי 10
והשקיתה אותו את כל הגוים אשר אנכי שלח אותך אליהם: ושתו והתנעשו 16

10, כה שפך חמתך על הגוים אשר לא ידעוך ועל משפחות אשר בשמך לא קראו כי אכלו את
יעקב ואכלהו ויכלהו ואת נוהו השמו:

25,4 (3) ושלח יהוה אליכם את כל עבדיו הנבאים השֵׁפֶם ושלח ולא שמעתם ולא הִטִּיתם את אוזנכם
ה לשמע: לאמר שבו נא איש מדרכו הרעה ומרע מעלליכם ושבו על האדמה אשר נתן יהוה
6 לכם ולאבתיכם למן עולם ועד עולם: ואל תלכו אחרי אלהים אחרים לעבדם ולהשתחות להם
ולא תכעסו אותי במעשה ידיכם ולא ארע לכם:

12 (7) והיה כמלאות שבעים שנה אפקד על מלך בבל ועל הגוי ההוא נאם יהוה את עונם ועל
ארץ כשדים ושמתו אתו לשממות עולם:

14,13 (2) את כל הכתוב בספר הזה אשר נבא ירמיהו על כל הגוים: כי עברו בם גם המה גוים
רבים ומלכים גדולים ושלמתי להם כפעלם וכמעשה ידיהם:

- 7, ל נורך והשליכי ושאי על שפים קינה כי מאס יהוה ויטש את דור עברתו: כי עשו בני יהודה הרע בעיני נאם יהוה שמו שקוציהם בבית אשר נקרא שמי עליו 31 לטמאו: ובנו במות התפת אשר בגיא בן הנם לשרף את בניהם ואת בנותיהם 32 באש אשר לא צויתי ולא עלתה על לבי: לכן הנה ימים באים נאם יהוה ולא יאמר עוד התפת וגיא בן הנם כי אם גיא ההרנה וקברו בתפת מאין מקום: 5 33 והיתה נבלת העם הזה למאכל לעוף השמים ולבהמת הארץ ואין מחריד: 34 והשבתי מערי יהודה ומחצות ירושלם קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה א, 8 כי לחרבה תהיה הארץ: בעת ההיא נאם יהוה יוציאו את עצמות מלכי יהודה ואת עצמות שריו ואת עצמות הכהנים ואת עצמות הנביאים ואת עצמות יושבי ירושלם מקבריהם: ושטחום לשמש ולירח ולכל צבא השמים אשר אהבום ואשר עבדום ואשר הלכו אחריהם ואשר דרשום ואשר השתחוו להם לא יאספו ולא יקברו לדמן על פני האדמה יהיו: ונבחר מות מחיים לכל השארית הנשארים מן המשפחה הרעה הזאת בכל המקומות - אשר הדחתים שם נאם יהוה צבאות: ואמרת אליהם כה אמר יהוה היפלו ולא יקומו אם ישוב ולא ישוב: מדוע שובכם? 4 ה. העם הזה - מושבה נצחת החזיקו בתרמית מאנו לשוב: הקשבתי ואשמע לוא כן 6 ידברו אין איש נחם על רעתו לאמר מה עשיתי כלה שב במרצותם כסוס שומץ במלחמה: גם חסידה בשמים ידעה מועדיה ותור וסוס ועגור שמרו את עת בָּאָנָה ועמי לא ידעו את משפט יהוה: איכה תאמרו חכמים אנחנו ותורת יהוה אתנו אכן הנה לשקר עשה עט שקר ספרים: הִבְשׂוּ חֲכָמִים חֲתוּ ויילכדו הנה בדבר יהוה מאסו וחכמת מה להם: לכן אתן את נשיהם לאחרים 1- שדותיהם 20 לירושם: - אסף אסיפם נאם יהוה אין ענבים בגפן ואין תאנים בתאנה והעלה נבל: - על מה אנחנו יושבים האספו ונבוא אל ערי המבצר וגדמה שם כי יהוה טו אלהינו הדפנו וישקנו מי ראש כי חטאנו ל-ו: קוה לשלום ואין טוב לעת מרפה 16 והנה בעתה: מִדָּן נשמע נחרת סוסיו מקול מצהלות אביריו רעשה כל הארץ 17 ויבואו ויאכלו ארץ ומלואה עיר וישובי בה: כי הגני משלח בכם נחשים צפענים 25 18 אשר אין להם לחם ונשכו אחכם נאם יהוה: מבלגיתי עלי יגון עלי לבי דוי: 19 הנה קול שועת בת עמי מארץ מרחקים היהוה אין בציון אם מלכה אין בה מדוע 21 כ. הכעסוני בפסליהם בהבלי נכר: עבר קציר כלה קיץ ואנחנו לא נושענו: על שבר בת עמי השברתי קדרתי שמה החוקתני: הצרי אין בגלעד אם רפא אין 22 שם כי מדוע לא עלתה אֶרְכָּת בת עמי: מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה 23 א, 9 ואבכה יומם ולילה את חללי בת עמי: מי יתנני במדבר מלון ארחים ואעזבה 2 את עמי ואלכה מאתם כי כלם מִנְאֲפִים עצרת בגדים: ויִדְרְכוּ את לשונם קשתם שקר ולא לאמונה גברו בארץ כי מרעה אל רעה יצאו ואתי לא ידעו נאם יהוה: איש מרעהו השמרו ועל כל אח אל תבטחו כי כל אח עקוב יעקב וכל רע רכיל 3 יהלך: ואיש ברעהו יִהְיֶה וְאִמָּת לא ידברו למדו לשונם דבר שקר הָעוּ- גלאו: 35 4 ה. 6. לָשָׁב: תִּלָּךְ בתוך מרמה במרמה מאנו דעת אותי נאם יהוה: לכן כה אמר יהוה 7 צבאות הגני צורפם ובחנתים כי איך אעשה מפני דעת- בת עמי: חץ שותט- 8 לשונם מרמה דבר בפיו שלום את רעהו ידבר ובקרבו ישים ארבו: העל אלה לא אפקד - נאם יהוה אם בגוי אשר כזה לא תתנקם נפשי: על ההרים אשא 9 כבי ונהי ועל נאות מדבר קינה כי נצתו מבלי איש עובר ולא שמעו קול מקנה 40 י מעוף השמים ועד בהמה נדרו הלכו: ונתתי את ירושלם לגלים מעון תנים ואת ערי יהודה אתן שממה מבלי יושב: מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר 11 פי יהוה אליו ויגדה על מה אבדה הארץ נצתה כמדבר מבלי עבר: ויאמר יהוה 12 על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה: וילכו 13

18,17 כרוח קדים אפיצם לפני אויב
ערף ולא פנים יראם ביום אידם:

וַיֹּאמְרוּ לָכוּ ונחשבה על ירמיהו מחשבות כי לא תאבד תורה מכהן ועצה
מחכם ודבר מנביא לכו ונפכה בלשון ואל נקשיבה אל כל דבריו: הקשיבה יהוה
אלי ושמע לקול יריבי: הישלם תחת טובה רעה כי כרו שוחה לנפשי זכר עמדי כ
לפניך לדבר עליהם טובה להשיב את חמתך מהם: לכן תן את בניהם לרעב כ
והגרם על ידי חרב ותהינה נשיהם שבלות ואלמנות ואנשיהם יהיו הרגי מות
בחוריהם מפי חרב במלחמה: תשמע זעקה מבתיהם כי תביא עליהם גדוד פתאם כ
כי כרו שוחה ללכדני ופחים טמנו לרגלי: ואתה יהוה ידעת את כל עצתם עלי כ
למות אל תכפר על עונם וחטאתם מלפניך אל תמח: והיו מקשלים לפניך בעת
אפך עשה בהם:

שמעו דבר יהוה כל יהודה: כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל היטיבו
דרכיכם ומעלליכם ואשפנה אתכם במקום הזה: אל תבטחו לכם אל דברי השקר כ
לאמר היכל יהוה היכל יהוה היכל יהוה המה: כי אם היטיב תיטיבו את דרכיכם ה
ואת מעלליכם אם עשו תעשו משפט בין איש ובין רעהו: גר יתום ואלמנה לא
תעשקו ודם נקי אל תשפכו במקום הזה ואחרי אלהים אחרים לא תלכו לרע לכם: כ
ושפנתי אתכם במקום הזה בארץ אשר נתתי לאבותיכם למן עולם ועד עולם: ג
הנה אתם בטחים לכם על דברי השקר לבלתי הועיל: הגבגב רצח ונאף והשבע
לשקר וקטר לבעל והלך אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם: ובאתם ועמדתם י
לפני בבית הזה אשר נקרא שמי עליו ואמרתם: נצלתנו למען עשות את כל
התועבות האלה: המערת פריצים היה הבית הזה אשר נקרא שמי עליו בעיניכם כ
גם אנכי הנה ראיתי נאם יהוה: כי לכו נא אל מקומי אשר בשילו אשר שפנתי כ
שמי שם בראשנה וראו את אשר עשיתי לו מפני רעת עמי ישראל: ועתה יען כ
עשותכם את כל המעשים האלה נאם יהוה ואדבר אליכם השכם ודבר ולא
שמעתם ואקרא אתכם ולא עניתם: ועשיתי לבית אשר נקרא שמי עליו אשר אתם כ
בטחים בו ולמקום אשר נתתי לכם ולאבותיכם כאשר עשיתי לשלו: והשלכתי כ
אתכם מעל פני כאשר השלכתי את - אחיכם את כל זרע אפרים: ואתה אל כ
תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי כי אינני שמע
אתך: האינך ראה מה המה עשים בערי יהודה ובחוצות ירושלם: הבנים מלקטים כ
עצים והאבות מבקרים את האש והנשים לשות בצק לעשות כגנים למלכות השמים כ
והסך נסכים לאלהים אחרים למען הכעיסני: האתי הם מכעיסים נאם יהוה הלוא כ
אתם למען בשת פניהם: לכן כה אמר אדני יהוה הנה אפי וחמתי נקמתי אל כ
המקום הזה על האדם ועל הבהמה ועל עץ השדה ועל פרי האדמה ובקרה ולא כ
תכבה: כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל עלותיכם ספו על זבחיכם ואכלו בשר: כ
כי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתים ביום הוציאם אֱלֹהִים אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל כ
דברי עולה וזבח: כי אם את הדבר הזה צויתי אותם לאמר שמעו בקולי והייתי כ
לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם והלכתם בכל הדרך אשר אצוה אתכם למען כ
יטב לכם: ולא שמעו ולא הטו את אונם וילכו במעצות - לבם הרע ויהיו כ
לאחור ולא לפנים: למן היום אשר יצאו אבותיכם מארץ מצרים עד היום הזה כה
ואשלח אליכם את כל עבדי הנביאים - השכם ושלח: ולוא שמעו אלי ולא הטו כ
את אונם ויקשו את ערפם הרעו מאבותם: ודברת אליהם את כל הדברים האלה כ
ולא ישמעו אליך וקראת אליהם ולא יענוכה: ואמרת אליהם זה הגוי אשר לוא כ
שמעו בקול יהוה אלהיו ולא לקחו מוסר אבדה האמונה ונכרתה מפיחם: ג

- II הראשנים אשר מאנו לשמוע את דברי והמה הלכו אחרי אלהים אחרים לעבדם
 11 הפרו בית ישראל ובית יהודה את בריתי אשר כרתי את אבותם: לכן כה אמר
 יהוה הנני מביא אליהם רעה אשר לא יוכלו לצאת ממנה וזעקו אלי ולא אשמע
 12 אליהם: והלכו ערי יהודה וישובי ירושלם וזעקו אל האלהים אשר הם מקטרים
 13 להם והושע לא יושיעו להם בעת רעתם: כי מספר עריך היו אלהיך יהודה ומספר
 14 קצות ירושלם שמתם - מזבחות לקטר לבעל: ואתה אל תתפלל בעד העם הזה
 15 ואל תשא בעדם רנה ותפלה כי אינני שמע בעת קראם אלי בע-ת רעתם: מה
 לידידי בביתי ע-ש-תה -מזמ-ות- ה-ר-י-ים ובשר קדש יעב-רו מעלי-י-רעתכי
 16 א-ו- ת-ה-ל-צ-י: זית רענן יפה פרי תאר קרא יהוה שמך לקול המולה גדלה הצית אש
 17 עליה ורעו דליותיו: ויהוה צבאות הנוטע אותך דבר עליך רעה בגלל רעת בית
 18 ישראל ובית יהודה אשר עשו להם להכעסני לקטר לבעל:
 19.18 ויהוה הודיעני ואדעה אז הראיתני מעליהם: ואני ככבש אלוף יובל לטבוח
 ולא ידעתי כי עלי חשבו מחשבות נשחיתה עץ בלח-ו ונכרתנו מארץ חיים ושמו
 כ לא יזכר עוד: ויהוה צבאות שפט צדק בחן כליות ולב אראה נקמתך מהם כי
 21 אליך גליתי את ריבי: לכן כה אמר יהוה על אנשי ענתות המבקשים את נפשך
 22 לאמר לא תנאב בשם יהוה ולא תמות בידנו: לכן כה אמר יהוה צבאות הנני
 23 פקד עליהם הבחורים ימותו בחרב בניהם ובנתיהם י-ת-מ-ו ברעב: ושארת לא
 24.א תהיה להם כי אביא רעה אל אנשי ענתות שנת פקדתם: צדיק אתה יהוה כי
 אריב אליך אך משפטים אדבר אותך מדוע דרך רשעים צלחה שלו כל בגדי בגד:
 25 נמעתם גם שָׁרְשׁוּ וילכו גם עשו פרי קרוב אתה בפיהם ורחוק מכליתיהם: ואתה
 3.2 יהוה ידעתי תראני ובחנת לבי אתך הַתְּקַם כצאן לטבח והקדשם ליום הַהֲנֵה:
 ה כי את רגלים רָצְתָה ויִלְאוּךְ ואיך תתחרה את הסוסים ובארץ שלום אתה בורח
 6 ואיך תעשה בגאון הירדן: כי גם אחיך ובית אביך גם המה בגדו כך גם המה
 קראו אחריך מלא אל תאמן בהם כי ידברו אליך טובות:
 25 הדבר אשר היה אל ירמיה מאת יהוה לאמר: קום וירדת בית היוצר ושמה
 18.2.א אשמיעך את דברי: וארד בית היוצר והנהו עשה מלאכה על האבנים: ונשחת
 4.3 הכלי אשר הוא עשה כחמר ביד היוצר ושב ויעשהו כלי אחר כאשר ישר בעיני
 6.ה היוצר לעשות: ויהי דבר יהוה אלי לאמור: הַכְּיוֹצֵר הזה לא אוכל לעשות לכם
 7 בית ישראל נאם יהוה הנה כחמר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל: רגע
 30 אדבר על גוי ועל ממלכה לנתוש ולנתוץ ולהאבד: ושב הגוי ההוא מרעתו אשר
 8 דברתי עליו ונחמתי על הרעה אשר חשבתי לעשות לו: ורגע אדבר על גוי ועל
 9 ממלכה לבנות ולנטוע: ועשה הרע-ו בעיני לבלתי שמע בקולי ונחמתי על הטובה
 י אשר אמרתי להיטיב אותו: ועתה אמר נא אל איש יהודה ועל יושבי ירושלם
 11 לאמר כה אמר יהוה הנה אנכי יוצר עליכם רעה וחשב עליכם מחשבה רעה
 35 נא איש מדרכו הרעה והיטיבו דרכיכם ומעלליכם: ואמרו נואש כי אחרי מחשבותינו
 12 נלך ואיש שָׁרֹת לכו הרע נעשה: לכן כה אמר יהוה שאלו נא בגוים מי שמע
 13 כאלה שעררת עשתה מאד בתולת ישראל:
 14 הַיְּזוּב־מִצּוֹר יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּג לִבְנוֹן
 40 אִם יִתְּשׁוּ יָמִים אַחֲרוֹן מִים נוֹזִים:
 לְשׁוֹא יִקְטְרוּ כִּי שִׁכְחֵנִי עַמִּי
 לְנִתִּיבָה לֹא סְלוּלָה: לְשׁוֹא אֲרֻצִּים לְשִׁמָּה
 16 כֹּל עוֹבֵר עָלֶיהָ יִשָּׁם שְׂרָאֵם קֵת עוֹלָם
 כֹּל עוֹבֵר עָלֶיהָ יִשָּׁם כֹּל עוֹבֵר עָלֶיהָ יִשָּׁם

הארץ הנה אנכי מביא רעה אל העם הזה פרי מחשבתם כי על דברי לא הקשיבו
ותורתי וימאסו בה: למה זה לי לבונה משבא תבוא וקנה הטוב מארץ מרחק
עלותיכם לא לרצון וזבחיכם לא ערכו לי: לכן כה אמר יהוה הנני נתן אל העם
הזה מקשלים וכשלו במ אבות ובנים יחדו שכן ורעו יאבדו: כה אמר יהוה הנה
עם בא מארץ צפון וגוי גדול יעור מירכתי ארץ: קשת וכידון יחזיקו אכזרי הוא
ולא ירחמו קולם כים יהמה ועל סוסים ירכבו ערוך כאיש למלחמה עליך בת
ציון: שמענו את שמעו רפו ידינו צרה החזקתנו חיל כילודה: אל תצא²⁴ השדה
ובדרך אל תלכ²⁵ כי חרב לאיב מגור מסביב: בת עמי חגרי שק והתפלשי באפר
אבל יחיד עשי לך מספד תמרורים כי פתאם יבא השדר עלינו: קחון נתתיך
בעמי יקבצו ותדע ובחנת את דרכם: כלם סרי סוררים הלכי רכיל נחשת וברזל
כלם משחיתם המה: נחר מפח מאש²⁸ תם עפרת לשוא צרף צורף²⁹ ורעים לא
נתקו: כסף נמאס קראו להם כי מאס יהוה בהם:
ל

ויאמר יהוה אלי בימי יאשיהו המלך הראית אשר עשתה משבחה ישראל^{3,6}
הלכה היא על כל הר גבה ואל תחת כל עץ רענן ותזון⁷ שם: ואמר אחרי עשתה
את כל אלה אלי תשוב ולא שבה ותראה בגודה אחותה יהודה: ויתרא כי על כל
אדות אשר נאפה משבחה ישראל שלחתיה ואתן את ספר כריתתיה אליה ולא
יראה בגדה יהודה אחותה ותלך ותזון גם היא: והיה מקל זנותה ויתחגף את
הארץ ותנאף את האבן ואת העץ: וגם בכל זאת לא שבה אלי בגודה
אחותה יהודה בכל לבה כי אם בשקר נאם יהוה: ויאמר יהוה אלי
צדקה נפשה משבחה ישראל מבגדה יהודה: הלך וקראת את הדברים האלה
צפנה ואמרת שובה משבחה ישראל נאם יהוה לוא אפיל פני בכם כי חסיד אני
נאם יהוה לא אסור לעולם: אך דעי עונך כי ביהוה אלהיך פשעת ותפארי את
דרכיך לזרים תחת כל עץ רענן ובקולי לא שמעת¹⁴ נאם יהוה: שובו בנים שובבים
נאם יהוה כי אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה והבאתי
אתכם ציון: ונתתי לכם רעים כלבי ורעו אתכם דעה והשפיל: והיה כי תברכו^{16,17}
ופריתם בארץ בימים ההמה נאם יהוה לא יאמרו עוד ארון ברית יהוה ולא יעלה
על לב ולא יוכרו בו ולא יפקדו ולא יעשה עוד: * * * *

הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת יהוה לאמר: שמעו את דברי הברית הזאת II,2,8
ודברתם אל איש יהודה ועל יושבי ירושלם: ואמרת אליהם כה אמר יהוה אלהי
ישראל ארור האיש אשר לא ישמע את דברי הברית הזאת: אשר צויתי את
אבותיכם ביום הוציא אותם מארץ מצרים מפור הברזל לאמר שמעו בקולי ועשיתם
אותם ככל אשר אצוה אתכם והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים: למען
הקים את השבועה אשר נשבעתי לאבותיכם לתת להם ארץ זבת חלב ורבש
כיום הזה ואען ואמר אמן יהוה: ויאמר יהוה אלי קרא את כל הדברים האלה
בערי יהודה ובתצות ירושלם לאמר שמעו את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם:
כי העד העדתי באבותיכם ביום העלותי אותם מארץ מצרים עד היום הזה השקם
והעד לאמר שמעו בקולי: ולא שמעו ולא הסו את אונם וילכו איש בשרירות
לבם הרע ואביא עליהם את כל דברי הברית הזאת אשר צויתי לעשות ולא עשו:
ויאמר יהוה אלי נמצא קשר באיש יהודה ובישבי ירושלם: שבו על עונת אבותם:
9

(a) 3,17 בעת ההיא יקראו לירושלם כסא יהוה ונקוו אליה כל הגוים לשם יהוה לירושלם ולא ילכו

18 עוד אחרי שררות לבם הרע: בימים ההמה ילכו בית יהודה על בית ישראל ויבאו יחדו מארץ

צפון על הארץ אשר הנחלתי את אבותיכם:

- 5.8 ואֶשְׁבַּע אֹתָם וַיִּנְאֲפוּ בַּבַּיִת זֹנֶה יִתְגֹּדְדוּ: סוֹסִים מוֹזְנִים מְשָׁכִים הָיוּ אִישׁ אֶל אִשֶּׁת רָעָהוּ יִצְהָלוּ: הֵעֵל אֱלֹה לֹא אֶפְקֵד נָאִים יְהוָה וְאִם בְּגוֹי אֲשֶׁר כֹּזֵה לֹא תִתְנַקֵּם נַפְשִׁי: עָלוּ בִּשְׁרוּתֶיהָ וּשְׁחָתוּ וְכָלָה אֶל תַּעֲשׂוּ הַסִּירוּ נְטִישׁוּתֶיהָ כִּי לֹא לִיהוָה 12.11 הָמָּה: כִּי בְּגוֹד בְּגָדוֹ בֵּי בֵּית יִשְׂרָאֵל וּבֵית יְהוּדָה נָאִים יְהוָה: כָּחָשׁוּ בִּיהוָה וַיֹּאמְרוּ 13 לֹא הוּא וְלֹא תְּבוּאָה עָלֵינוּ רָעָה וְחָרֵב וְרַעֲב לֹא נִרְאָה: וְהַנְּבִיאִים יָהִיו לִרְחוֹם 14 וְהַדְּבָר אֵין בָּהֶם <: לֵכֵן כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי צְבָאוֹת יְעֹן דִּבַּרְכֶּם אֶת הַדְּבָר הַזֶּה טו הַנְּנִי נִתֵּן דְּבָרִי בְּפִיךָ לֹאֲשׁ וְהָעָם הַזֶּה עֲצִים וְאִכְלָתָם: הַנְּנִי מֵבִיא עֲלֵיכֶם גּוֹי מִמֶּרְחֶק בֵּית יִשְׂרָאֵל נָאִים יְהוָה גּוֹי אֵיתָן הוּא גּוֹי מַעֲוֹלָם הוּא גּוֹי לֹא תִדְעַ לְשׁוֹנוֹ 17.16 וְלֹא תִשְׁמַע מִה יִדְבֹר: אֲשַׁפְתִּי כַּקֶּבֶר פֶּתוּחַ כָּלִם גְּבוּרִים: וְאִכְלָ קִצְיָרִךְ וְלַחֲמֶךְ יֵאֱכָלוּ בְּנִיךְ וּבְנוֹתֶיךָ יֵאֱכָלוּ צֶאֱנֶךְ וּבִקְרָךְ יֵאֱכָלוּ גִפְנֶךְ וְתֹאנֶתְךָ יִרְשָׁשׁ עָרִי מִבְּצֻרֶיךָ 18 אֲשֶׁר אֶתָּה בִּטָּח בַּהֲנֶה בְּחָרֵב: וְגַם בַּיָּמִים הָהֵמָּה נָאִים יְהוָה לֹא אַעֲשֶׂה אִתְּכֶם 19 כֹּלָה: וְהָיָה כִּי תֹאמְרוּ תַּחַת מֶה עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לָנוּ אֶת כָּל אֱלֹהִים וְאָמַרְתָּ אֱלֹהִים כֹּאֲשֶׁר עֹזְבָתָם אוֹתִי וְתַעֲבָדוּ אֱלֹהֵי נֹכַר בְּאַרְצְכֶם כֵּן תַּעֲבָדוּ זֵרִים בְּאַרְץ 24.23 לֹא לָכֶם: > וְלָעָם הַזֶּה הָיָה לֵב סוֹרֵר וּמוֹרָה סָרוּ וַיִּלְכוּ: וְלֹא אָמְרוּ בְּלִבְכֶּם נִירָא נָא אֶת יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הַנִּתֵּן גִּשְׁם יִיּוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ בַּעֲתוֹ שִׁבְעַת חֳקוֹת קִצְיָר יִשְׁמַר 26.כח לָנוּ: עֹנֻוֹתֵיכֶם הָטוּ אֱלֹהִים וְחַטָּאוֹתֵיכֶם מִנְעוּ הַטוֹב מִכֶּם: כִּי נִמְצָאוּ בְּעָמִי רַשָּׁעִים 27 יִשׁוּר קִשְׁף יִקְוִשִׁים הִצִּיבוּ מִשְׁחִית אֲנָשִׁים יִלְכְּדוּ: כִּכְלוּב מִלֹּא עוֹף כֵּן בִּתְיָהֶם מִלֹּאִים 28 מִרְמָה עַל כֵּן גָּדְלוּ וַיַּעֲשִׂירוּ: שִׁמְנוּ עֲשִׂתוּ גַם עֲבִיֹ < דִּין לֹא דָנוּ דִּין יָתוֹם 29 וַיִּצְלִחוּ וּמִשְׁפָּט אֲבִיוֹנִים לֹא שִׁפְטוּ: הֵעֵל אֱלֹה לֹא אֶפְקֵד נָאִים יְהוָה אִם בְּגוֹי אֲשֶׁר 31.ל כֹּזֵה לֹא תִתְנַקֵּם נַפְשִׁי: שְׁמָה וּשְׁעִירוֹהָ נִהְיָתָה בְּאַרְץ: הַנְּבִיאִים נִבְּאוּ בִּשְׁקֶר 20 וְהַכְּהֵנִים יָרְדוּ עַל יְדֵיהֶם וְעָמִי אָחָבוּ כֵּן וְמָה תַּעֲשׂוּ לְאַחֲרִיתָהּ:
- 6.א הָעָזוּ בְּנֵי בְנִימָן מִקֶּרֶב יְרוּשָׁלַם וּבִתְקוּעַ תַּקְעוּ שׁוֹפָר וְעַל בֵּית הַכֶּרֶם שְׂאוּ 3.2 מִשָּׂאתָ כִּי רָעָה נִשְׁקָפָה מִצָּפוֹן וּשְׁבֵר גָּדוֹל: הִנֵּהוּ וְהַמַּעֲנָנָה דָּמִיתִי בַּת צִיּוֹן: אֱלֹהֵי יִבְּאוּ רָעִים וְעַדְרֵיהֶם תַּקְעוּ עָלֶיהָ אֱהָלִים סָבִיב רַעוּ אִישׁ אֶת יָדוֹ: קִדְּשׁוּ עָלֶיהָ 4 מִלְחָמָה קוֹמוּ וְנַעֲלָה בְּצִהָרִים אוֹי לָנוּ כִּי פָנָה הַיּוֹם כִּי יָנֻמוּ צִלְלֵי עָרֵב: קוֹמוּ 25 וְנַעֲלָה בְּלִילָה וְנִשְׁחִיתָה אֲרַמְנוֹתֶיהָ: כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת כִּרְתוּ עֲצֵיהָ וּשְׁפֹכוּ 6 עַל יְרוּשָׁלַם סִלְלָה הִיא הָעִיר הֶפְקֵד כֹּלָה עֲשֵׂק בִּקְרִבָּה: כַּחֲקֶר בּוֹר מִיָּמֶיהָ כֵּן 7 הֶקְרָה רַעְתָּה חֲמָם וְשֵׁד יִשְׁמַע בָּהּ עַל פָּנֵי תַמִּיד חָלִי וּמִפְּנֵי: הַסִּרְיָ יְרוּשָׁלַם פֶּן 8 תִּקַּע נַפְשִׁי מִמֶּךָ פֶּן אֲשִׁימְךָ שְׂמָמָה אֲרִץ לֹא נוֹשְׁבָה: כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עוֹלָל 9 יִעוֹלְלוּ כִּגְפֶן שְׂאֵרֵי יִשְׂרָאֵל הָשֵׁב יָד < כְּבוֹצֵר עַל סִלְסֻלוֹת: עַל מִי אִדְבַּרְתָּ וְאַעֲדִידָה 30 וַיִּשְׁמַעוּ הִנֵּה עָרְלָה אֲזָנָם וְלֹא יוֹכְלוּ לְהִקְשִׁיב הִנֵּה דָבַר יְהוָה הָיָה לָהֶם לְחִרְפָּה 11 לֹא יִחַפְּצוּ בּוֹ: וְאֵת חֲמַת יְהוָה מִלֹּאֲתִי נִלְאִיתִי הֵכִיל שִׁפְךָ עַל עוֹלָל בְּחוּץ וְעַל 12 סוֹד בְּחוּרִים יִחַדוּ כִּי גַם אִישׁ עִם אִשָּׁה יִלְכְּדוּ זֶקֶן עִם מִלֹּא יָמִים: וְנִסְפוּ בִּתְיָהֶם 13 לְאַחֲרִים שְׂדוֹת וְנָשִׁים יִחַדוּ כִּי אִמָּה אֶת יָדֵי עַל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ נָאִים יְהוָה: כִּי מִקְטָנָם 14 וְעַד גְּדוֹלָם כָּלֹז בּוֹצֵעַ בָּצַע וּמִנְבִּיאַ וְעַד כֹּהֵן כָּלֹז עָשָׂה שִׁקֵּר: וַיִּרְפְּאוּ אֶת שְׁבֵר טו בַּת עָמִי עַל נִקְלָה לֵאמֹר שְׁלוֹם שְׁלוֹם וְאֵין שְׁלוֹם: הוֹבִישׁוּ כִּי תוֹעֵבָה עָשׂוּ גַם בּוֹשׁ לֹא יִבוֹשׁוּ גַם הַכֹּלִים לֹא יִדְעוּ לֵכֵן יִפְּלוּ בַּנִּפְלִים בַּעֲת פִּקְדֶּת < יִכְשָׁלוּ אָמַר 16 יְהוָה: כֹּה אָמַר יְהוָה עֲמְדוּ עַל דְּרָכֵיכֶם וּרְאוּ וּשְׂאֲלוּ לְנִתְבוֹת עוֹלָם אִי זֶה דֶּרֶךְ 17 הַטוֹב וְלָכוּ בָּהּ וּמִצָּאוּ מְרֻגּוֹעַ לְנַפְשְׁכֶם וַיֹּאמְרוּ לֹא נִלְךְ: < הִקִּימְתִּי עֲלֵיכֶם צִפִּים 19.18 הַקְּשִׁיבוּ לְקוֹל שׁוֹפָר וַיֹּאמְרוּ לֹא נִקְשִׁיב: לֵכֵן שָׁמְעוּ הַגּוֹיִם וִרְ-עִי עַד-רִי-הֶם: שִׁמְעִי 40

(א) 5,21.כ הִגִּידוּ זֹאת בְּבֵית יַעֲקֹב וְהַשְׁמִיעוּהָ בִּיהוּדָה לֵאמֹר: שִׁמְעוּ נָא זֹאת עִם סָכַל וְאֵין לֵב עֵינִים לָהֶם

22 וְלֹא יִרְאוּ אֲזָנִים לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ: הָאוֹתִי לֹא תִירָאוּ נָאִים יְהוָה אִם מִפְּנֵי לֹא תַחֲלוּ אֲשֶׁר שְׁמָתִי חוֹל נְבוֹל לִים חֶק עוֹלָם וְלֹא יַעֲבְרָנָהוּ וַיִּתְנַעֲשׂוּ וְלֹא יוֹכְלוּ וְהָמוּ גִלְיוֹ וְלֹא יַעֲבְרָנָהוּ:

- אבותינו מנעורינו את צאנם ואת בקרם את בניהם ואת בנותיהם: נשכבה בבשתנו כה³ ותכסנו כלמתנו כי ליהוה אלהינו חטאנו אנחנו ואבותינו מנעורינו ועד היום הזה ולא שמענו בקול יהוה אלהינו: כי כה אמר יהוה לאיש יהודה ולירושלם נירו^{4,3} לכם ניר ואל תזרעו אל קצים: המלו ליהוה והסרו ערל-ת לבבכם איש יהודה⁴ וישבי ירושלם פן תצא כאש חמתי ובערה ואין מכבה מפני רע מעלליכם:
- הגידו ביהודה ובירושלם השמיעו ואמרו ותקעו שופר בארץ קראו מלאו⁵ ואמרו האספו ונבואה אל ערי המבצר: שאו גם ציונה העיזו אל תעמדו כי רעה⁶ אנכי מביא מצפון ושבר גדול: עלה אריה מסבכו ומשחת גוים נסע יצא ממקמו⁷ לשום ארצך לשמה עריך תציגה מאין יושב: על זאת חגרו שקים ספדו והילילו⁸ כי לא שב חרון אף יהוה ממנו: והיה ביום ההוא נאם יהוה יאבד לב המלך⁹ ולב השרים ונשמו הכהנים והנביאים יתמהו:¹⁰ בעת ההיא יאמר לעם הזה ולירושלם רוח צה שפים במדבר דרך בת עמי לוא לזרות ולוא להבר: רוח מלא מאלה¹¹ יבוא לי עתה גם אני אדבר משפטים אותם: הנה כעננים יעלה וכסופה מרכבותיו¹² קלו מנשרים סוסיו אוי לנו כי שדדנו: כפסי מרעה לכך ירושלם למען תנשעי עד¹³ מתי תלין בקרבך מחשבות אונך: כי קול מגיד מִדָּן ומשמיע און מהר אפרים:¹⁴ הוכירו לגוים הנה השמיעו על ירושלם נצרים באים מארץ המרחק ויתנו על ערי¹⁵ יהודה קולם: כשמרי שדי היו עליה מסביב כי אתי מרתה נאם יהוה: דרכך¹⁶ ומעליך עשו אלה לך זאת רעתך כי מר כי נגע עד לכך: מעי מעי יא-חלה¹⁷ קירות לבי הומה לי לבי לא אחרש כי קול שופר ש-מעת- נפשי תרועת מלחמה:
- שבר על שבר נקרא כי שדדה כל הארץ פתאום שדדו אהלי רגע יריעתי: עד¹⁸ מתי אראה גם אשמעה קול שופר: כי אויל עמי אותי לא ידעו בנים סכלים¹⁹ המה ולא נבונים המה חכמים המה להרע ולהיטיב לא ידעו: ראיתי את הארץ²⁰ והנה תהו ובהו ואל השמים ואין אורם: ראיתי ההרים והנה רעשים וכל הגבעות²¹ התקלקלו: ראיתי והנה אין האדם וכל עוף השמים נדדו: ראיתי והנה הכרמל²² המדבר וכל עריו נתצו מפני יהוה מפני חרון אפו: כי כה אמר יהוה שממה²³ תהיה כל הארץ וכלה לא אעשה: על זאת תאבל הארץ וקדרו השמים ממעל²⁴ על כי דברתי <2> ולא נחמתי יזמתי ולא אשוב ממנה: מקול פרש ורמה קשת²⁵ ברחת כל ה-א-ר-ץ באו בעבים ובכפים עלו כל העיר עוובה ואין יושב בהן איש:
- ואת- שדוד מה תעשי כי תלבשי שני כי תעדי עדי זהב כי תקרעי בפוך עיניך ל²⁶ לשוא תתיפי מאסו בך עגבים נפשך יבקשו: כי קול כחולה שמעתי צרה כמבכירה²⁷ קול בת ציון תתיפח תפרש כפיה אוי נא לי כי עיפה נפשי להרגים:
- שומטו בחוצות ירושלם וראו נא ודעו ובקשו ברחובותיה אם תמצאו איש אם²⁸ יש עשה משפט מבקש אמונה ואסלח לה: ואם חי יהוה יאמרו לכן לשקר ישבעו:²⁹ יהוה עיניך הלוא לאמונה הכיתה אתם ולא חלו כליהם מאנו קחת מוסר חזקו³⁰ פניהם מסלע מאנו לשוב: ואני אמרתי אך דלים הם נואלו כי לא ידעו דרך³¹ יהוה משפט אלהיהם: אלכה לי אל הגדלים ואדברה אותם כי המה ידעו דרך³² יהוה משפט אלהיהם אך המה יחדו שברו עול נתקו מוסרות: על כן הפם אריה³³ מיער זאב ערבות ישרדם נמר שקד על עריהם כל היוצא מהנה יטרף כי רבו פשעיהם עצמו משובותיהם: אי לזאת אסלח-ח לך בניך עזבוני וישבעו בלא אלהים³⁴

(a) 4,2,8 אס תשוב ישראל נאם יהוה אלי תשוב ואם תסיר שקוציך מפני ולא תנור: ונשבעת חי יהוה באמת משפט ובצדקה ותתברכו בו גוים ובו יתהללו:

(b) 4, י ואמר אלה אדני יהוה אכן השא השאת לעם הזה ולירושלם לאמר שלום יהיה לכם ונגעה חרב עד הנפש:

- 2,4^ה יהוה: שמעו דבר יהוה בית יעקב וכל משפחות בית ישראל: כה אמר יהוה מה מצאו אבותיכם בי עול כי רחקו מעלי וילכו אחרי ההבל ויהבלו: ולא אמרו איה יהוה המעלה אתנו מארץ מצרים המוליך אתנו במדבר בארץ ערבה ושוחה בארץ ציה וצלמות בארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם: ואביא אתכם אל ארץ הכרמל לאכל פריה וטובה ותבאו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה: 5
- 8 הכהנים לא אמרו איה יהוה ותפשי התורה לא ידעוני והרעים פשעו בי והנביאים נבאו בבעל ואחרי לא יועלו הלכו: לכן עז אריב אתכם נאם יהוה ואת בני בניכם אריב: כי עברו איי כתיים וראו וקדר שלחו והתבוננו מאד וראו הן היתה כזאת: ההימיר גוי אלהים והמה לא אלהים ועמי המיר כבודו בלוא יועיל: שמו 12,11
- 13 שמים על זאת ושערו <הרב-ה> מאד נאם יהוה: כי שתים רעות עשה עמי אתי 10 עזבו מקור מים חיים לחצב להם בארות נשברים אשר לא יקלו המים: ועתה מה לך לדרך מצרים לשתות מי שחור ומה לך לדרך אשור לשתות מי נהר: תיסרך רעתך ומשבותיך תוכחך ודעי וראי כי רע ומר עובך את יהוה כ אלהיך ולא פתחתי אליך נאם אדני יהוה צבאות: כי מעולם שברת-> עלך נתקת-> מוסרותיך ותאמרי לא אעבוד כי על כל גבעה גבהה ותחת כל עץ רענן-את 15 צעה זונה: ואנכי נטעתך שורק כלה זרע אמת ואיך נהפכת לי סורי <גפן נכריה: 21 כי אם תכפסי בנתר ותרבי לך ברית נכתם עונך לפני נאם אדני יהוה: איך תאמרי לא נטמאתי אחרי הבעלים לא הלכתי ראי דרכך בגיא דעי מה עשית 24 בָּכְרָה קִלְה מְשֻׁרְכַת דְּרִכֶּיהָ: פָּרָה לְמֹד מִדְּבַר בָּאוֹת נַפְשָׁהּ שֹׁאֲפָה רוּחַ מְאֻנָּתָה כה מי ישיבנה כל מבקשיה לא ייעפו בחדשה ימצאונה: מנעי רגלך מִיֶּחֶף וּגְרִי-יִנֶּךְ 20
- 26 מַצְמָאָה ותאמרי נזאש לוא כי אהבתי זרים ואחריהם אלך: כבשת גנב כי ימצא 27 כן הכישו בית ישראל המה מלכיהם שריהם וכהניהם ונביאיהם: אמרים לעיץ אבי אתה ולאבן את ילדתי כי פנו אלי ערף ולא פנים ובעת רעתם יאמרו קומה 28 והושיענו: ואיה אלהיך אשר עשית לך יקומו אם יושיעוך בעת רעתך כי מספר 25 ל עריך היו אלהיך יהודה: למה תריבו אלי כלכם פשעתם בי נאם יהוה: לשוא 2,29 הכיתי את בניכם מוסר לא לקח-תם אכלה חרבכם נביאיכם כאריה משחית: הדור אתם ראו דבר יהוה המדבר הייתי לישראל אם ארץ מאפליה מדוע אמרו 31 עמי בָּדְנוּ לוא נבוא עוד אליך: הִתְשַׁכַּח בתולה עֲדֵיָה בָּלָה קִשְׁרִיהָ ועמי שכחוני 32 ימים אין מספר: מה תיטבי דרכך לבקש אהבה לכן גם <אֵת הָרָעוֹת לִטְמֹא- 33 את דרכיך: גם ככנפך נמצאו דם נפשות > נקיים לא במחתרת מצאתים ... 30
- לה ותאמרי כי נקיתי אך שב אפו ממני הנני נשפט אותך על אמרך לא חטאתי: 37,36 מה תזלי מאד לשנות את דרכך גם ממצרים תבשי כאשר בשת מאשור: גם מאת 3,א זה תצאי וידרך על ראשך כי מאם יהוה במבמתיך ולא תצליחי להם: > הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר הישוב אליה עוד הלוא חנוף תחנוף 2 הארץ ההיא ואת זנות רעים רבים ושוב אלי נאם יהוה: שאי עיניך על שפים 35 וראי איפה לא שָׁגַלְת על דרכים ישבת להם כערבי במדבר ותחניפי ארץ בזנותיך 3 וברעתך: ויפגעו רבבים ומלקוש לוא היה ומצח אשה זונה היה לך מֵאֻנָּת 3,4 הָקֵלֶם: הלוא מעתה קראת- לי אבי אלוף נצרי אתה: הינטור לעולם אם ישמר 19 לנצח הנה דברת- ותעשי הרעות ותוכל: ואנכי אמרתי איך אשיתך בבנים ואתן לך ארץ חמדה נחלת צבי צבאות גוים ואמר אבי תקראו לי ומאחרי לא תשובו: 40
- 21,כ אכן בגדה אשה מַרְעָה כן בגדתם בי בית ישראל נאם יהוה: קול על שפיים 22 נשמע בכי תחנוני בני ישראל כי העוו את דרכם שכחו את יהוה אלהיהם: שובו 23 בנים שובבים ארְפָּה משובתיכם הננו אָתְּנוּ לך כי אתה יהוה אלהינו: אכן לשקר 24 <גִּבְעוֹת > יִמּוֹן הָרִים אכן ביהוה אלהינו תשועת ישראל: והבשת אכלה את יגיע

דברי ירמיהו
אשר כתב בשנה הרביעית ליהויקים בן יאשיהו מלך יהודה
ביד ברוך בן נריה

ברי ירמיהו בן חלקיהו מן הכהנים אשר בענתות בארץ בנימן: אשר I,2,א
היה דבר יהוה אליו בימי יאשיהו בן אמון מלך יהודה בשלש עשרה
שנה למלכו:
ויהי דבר יהוה אלי לאמר: בטרם אצטרך בבטן ידעתך ובטרם תצא ה.4
מרחם הקדשתיך נביא לגוים נתתיך: ואמר אהה אדני יהוה חנה לא 6
ידעתי דבר כי נער אנכי: ויאמר יהוה אלי אל תאמר נער אנכי כי 7
על כל אשר אשלחך תלך ואת כל אשר אצוץ תדבר: אל תירא מפניהם 8
כי אתך אני להצילך נאם יהוה: וישלח יהוה את ידו ויגע על פי ויאמר יהוה אלי 9
הנה נתתי דברי בפוך: ראה הפקדתיך היום הוזה על הגוים ועל הממלכות לנתוש י
ולנתוץ ולהאביד - לבנות ולנטוע: 10
ויהי דבר יהוה אלי לאמר מה אתה ראה ירמיהו ואמר מקל שקד אני ראה: 11
ויאמר יהוה אלי הוטבת לראות כי שקד אני על דברי לעשות: 12
ויהי דבר יהוה אלי שנית לאמר מה אתה ראה ואמר סיר נפות אני ראה 13
ופניו מפני צפונה: ויאמר יהוה אלי מצפון יהפוך הרעה על כל יושבי הארץ: 14
כי הנני קרא לכל משפחות ממלכות צפונה נאם יהוה ובאו ונתנו איש כסאו 15
פתח שערי ירושלם ועל כל חומתיה סביב ועל כל ערי יהודה: ודברתי משפטי 16
אותם על כל רעתם אשר עזבוני ויקטרו לאלהים אחרים וישתחוו למעשי ידיהם:
ואתה תאזור מתניך וקמת ודברת אליהם את כל אשר אנכי אצוץ אל פתח 17
מפניהם פן אתחך לפניהם: ואני הנה נתתיך היום לעיר מבצר ולעמוד ברזל 18
ולחומת נחשת על כל הארץ למלכי יהודה לשריה לכהניה ולעם הארץ: ונלחמו 19
אליך ולא יוכלו לך כי אתך אני נאם יהוה להצילך:

ויהי דבר יהוה אלי לאמר: הלוך וקראת באוני ירושלם לאמר כה אמר יהוה I,2,א
זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה:
קדש ישראל ליהוה ראשית תבואתה כל אכליו יאשמו רעה תבא אליהם נאם 25 3

(א) I,3 ויהי בימי יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה עד תם עשתי עשרה שנה לצדקיהו בן יאשיהו
מלך יהודה עד גלות ירושלם בחדש החמישי:

••••• Arrangement of the Text •••••

IN the present edition of the Book of Jeremiah the text is arranged in chronological order. The first section of the book (pp. 1—13) contains the discourses which appear to have been delivered during the first twenty-three 45 years of the prophet's ministry (B. C. 626—604). They were probably contained in the original roll written down in the fourth or fifth year of Jehoiakim (B. C. 608—597) *i. e.* 604 (*cf.* the account in c. 36). Then follow the discourses delivered in the later years of Jehoiakim (pp. 13—16) as well as during the reigns of Jehoiachin (597 B. C.; pp. 16, 17) and Zedekiah (596—586 B. C.; pp. 17—23), 50 and after the destruction of Jerusalem (July 586 B. C.; pp. 23—25). An appendix (p. 26) contains some displaced genuine passages of Jeremiah which cannot be assigned to their proper places.

The second part of the book (pp. 27—37) comprises a collection of biographical chapters concerning Jeremiah's life. They were evidently written after the 55 death of the prophet (which probably occurred shortly after 586) by a person who appears to have been well informed.

Finally there follow some sections (pp. 38—43) written neither by Jeremiah nor by the author of the biographical chapters.

Later glosses and interpolations within the several sections are relegated 60 from the text to the foot of the pages.

The arguments for this arrangement of the text are given in the explanatory notes on the English translation of the book.

••• List of Contributors •••

Genesis: C. J. Ball (London).	Habakkuk: W. H. Ward (New York). 20
Exodus: Herbert E. Ryle (Cambridge).	Zephaniah: E. L. Curtis (New Haven).
Leviticus: S. R. Driver and H. A. White (Oxford).	Haggai: G. A. Cooke (Oxford).
Numbers: J. A. Paterson (Edinburgh).	Zechariah: W. R. Harper (Chicago).
5 Deuteronomy: Geo. A. Smith (Glasgow).	Malachi: C. G. Montefiore and I. Abrahams (London).
Joshua: W. H. Bennett (London).	Psalms: J. Wellhausen (Göttingen). 25
Judges: Geo. F. Moore (Andover).	Proverbs: A. Müller* and E. Kautzsch (Halle).
Samuel: K. Budde (Strassburg).	Job: C. Siegfried (Jena).
Kings: B. Stade (Giessen) and F. Schwally (Strassburg).	Song of Songs: Russell Martineau (London).
10 Isaiah: T. K. Cheyne (Oxford).	Ruth: C. A. Briggs (New York).
Jeremiah: C. H. Cornill (Königsberg).	Lamentations: M. Jastrow, Jr. (Philadelphia).†
Ezekiel: C. H. Toy (Cambridge, Mass.).	Ecclesiastes: Paul Haupt (Baltimore).
Hosea: A. Socin (Leipzig).	Esther: T. K. Abbott (Dublin).
Joel: Francis Brown (New York).	Daniel: A. Kamphausen (Bonn).
15 Amos: John Taylor (Winchcombe).	Ezra: } H. Guthe (Leipzig). 35
Obadiah: Andrew Harper (Melbourne).	Nehemiah: } R. Kittel (Breslau).
Jonah: Friedrich Delitzsch (Breslau).	
Micah: J. F. McCurdy (Toronto).	
Nahum: Alfred Jeremias (Leipzig).	

* Died September 12th 1892.

† Professor A. Kuenen who had agreed to do the book died December 10th 1891.

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY
Los Angeles

This book is DUE on the last date stamped below.

REC'D LIB-100
FEB 27 1962
DEC 9 1976

Form L9-32m-8,'57 (C8680s4) 444

THE LIBRARY
UNIVERSITY OF CALIFORNIA
LOS ANGELES

BS Bible. O.T. Hebrew.
715 1893 -
1893 Sacred books of the
v.11 Old Testament

BINDERY MAR 19 1959

BS
715
1893
v.11

UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY

AA 000 377 616 8

